

HJEMVENDTE SOLDATER

SFi DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

SOLDATER – FØR OG EFTER UDSENDELSE

EN ANALYSE AF MOTIVATION, ØKONOMISKE FORHOLD OG KRIMINALITET

STÉPHANIE VINCENT LYK-JENSEN
JULIE HEIDEMANN
ANE GLAD

12:09

SOLDATER – FØR OG EFTER UDSENDELSE

EN ANALYSE AF MOTIVATION, ØKONOMISKE FORHOLD OG
KRIMINALITET

STÉPHANIE VINCENT LYK-JENSEN
JULIE HEIDEMANN
ANE GLAD

KØBENHAVN 2012
SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

SOLDATER – FØR OG EFTER UDSENDELSE. EN ANALYSE AF MOTIVATION,
ØKONOMISKE FORHOLD OG KRIMINALITET

Afdelingsleder: Kræn Blume Jensen

Afdelingen for socialpolitik og velfærdsydelse

Undersøgelsens følgegruppe:

Sten Scheibye, Soldaterlegatet

Anders Korsgaard, Rigshospitalet

Jes Bruun Lauritzen, Bispebjerg Hospital

Kim Kristensen, Kgl. Dansk Ambassade Paris

Jesper Helsø, General, forh. forsvarschef, Soldaterlegatet

Ann-Christina H. Salquist, Soldaterlegatet

Paul Bingley, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Søren Leth-Petersen, Københavns Universitet og SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

ISSN: 1396-1810

e-ISBN: 978-87-7119-091-5

Layout: Hedda Bank

Forsidefoto: Jens Dige/POLFOTO

Netpublikation

© 2012 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 33 48 08 00

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's

publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORKORTELSER OG DEFINITIONER	7
	FORORD	11
	RESUMÉ	13
1	INDLEDNING	21
	DEL 1: MOTIVATIONER	27
2	UNDERSØGELSESMETODE	29
	Dataindsamling og interviewmetode	29
	Metode	31
	Statistisk metode	33

3	HVAD MOTIVERER SOLDATERNE? EN FØR- OG EFTERANALYSE	35
	Soldaternes motivationer for udsendelse	36
	Beskrivelse af de udsendte på ISAF 11 og UNIFIL 4	37
	Soldaternes motivationer før og efter udsendelse	42
	Opsamling	61
	DEL 2: KONSEKVENSER AF EN UDSENDELSE. EN FØR- OG EFTERANALYSE	63
4	DATA OG METODE	65
	Data	65
	Datasikkerhed	67
	Metode	68
5	SOLDATERNES ØKONOMI – FØR OG EFTER UDSENDELSE	79
	Mål for gæld	81
	Population	82
	De udsendtes økonomi før og efter udsendelse	87
	Før- og efteranalysen af gæld blandt udsendte	98
	Gældsforskelle blandt de udsendte og kontrolgruppen	102
	Opsamling	107
6	SOLDATERNES KRIMINALITET – FØR OG EFTER UDSENDELSE	109
	Kriminalitet før udsendelse	110
	Mål for kriminalitet	111
	Population	112
	Beskrivelse af kriminaliteten blandt de udsendte	115
	Hvad forklarer kriminalitet efter udsendelse?	122

	Kontrolgruppens kriminalitet sammenlignet med befolkningen	125
	Forskelle i kriminalitet blandt de udsendte og kontrolgruppen	127
	Forskelle i kriminalitet blandt de udsendte og kontrolgruppen før og efter udsendelsesåret	130
	Opsamling	132
7	SAMMENFATNING OG PERSPEKTIVERING	137
	Et blik fremad	145
	BILAG	147
	Bilag 1	148
	Bilag 2	152
	Bilag 3	153
	LITTERATUR	155
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2011	159

FORKORTELSER OG DEFINITIONER

BPP: Børge Prien-prøven. Den intelligenstest forsvaret benytter på Forsvarets dag for at vurdere egnethed til militærtjeneste.

DIB: Den Danske Internationale Brigade var en reaktionsstyrke, som værnepligtige kunne tilmelde sig for at blive udsendt på internationale missioner. DIB blev oprettet ved en folketingsbeslutning i 1993 og færdigopstillet i 1997, men blev nedlagt igen ved forsvarsforliget i 2005 i forbindelse med reorganiseringen af hæren.

Engangsudsendte: Soldater eller civilt personel, der har været udsendt én gang i alt.

FAEK: Forsvarets Arbejdsskade- og Erstatningskontor.

Flergangsudsendte: Soldater eller civilt personel, der har været udsendt mere end én gang.

FN: Forenede Nationer. United Nations (UN) på engelsk.

FPT: Forsvarets Personeltjeneste.

FTK: Flyvertaktisk Kommando.

Førstegangsendte: Soldater, der sendes ud på internationale missioner for første gang.

HBU: Hærens Basisuddannelse. Varigheden er typisk 4 måneder. Undtagelserne er Den Kongelige Livgarde, Gardehusarregimentets Hesteskadron og Kongeskibet Dannebrog, hvor varigheden er henholdsvis 8, 12 og 9 måneder. HBU blev tidligere benævnt ”værnepligt”.

HOK: Hærens Operative Kommando.

HRU: Hærens Reaktionsstyrkeuddannelse er en 8 måneder lang uddannelse, som værnepligtige kan vælge i forlængelse af basisuddannelsen (HBU). Denne supplerende uddannelse forbereder soldater til at deltage i forsvarets internationale missioner med henblik på en udsendelse af ca. 6 måneders varighed.

IFOR: UN-Mandated Implementation Force (december 1995, december 1996) i Bosnien-Hercegovina.

IMP: Institut for Militærpsykologi, fra 1. januar 2011: Militærpsykologisk Afdeling (MPA).

INTOPS: Internationale Operationer.

IRAK: Koalitionen i Irak, der valgte at arbejde uden for FN-kontrol (2003-).

ISAF: International Security Assistance Force (2002-) i Afghanistan. Danmark har haft soldater udsendt under NATO-kommando siden januar 2002.

KFOR: NATO Kosovo Force (juni 1999-).

K3/HRU-kontrakt: Hærens Reaktionsstyrkeuddannelse (HRU) er en kontrakt, der kan tegnes i forlængelse af Hærens Basisuddannelse (HBU), og som er et supplerende uddannelsesforløb på 8 måneder. Den efterføl-

ges af en missionsspecifik uddannelse (MSU), som varer mellem 1 og 3 måneder, og endelig følger en udsendelse på ca. 6 måneder. K3 er det samme som en HRU-kontrakt.

K35 og K60: En kontrakttype for fastansatte i forsvaret, som indbefatter ansættelse, indtil soldaten fylder henholdsvis 35 år eller 60 år. Ansatte på K35 optjener ret til civil uddannelse (CU) undervejs, og denne uddannelse kan tages i forbindelse med ansættelsen på K35. K60 er langtidskontrakter med ansættelse, indtil soldaten fylder 60 år. K60 tilbydes typisk soldater, der er 28-30 år, inden deres K35- udløber.

KRAF: Danmarks Statistiks Kriminalstatistik – over retslige afgørelser.

KRSI: Danmarks Statistiks Kriminalstatistik – over sigtelser.

Mission: En mission er en militær operation. En stor mission (fx ISAF) indeholder flere holdudsendinger, dvs. en gruppe af personer som udsendes sammen. En holdudsending varer typisk 6 måneder og starter som regel i februar eller august. En person kan derfor godt være på den samme mission flere gange, men på forskellige hold.

MPA: Militærpsykologisk Afdeling tidligere Institut for Militær Psykologi (IMP).

MSU: Missionsspecifik Uddannelse, der for HRU-personel varer ca. en måned og finder sted umiddelbart inden udsending.

NATO: The North Atlantic Treaty Organization.

Repatrierede: Soldater eller civilt personel, der af forskellige årsager bliver hjemsendt fra mission før tid.

SFI: Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

SFOR: Stabilization Force, i Bosnien-Hercegovina (december 1996 til 2004).

SOK: Søværnets Operative Kommando.

UNCRO: United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia (marts 1995 til januar 1996).

UNAMI: United Nations Assistance mission in Iraq (2003-).

UNIFIL: United Nations Interim Force in Lebanon. Missionen begyndte i 1978, men blev forstærket i 2006.

UNIKOM: United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission (april 1991 til oktober 2003).

UN: United Nations. Forenede Nationer (FN) på dansk.

UNPROFOR: United Nations Protection Forces, i Bosnien-Hercegovina, Kroatien, Serbien, Montenegro og Makedonien (februar 1992 til marts 1995).

Udsendelse: Når en person deltager på en international mission. En person kan have flere udsendelser i sin karriere i forsvaret.

Veteran: ”Ved en veteran forstås en person, der som enkeltperson eller i en enhed har været udsendt i mindst én international operation. Personen kan fortsat være ansat i forsvaret eller anden myndighed, men kan også være overgået til det civile uddannelsessystem, arbejdsmarked eller andet.” (Regeringen, 2010).

FORORD

Denne før- og efteranalyse af soldater, der har været udsendt på international mission, er femte del af projektet 'Danske hjemvendte soldater'. Hovedprojektets overordnede formål er at undersøge, hvilke konsekvenser udsendelse har for de danske soldater, der sendes ud til internationale militære missioner. Denne rapport belyser soldaternes motivationer før og efter udsendelse på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse. Respondenterne er soldater, der har været udsendt i foråret 2011 til enten Afghanistan eller Libanon.

Derudover undersøger vi i denne rapport soldaternes kriminalitet og økonomiske situation før og efter deres første udsendelse på baggrund af registerdata fra forsvaret og Danmarks Statistik med udgangspunkt i de ca. 26.000 soldater, som har været udsendt i perioden 1992-2009, og sammenligner dem med en kontrolgruppe. Motivationsanalysen og konsekvenser af udsendelse for kriminalitet og soldaters økonomi er med til at belyse nogle aspekter af en udsendelse, som ikke tidligere har været belyst. I den forbindelse retter vi en stor tak til alle de medvirkende soldater, som har besvaret spørgeskemaet, samt til Hærens Operative Kommando for bistand med hensyn til organiseringen af spørgeskemaundersøgelsen og Forsvarets Personel Tjeneste, som har bidraget med oplysninger om de to hold, der har været udsendt i foråret 2011 til Afghanistan og Libanon.

Rapporten er bestilt og finansieret af Soldaterlegatet med støtte fra henholdsvis Trygfonden, Lundbeckfonden, Novo Nordisk Fonden og Aase og Ejnar Danielsens Fond.

Undersøgelsen er gennemført af seniorforsker Stéphanie Vincent Lyk-Jensen (projektleder), videnskabelige assistenter Julie Heide-mann og Ane Glad. Studenter Morten Holm Enemark og Jesper Fels Birkelund har bidraget til datagrundlaget. Desuden har Peter Viggo Jakobsen, lektor ved Institut for Strategi, Fakultet for Strategi og Militære Operationer, Forsvarsakademiet, læst og kommenteret udkastet til rapporten. Vi vil gerne takke ham for værdifulde råd og konstruktive kommentarer. SFI og rapportens forfattere er ansvarlige for rapportens konklusioner.

København, april 2012

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

Formålet med denne rapport er at belyse de danske soldaters motivationer før og efter udsendelse samt undersøge konsekvenserne af udsendelse for soldaternes økonomi og kriminelle adfærd.

Rapportens hovedkonklusioner er:

1. Soldaternes motivationer ændrer sig efter en udsendelse: Før de tager af sted begrunder de det i højere grad med ideologiske udsagn om at ville gøre noget godt for andre. Når de er kommet hjem, begrunder de i højere grad deres motivation med forhold, der er rettet mod dem selv som eksempelvis indtjening og personlig udvikling.
2. De udsendte har både lavere nettogæld og større disponibel indkomst end en sammenlignelig kontrolgruppe.
3. De udsendte bliver ikke mere kriminelle efter udsendelse – og generelt ligger kriminaliteten blandt de udsendte på et lavere niveau end i kontrolgruppen.

Vi sammenligner i rapporten de udsendtes situation før og efter udsendelse, og dernæst undersøger vi udviklingen i de udsendtes økonomi og kriminalitet og sammenligner med en kontrolgruppe, der blev erklæret egnet eller begrænset egnet på Forsvarets Dag, men som ikke har været udsendt. De tre valgte temaer er med til at afdække et bredt udvalg af

forskellige potentielle ændringer hos soldater, der kan skyldes deres udsendelse.

Motivation er en vigtig brik, som kan belyse både, hvem de udsendte er, og hvorfor de vælger en udsendelse på en international militær mission. Derudover kan analysen give en indsigt i, hvordan de udsendtes motivationer ændrer sig, når de har prøvet udsendelse én gang i forhold til flere gange. Motivationsanalysen bidrager til en bredere forståelse af, hvad det betyder at være udsendt i 2011, og hvorvidt forventningerne er blevet indfriet, når de kommer hjem. Analysen af soldaternes økonomiske situation, herunder gæld, er med til at belyse flere forhold. For det første kan vi se, hvilken rolle det økonomiske incitament spiller, inden de tager af sted (penge som motivation), og dernæst er gældsniveauet (både før og efter) en god indikator for, hvordan de udsendte i øvrigt klarer sig. Analysen af gæld er et målbart forhold, der afspejler, i hvor høj grad veteranerne har overblik og kontrol over deres hverdagsliv. Effekten af udsendelse på soldaternes kriminalitet er også meget omdiskuteret både i Danmark og i udlandet. Vi undersøger derfor, om der er indikationer på, at en udsendelse er med til at gøre danske veteraner mere eller mindre kriminelle.

Motivationer for udsendelse undersøger vi på baggrund af et spørgeskema besvaret både før og efter udsendelse af to hold af soldater udsendt til Afghanistan (ISAF 11¹) og Libanon (UNIFIL 4²) mellem februar og august 2011, i alt 447 personer. Datagrundlaget gør det således muligt at undersøge, om der sker ændringer i soldaternes motivationer før og efter, og om disse forskelle knytter an til forskellige militære forhold (fx antallet af udsendelser, missionstypen og personelgruppe) og/eller socioøkonomiske karakteristika af de udsendte (køn, alder, uddannelse osv.).

Datagrundlaget til før- og efteranalyserne af de udsendtes økonomiske situation og kriminalitet er baseret på registerdata fra forsvaret (ca. 26.000 udsendte i perioden 1992-2009) og Danmarks Statistik.

SOLDATERNES MOTIVATIONER FØR OG EFTER UDSENDELSE

På baggrund af den tidligere nævnte spørgeskemaundersøgelse undersøger vi motivationer både før og efter udsendelse for forskellige grupperinger af soldater fra ISAF 11 og UNIFIL 4. Med inspiration fra en ame-

1. International Security Assistance Force (2002-), hold 11.

2. United Nations Interim Force in Lebanon (påbegyndt i 1978 og forstærket i 2006), hold 4.

rikansk undersøgelse inddeles 12 motivationsudsagn efter, om de er rettet mod personen selv, eller om de er rettet mod andre, samt om de er håndgribelige eller uhåndgribelige.

Resultaterne viser, at soldaternes motivationer ændrer sig under udsendelse. Udsagn, der er rettet mod personen selv, eksempelvis ”have et udfordrende job” eller ”tjene gode penge”, er vigtigere efter end før udsendelse, hvorimod udsagn der er rettet mod andre, eksempelvis ”opbygge demokrati i missionsområdet” og ”gøre noget for mit land”, er mindre vigtige efter udsendelse. Der er også forskelle, som knytter an til kontrakt og tilknytning til forsvaret. Førstegangsendte soldater, der er løst tilknyttet forsvaret, er generelt mere positive i vurderingen af motivationsudsagnene end flergangsendte soldater, der er fast tilknyttede forsvaret på kontrakter, til de er enten 35 eller 60 år. De flergangsendte er både før og efter udsendelse mere positive end de førstegangsendte over for udsagnet ”tjene gode penge”.

Når vi sammenligner de to missioner, finder vi, at førstegangsendte på UNIFIL 4 generelt vurderer udsagnene som mindre vigtige end førstegangsendte på ISAF 11 med undtagelse af udsagnet ”tjene gode penge”. Førstegangsendte på ISAF 11 er derimod mere positive over for motivationer rettet mod andre. Der er ligeledes forskelle mellem mænd og kvinder. Kvinderne vurderer generelt alle motivationsudsagnene som mere vigtige end mændene. De er især motiverede af at gøre en forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet, og af at have et udfordrende job. Blandt personelgrupperne (konstabler, sergenter og officerer) finder vi, at desto højere rang soldaterne har, desto lavere vurderer de motivationerne på en skala fra 1-10. Konstablerne skiller sig især ud ved at vurdere at ”opleve kammeratskabet under udsendelse” er vigtigt for dem, mens officererne generelt vurderer, at ”have et udfordrende job” er vigtigt for dem.

SOLDATERNES ØKONOMI FØR OG EFTER UDSENDELSE

Gældsniveauet (både før og efter udsendelse) er en god indikator for, hvordan de udsendte klarer sig. Formålet er at undersøge, om der er tegn på, om de udsendte står i en dårlig økonomisk situation, samt at undersøge, om eksisterende gæld kan være en grund til at blive udsendt, eller om gæld efter udsendelse skyldes følgevirkninger af udsendelsen.

Resultaterne viser, at de førstegangsendte mellem 1999 og 2007 (eller 1999 og 2004) i gennemsnit ikke har de store økonomiske

problemer, henholdsvis 2 og 5 år efter, at de er kommet hjem fra deres første udsendelse.

Analysen af de udsendtes økonomi før og efter udsendelse fokuserer på bankgæld, indestående i pengeinstitutter, disponibel indkomst, samt om de udsendte er boligejere eller ej. Forbrugslån optræder i analysen, mens realkreditlån ikke er med. Data er kun tilgængelige fra 1997, og derfor kan vi kun undersøge de førstegangsendte i perioden 1999 til 2007, når vi vil se, hvad der sker op til 2 år efter en udsendelse.

Når vi sammenligner de udsendte 2 år før og 2 år efter udsendelse, finder vi, at engangsendte i gennemsnit har en højere nettogæld efter udsendelse sammenlignet med de flergangsendte. Indkomsten i udsendelsesåret påvirker ikke ændringerne i gæld før og efter udsendelse. Analysen viser desuden, at nettogæld (dvs. bankgæld minus indestående i pengeinstitutter) varierer over socioøkonomiske karakteristika såsom alder, opvækst og uddannelse, samt at der findes forskelle med hensyn til udsendelsesår og missioner.

Når vi sammenligner de udsendte fra fødselsårgangene (1975-1982) med kontrolgruppen bestående af de, der er fundet egnede eller begrænset egnede på Forsvarets Dag, finder vi, at de udsendte har både lavere nettogæld og større disponibel indkomst. Dog ser vi på et nutidsbillede og sammenligner ikke livsindkomsten for førstegangsendte og den jævnaldrende kontrolgruppe. Andelen af boligejere blandt udsendte er markant lavere end i kontrolgruppen. Det tyder på, at der er forskelle i de udsendte og kontrolgruppens planlægningshorisont. Forskellene kan skyldes selv-selektion, eller at de udsendte muligvis udsætter boligkøb.

Med år 2002 som referenceår (udsendelsesår for de udsendte) undersøger vi for årgangene 1975-1982 ændringer i nettogæld, dvs. bankgæld minus indestående i pengeinstitutter før og efter 2002 blandt de udsendte og kontrolgruppen. Analysen viser, at de udsendte har en lavere nettogæld sammenlignet med kontrolgruppen, også når vi undersøger dem, der ikke er boligejere.

I lyset af motivationsanalysen ser det ikke ud til, at penge er den vigtigste motivationsfaktor, og undersøgelsen af gæld viser, at de udsendte ikke har en stor gæld før udsendelse. Sammenligning af de udsendte med kontrolgruppen viser også, at de udsendte ikke har en dårligere økonomi end kontrolgruppen blandt årgangene 1975-1982. Dog kan løn under udsendelse på kort sigt være et incitament til at melde sig, især for de unge og lavtuddannede.

Det er vigtigt at understrege, at resultaterne fra sammenligningen med kontrolgruppen gælder for de yngre soldater (årgangene fra 1975-1982) og derfor ikke omfatter alle tidligere udsendte. Derudover er tiden efter udsendelse relativt kort (2 til 5 år). På den måde er det for tidligt at drage langsigtede konklusioner.

SOLDATERNES KRIMINALITET FØR OG EFTER UDSENDELSE

Når det handler om konsekvenser af krig, er det relevant at undersøge veteranernes tilbøjelighed til at begå kriminalitet. Bliver de udsendte mere eller mindre kriminelle efterfølgende en mission? Begår de mere voldelig kriminalitet? Både i forskningsverdenen og i medier generelt bliver disse problemstillinger diskuteret. Indtil nu har debatten i høj grad baseret sig på udenlandske erfaringer, idet kriminaliteten blandt tidligere danske udsendte ikke har været kortlagt systematisk før. Formålet med denne rapport er at beskrive kriminaliteten blandt veteranerne og undersøge, om veteranerne bliver mere eller mindre kriminelle, efter de har været af sted på deres første internationale militære mission. Vi vil kigge på kriminaliteten generelt og særskilt for den voldlige kriminalitet.

Vores analyse viser, at de udsendte ikke bliver mere kriminelle af at blive udsendt. Der er tegn på at en del af de tidligere udsendte (dem som ikke har begået kriminalitet inden udsendelsen) er mindre kriminelle efter udsendelsen. For voldskriminalitet er der i analysemodellens resultater ingen dokumentation for, at udsendelse øger eller mindsker tilbøjeligheden til at begå vold. Det kan for eksempel skyldes, at udsendelse ikke har nogen effekt på voldskriminalitet.

Vi har undersøgt om udsendelse gør soldaterne mere eller mindre kriminelle ved at inddrage en sammenlignelig kontrolgruppe. Vores kontrolgruppe er den samme, som anvendt i analysen af soldaternes økonomi dvs. den består af deltagere ved Forsvarets Dag, der er blevet erklæret egnet eller begrænset egnet til udsendelse fra fødselsårgangene 1975-1982. Vi tager udgangspunkt i 2002 og foretager en analyse, som gør det muligt at kontrollere for baggrundsforhold såsom sociodemografi. Resultaterne gælder derfor kun for et mindre udsnit af de udsendte - de førstegangsendte i 2002. Hvis vi udelukkende koncentrerer os om dem, som ikke har begået kriminalitet inden 2002, da indikerer modellen, at der alt andet lige er tegn på mindre kriminalitet (samlet set) blandt de udsendte sammenlignet med kontrolgruppen. Dette resultat gælder både på kort sigt (efter 2 år) og på længere sigt (efter 5 år). Når vi inddrager

alle i analysemodellen (dvs. også inkluderer dem, som har begået kriminalitet inden 2002) er der ikke længere nogen påvirkning på kriminalitetsudviklingen før og efter 2002 dvs. modellens resultater om de kriminalitetsdæmpende effekter forsvinder.

Analysemodellen ovenfor kan forklare kriminalitetsudviklingen, og giver en mulighed for at tage højde for baggrundsvariable. Vi har også foretaget en deskriptiv gennemgang af kriminaliteten for at undersøge *niveauet* af kriminalitet i kontrolgruppen i forhold til de udsendte. Kriminalitetsraten blandt de udsendte i perioden 1997- 2009 er lavere i forhold til kontrolgruppen – dette resultat gælder også for voldskriminalitet. I og med vi kigger på nogle bestemte årgange, har vi ikke alle tidligere udsendte med i beskrivelse, hvor vi sammenligner med kontrolgruppen omfatter knap 7.000 tidligere udsendte, det vil sige cirka 25 pct. af alle udsendte i perioden 1992-2009.

Overordnet viser vores undersøgelse således, at de udsendtes kriminalitet ligger på et lavere niveau end kontrolgruppen – både når vi kigger på den generelle kriminalitet (færdselsovertrædelser ekskluderet) og på andelen af voldsdømte. Dette resultat kan vi med rimelighed generalisere til at gælde i endnu bredere grad, idet kontrolgruppen både for ejendomsforbrydelser og vold ligger under jævnaldrende mænd i befolkningen.

Men der er kriminelle blandt de udsendte. Vi benytter i denne rapport strafferetlige afgørelser som et udtryk for, om en person er kriminel og gerningstidspunktet for at datere, hvornår kriminaliteten er begået. Samlet set er der godt 8 pct. blandt de førstegangsudsendte i perioden 1992-2004, der begår mindst én kriminel handling i perioden 2 år før udsendelsen op til 5 år efter første udsendelse. Der er dermed knap 92 pct. af de udsendte, som ikke begår kriminalitet i denne periode. Overordnet følger de udsendte et mønster, hvor kriminaliteten (den samlede) falder op til udsendelsesåret for efterfølgende at stige – det er især de engangsudsendte, der trækker op i statistikken, idet disse ser ud til at være mere kriminelle end de flergangsudsendte efter første udsendelse. Der kan være tale om en slags pacificeringseffekt på kort sigt ved at være udsendt, idet de flergangsudsendte ikke har samme muligheder for at begå kriminalitet, da de bliver sendt ud igen efterfølgende. Samtidig er de tilknyttet forsvaret efter den første udsendelse, hvilket også kan virke kriminalitetsdæmpende. Desuden kan det tænkes, at forsvaret afviser en del

af de engangsudsendte efter udsendelsen netop på grund af nogle af de egenskaber, der gør, at de ender i kriminalitet.

Den deskriptive gennemgang af voldskriminaliteten viser, at 1,7 pct. af de førstegangsudsendte i 1992-2004 har begået vold i perioden 2 år før udsendelsen og op til 5 år efter første udsendelse. Udviklingen i voldskriminaliteten følger de samme tendenser, som den samlede kriminalitet med et fald op mod udsendelsesåret og efterfølgende stigning, men der er større udsving for andelen af voldsdømte. I den sammenhæng er det vigtigt at gøre sig klart, at antallet af voldsforbrydelser er lavt, hvorfor der skal mindre til, for at udsvingene fremstår som store. Også for voldskriminalitet ligger de engangsudsendte over de flergangsudsendte efter første udsendelse.

En stor styrke ved datamaterialet, der ligger til grund for denne rapport, er, at vi har oplysninger om de udsendtes kriminalitet *inden* deres første udsendelse. Derved kan vi inddrage deres tidligere straffeattest og vurdere, om eventuel kriminel adfærd er en fortsættelse af tidligere adfærd eller en ændring efter udsendelse. Det viser sig ud fra vores analyser, at sandsynligheden for at begå kriminalitet efter udsendelse er større, hvis personen har begået kriminalitet inden udsendelsen. Hvad angår vold, så er sandsynligheden for at begå vold efter udsendelse større for dem, som har begået vold før deres første udsendelse.

INDLEDNING

Fra 1992 og frem til i dag har Danmark udsendt knap 30.000 soldater, og det internationale engagement har haft både positive og negative konsekvenser for de udsendte. Formålet med hovedprojektet 'Danske hjemvendte soldater' er at undersøge, hvilke konsekvenser udsendelse har for de danskere, der sendes ud på internationale militære missioner.

Denne rapport er den femte udgivelse inden for projektet 'Danske hjemvendte soldater' og er en del af den kvantitative analyse. SFI har tidligere udgivet undersøgelserne:

1. *Hjemvendte soldater. En interviewundersøgelse*
2. *Soldater – før, under og efter udsendelse. Et litteraturstudie*
3. *Soldater før og under udsendelse. En kortlægning*
4. *Soldater før og under udsendelse. En spørgeskemaundersøgelse.*

Den kvalitative interviewundersøgelse belyste de oplevelser, soldaterne har i forbindelse med deres udsendelser, og pegede eksempelvis på, at typen af mission, de har været udsendt på, har en betydning for deres oplevelser. Litteraturstudiet bidrog til en bedre forståelse af konsekvenserne af udsendelse for danske soldater på internationale missioner ved at gennemgå den væsentligste internationale videnskabelige viden på området. Kortlægningen gav et portræt af soldaterne, inden de tager af sted

på deres første mission, og kortlagde de sårede, repatrierede og omkomne. Den var også med til at identificere særligt udsatte grupper blandt de udsendte soldater. Spørgeskemaundersøgelsen belyste den aktuelle situation for veteraner på forskellige områder såsom missionserfaringer og -oplevelser, sociale relationer, sygelighed, rygning og forbrug af rusmidler.

I rapporten benytter vi udtrykkene ”veteran”, ”soldat” eller ”udsendt” synonymt, selvom ikke alle udsendte nødvendigvis er soldater. Der findes fx også læger og tolke blandt de udsendte.

Denne rapport analyserer ændringer i soldaternes situation før og efter udsendelse og bygger samtidig også på viden fra de tidligere rapporter. Disse rapporter har været med til at identificere specifikke grupper blandt soldaterne, som kan være sårbare. Det kan have mange følger for en person at blive udsendt på en international militær mission. Der er de indlysende risici som at komme til skade eller at miste livet, men der er også nogle påvirkninger, som kan være af enten positiv eller negativ karakter. Det viser sig eksempelvis, at de udsendte dels oplever at blive bedre til at håndtere vanskelige situationer, dels oplever negative psykiske eftervirkninger. Disse forhold er dog svære at kvantificere og måle. I denne før- og efteranalyse har vi derfor valgt at fokusere på udvalgte temaer og belyse, hvordan udsendelse har indflydelse herpå. De udvalgte temaer er motivationer for udsendelse, de udsendtes økonomiske situation (herunder gæld) og kriminalitet. Temaerne er forskelligartede, men er hver især medvirkende til at bidrage til et billede af, hvilke følger en udsendelse kan have.

Ved at undersøge motivationer for udsendelse og sammenligne soldaters motivationer før og efter kan vi se, om soldaterne får deres forventninger indfriet. Motivationer er interessante at undersøge, da det siger noget om, hvilke typer af personer der træffer et valg om at blive udsendt og af hvilke årsager. Vi kan desuden se, om der er særlige forhold, der gør, at de har lyst til at tage af sted, og hvorvidt det stadig er disse forhold, der er vigtige, efter de kommer hjem. Motivationer er med til at gøre os klogere på forskelle og ligheder mellem grupperne af udsendte samt deres baggrund for at træffe videre valg i livet. Disse forskelle og ligheder kan igen afspejle, hvordan de klarer overgangen fra militært til civil liv.

Gæld er en indikator for, hvordan en person klarer sig, idet en stor gæld kan være en hæmsko for en persons fremtidsmuligheder. Derfor er det vigtigt at få kortlagt, om dem der tager af sted akkumulerer en

større gæld end deres jævnaldrende i befolkningen. Stifter personer stor gæld, uden gæld forbundet med huskøb, kan det være et udtryk for, at der er andre forhold i livet, disse personer heller ikke har kontrol over. Gæld udgør således et målbart forhold, der afspejler, i hvor høj grad veteranerne har overblik og kontrol over deres liv.

Endelig er det omdiskuteret, hvorvidt en udsendelse kan være med til at gøre personer mere eller mindre kriminelle. Vi undersøger derfor, om der er indikationer på, at en udsendelse er med til at gøre danske veteraner mere eller mindre kriminelle. De tre udvalgte temaer er dermed med til at afdække et bredt udvalg af forskellige potentielle ændringer hos soldater, der kan indtræffe efter deres udsendelse.

Tidligere undersøgelser af 'Danske hjemvendte soldater' (Lyk-Jensen m.fl., 2011 og 2012) viste, at de udsendte er en sammensat gruppe, og at der er forskelle, som knytter an til arbejdsområde, personelgruppe, type af mission, og hvorvidt veteranerne fortsætter deres karriere i forsvaret eller ej. Derfor forventer vi, at konsekvenserne af en udsendelse vil være forskellige for disse undergrupper. For at kunne tolke statistiske estimater som kausale effekter i en konsekvensanalyse er det endvidere nødvendigt at kunne kontrollere for forskellige faktorer som eksempelvis kampeksponering, oplevelser under mission samt socioøkonomisk baggrund. Datagrundlaget gør det muligt at kontrollere for social baggrund, men vi kan ikke kontrollere for oplysninger om missionserfaringer og kampeksponering. Motivationer for udsendelse undersøger vi på baggrund af et spørgeskema. Spørgeskemaet er blevet besvaret både før og efter udsendelse af to hold af soldater udsendt mellem februar og august 2011 til henholdsvis Afghanistan (ISAF 11³) og Libanon (UNIFIL 4⁴). Datagrundlaget gør det således muligt at undersøge, om der sker ændringer i soldaternes motivationer før og efter, og om disse forskelle knytter an til forskellige militære forhold såsom antallet af udsendelser, missions-typen eller personelgruppen.

Datagrundlaget til analyserne af gæld og kriminalitet før og efter er baseret på registerdata fra forsvaret og Danmarks Statistik samt på ovenfor nævnte spørgeskemaundersøgelse. I denne rapport kombinerer vi således både objektive og subjektive data i form af en selvrapporteret spørgeskemaundersøgelse og registeroplysninger på de mere end 26.000 soldater udsendt i perioden 1992-2009.

3. International Security Assistance Force (2002-), hold 11.

4. United Nations Interim Force in Lebanon (1978, forstærket 2006), hold 4.

Rapporten søger at afdække følgende spørgsmål:

- Hvad motiverer soldater til at blive udsendt i dag? Og hvordan ændrer disse motivationer sig før og efter udsendelse?
- Hvordan er udviklingen i soldaternes økonomiske situation? Får de større eller mindre gæld efter udsendelse?
- Bliver soldater mere eller mindre kriminelle, efter de har været udsendt? Bliver de i særlig grad dømt for voldskriminalitet?

Svarene på ovenstående spørgsmål bidrager til ny viden om danske veteraners situation i dag og kan være med til at identificere eventuelle problemstillinger blandt veteranerne generelt eller blandt særlige grupper af veteraner.

Det er ikke et tilfældigt udsnit af den danske befolkning, som bliver sendt ud som soldater på internationale militære missioner. Særlige udvælgelsesprocesser for, hvem der bliver sendt ud, betyder, at det er et specielt udsnit af befolkningen, som er i forsvaret generelt, og som bliver udsendt på militære operationer i særdeleshed. Derfor er det en vanskelig opgave at konstruere en kontrolgruppe til de udsendte. Når det er muligt og giver mening, sammenligner vi de udsendte med jævnaldrende i befolkningen eller med personer, der er blevet vurderet egnet og begrænset egnet på Forsvarets Dag i perioden 1994 til 2010 (oplysninger fra Forsvarets Rekruttering). Når vi i konsekvensanalysen undersøger økonomi (gæld) og kriminalitet blandt veteraner, sammenligner vi de udsendte med en kontrolgruppe, som *ikke* har været udsendt. Konsekvenser af udsendelse er den gennemsnitlige forskel mellem de udsendte og kontrolgruppen i fx gældsniveau eller kriminalitetsrate.

Vi har struktureret rapporten som følger: Del 1 omhandler soldaternes motivationer for udsendelse, som vi undersøger på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse. I kapitel 2 præsenterer vi undersøgelsesmetoden for analysen af motivationer, og i kapitel 3 præsenterer vi resultaterne. I del 2 analyserer vi konsekvenserne af en udsendelse gennem en før- og efteranalyse, som tager udgangspunkt i populationen af de ca. 26.000, der var udsendt i perioden 1992-2009. Kapitel 4 præsenterer metoden for konsekvensanalysen samt data. I kapitel 5 analyserer vi de udsendes økonomi før og efter første udsendelse, mens vi i kapitel 6 belyser konsekvenserne med hensyn til kriminalitet. Hvert kapitel afsluttes med en opsamling af de væsentligste pointer. De vigtigste konklusioner

fra hvert kapitel gennemgår vi i kapitel 7 i en samlet konklusion og perspektivering. De udsendtes sundhedsprofil afrapporteres separat på et senere tidspunkt i forbindelse med projektet: 'Danske hjemvendte soldater'. Dette kommende medicinske modul vil blive udarbejdet på baggrund af registerdata.

DEL 1:

MOTIVATIONER

Denne del af rapporten har til formål at undersøge, hvad det er, der motiverer de danske soldater til at blive udsendt på en international militær mission. Motivationerne er interessante at undersøge, da de siger noget om, hvilke typer af personer der træffer et valg om at blive udsendt og af hvilke årsager. Motivationer er subjektive forhold. Derfor kan viden om forskellige grupper af soldaters motivationer samtidig gøre os klogere på forskelle eller ligheder mellem grupperne af udsendte samt deres baggrund for at træffe videre valg i livet. Disse valg kan igen afspejle, hvordan soldaterne klarer overgangen fra militært til civilt liv, herunder hvilke konsekvenser en udsendelse kan have. Vi ser på, om der er forskel på motivationer for forskellige grupper af soldater, der udsendes på forskellige missioner, samt om motivationerne ændrer sig i løbet af en udsendelse.

For at undersøge motivationer for udsendelse anvendes spørgeskemadata for de soldater, der har været udsendt til henholdsvis Afghanistan (ISAF 11) og Libanon (UNIFIL 4) i foråret 2011, samt en typologi over motivationer inspireret af en amerikansk undersøgelse (Eighmey, 2006). I kapitel 2 præsenterer vi undersøgelsesmetoden for motivationer, herunder data, og hvordan de er indsamlet, samt den metodiske baggrund. Resultaterne præsenterer vi efterfølgende i kapitel 3.

UNDERSØGELSESMETODE

DATAINDSAMLING OG INTERVIEWMETODE

Datagrundlaget består af en spørgeskemaundersøgelse blandt personer, der skulle udsendes på enten ISAF 11 (Afghanistan) eller UNIFIL 4 (Libanon) i foråret 2011. De er alle – både før og efter deres mission – blevet bedt om at vurdere 12 udsagn omhandlende deres motivationer. Dataindsamlingen er gennemført af SFI Survey ud fra oplysninger fra forsvaret om, hvor mange der skulle udsendes i foråret 2011, samt hvor de skulle på missionsforberedelse (før udsendelse) og missionsafvikling (efter udsendelse).

Inden udsendelse besvarede soldaterne spørgeskemaerne på kasernerne i Oksbøl (ISAF 11) og i Fredericia (UNIFIL 4)⁵. Efter udsendelse besvarede soldaterne spørgeskemaerne på kasernerne i Aalborg, Holstebro, Slagelse, Vordingborg, Varde/Oksbøl, Skive og Fredericia⁶.

Ved besvarelsen har soldaterne angivet deres medarbejdersnummer (MA-nr.), hvilket har gjort det muligt for os at koble besvarelsene

5. I Oksbøl udleverede SFI Surveys medarbejdere de trykte skemaer til de forskellige ledere for det hold, der skulle udsendes. Disse ledere instruerede soldaterne i at besvare skemaerne. Efterfølgende hentede medarbejdere fra SFI Survey de udfyldte skemaer. I Fredericia (UNIFIL 4) udleverede SFI Surveys medarbejdere spørgeskemaerne direkte til soldaterne og indsamlede dem igen efter udfyldelse.

6. Her udleverede SFI Surveys medarbejdere spørgeskemaerne direkte til soldaterne og indsamlede dem igen efter udfyldelse.

før og efter udsendelse. Derfor er det kun besvarelser med et MA-nr., vi anser som gyldige. I alt er der 595 gyldige besvarelser inden udsendelse og 654 gyldige besvarelser efter hjemkomsten. Af disse er der 462, der går igen. Heraf er der 447 personer, der har besvaret alle motivationsspørgsmål før og efter samt spørgsmålene om mission og antal udsendelser. Det er disse 447 personer, analyserne baseres på.

Der kan være forskellige årsager til, at der er nogle, der har besvaret før, men ikke efter. Desværre omkom en udsendt på ISAF 11 under udsendelsen, og blandt udsendte på ISAF 11 og UNIFIL 4 er der henholdsvis 10 og 35 personer, der er blevet såret eller repatrieret⁷, og som således heller ikke har haft mulighed for at besvare spørgeskemaet efter hjemkomsten⁸. De øvrige manglende besvarelser efter udsendelse kan desuden skyldes, at nogle soldater udsendes for en kortere periode. Det gælder eksempelvis mekanikere, der har en udsendelsesperiode på 4 måneder og derfor ikke nødvendigvis er til stede til missionsafviklingen, hvor spørgeskemaerne blev uddelt.

Det er ikke muligt at opgøre svarprocenten præcist, men ud fra det på forhånd oplyste antal soldater og antallet af besvarelser er svarprocenten inden udsendelse på 79 pct. og efter udsendelse på 84 pct. Når vi derimod sammenholder antallet af besvarelser efter udsendelse med antallet af reelt tilstedeværende soldater, er svarprocenten oppe på 99 pct.⁹ Alt i alt er der således en høj svarprocent på minimum 80 pct. – og sandsynligvis en del højere – både før og efter. Det må siges at være tilfredsstillende for en undersøgelse som denne. Valget om at indsamle data på de steder, hvor soldaterne er til missionsforberedelse og missionsafvikling, har været afgørende for den høje svarprocent. Det har dog den ulempe, at der er relativt få civile, såsom tolke, der har deltaget, da de procedurer, de deltager i i forbindelse med udsendelse, kan være anderledes.

De følgende analyser er baseret på de 447 personer, der har svaret både før og efter udsendelse. På denne måde kan vi sikre, at eventuelle forskelle mellem før og efter ikke skyldes, at der er tale om to forskel-

7. Ifølge Hærens Operative Kommando (HOK) er der ni sårede, en hårdt såret og en omkommen på ISAF 11. Ifølge Forsvarets Personeltjeneste er tre medarbejdere repatrieret fra UNIFIL 4 og 32 medarbejdere repatrieret fra ISAF 11.

8. Vi har dog også besvarelser både før og efter fra seks sårede og 13 repatrierede, der alle har været på ISAF 11.

9. Før udsendelse: oplyst antal tilstedeværende soldater = 750, opnåede interviews = 599. Efter udsendelse: oplyst antal tilstedeværende soldater = 805, reelt tilstedeværende = 685, antal besvarelser = 679.

lige grupper af soldater. Afrapportering af analysens resultater sikrer de udsendes anonymitet i den forstand, at det foregår på et overordnet niveau, hvor det ikke er muligt at identificere enkeltpersoner.

METODE

TEORETISK RAMME

I en analyse af motivationer for udsendelse blandt amerikanske soldater opstiller Eighmey en typologi over motivationer (Eighmey, 2006). I denne typologi inddeler han motivationer i fire forskellige kategorier, der beskriver, hvordan motivationer enten kan være rettet mod personen selv eller mod andre, samt hvordan motivationer kan være enten håndgribelige eller uhåndgribelige. Disse forskellige typer af motivationer er illustreret i nedenstående boks 2.1.

BOKS 2.1

Typologi for motivationer inspireret af Eighmey (2006).

	Håndgribelige	Uhåndgribelige
Rettet mod personen selv	Gevinst for personen selv <ul style="list-style-type: none"> - Tjene gode penge - God livsstil - Forbedre fremtidsmuligheder 	Værdighed <ul style="list-style-type: none"> - Personlig præstation - Selvrespekt - Respekt for andre
Rettet mod andre	Gevinst for andre <ul style="list-style-type: none"> - Beskytte/skabe fred - Støtte - Opbygge demokratiske systemer 	Troskab <ul style="list-style-type: none"> - Pligt over for sit land - Lederevner - Samarbejde

Kilde: Eighmey (2006).

Alle de danske soldater er både før og efter deres udsendelse blevet bedt om at vurdere 12 udsagn, der omhandler motivationer for at blive udsendt. De har vurderet udsagnene på en skala fra 1 til 10, hvor 1 indikerer, at udsagnet slet ikke er vigtigt for dem, og 10 indikerer, at udsagnet er meget vigtigt for dem. De 12 udsagn ses i boks 2.2. Ved hjælp af udsagnene bliver det muligt dels at undersøge forskelle i motivationer mel-

lem forskellige grupper af udsendte og dels at undersøge forskelle i motivationer før og efter udsendelse.

Inspirationen til udsagnenes udformning stammer fra den kvalitative undersøgelse *Hjemvendte soldater. En interviewundersøgelse* (Kofod m.fl., 2010), tidligere amerikanske undersøgelser (Eighmey, 2006) samt ungdomsundersøgelser foretaget af det amerikanske Department of Defence (2003, 2004, 2005).

Vi kunne have spurgt ind til mange forskellige motivationer for udsendelse. Den forudgående kvalitative undersøgelse (Kofod m.fl., 2010) pegede dog på, at særligt selvrealisering og et ønske om udfordringer samt kammeratskab, økonomi, uddannelse og det militære håndværk spillede en vigtig rolle. Disse forhold er således alle forsøgt afspejlet i de 12 udsagn.

BOKS 2.2

De 12 udsagn om motivationer for udsendelse. Soldaterne er blevet spurgt før og efter udsendelse, hvilke af nedenstående forhold der har/havde betydning for vedkommende i forhold til udsendelsen.

-
1. Have et udfordrende job?
 2. Have et job med ansvar?
 3. Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer?
 4. Gøre noget for mit land?
 5. Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet?
 6. Få en oplevelse for livet?
 7. Forhindre terrorangreb i Danmark?
 8. Opbygge demokrati i missionsområdet?
 9. Være en del af et elitehold?
 10. Opleve kammeratskabet under udsendelse?
 11. Tjene gode penge?
 12. Afprøve min militære træning i praksis?
-

I boks 2.3 er de 12 udsagn grupperet i henhold til Eighmey's typologi, dvs. inddelt efter, om de kan ses som et udtryk for gevinst for individet selv, gevinst for andre, værdighed eller troskab. Eksempelvis er udsagn nr. 11 "tjene gode penge" kategoriseret som et håndgribeligt udsagn, da det giver en gevinst for individet selv. Udsagn som nr. 6 "få en oplevelse

for livet” er ligeledes en gevinst for individet selv, men ikke kategoriseret som håndgribeligt.

BOKS 2.3

De 12 udsagn om motivationer fra vores analyse inddelt i Eighmey's typologi.

	Håndgribelige	Uhåndgribelige
Rettet mod personen selv	Gevinst for individet selv 1. Have et udfordrende job 11. Tjene gode penge 12. Afprøve min militære træning i praksis	Værdighed 2. Have et job med ansvar 3. Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer 6. Få en oplevelse for livet 9. Være en del af et elitehold
Rettet mod andre	Gevinst for andre 5. Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet 8. Opbygge demokrati i missionsområdet	Troskab 4. Gøre noget for mit land 7. Forhindre et terrorangreb i Danmark 10. Opleve kammeratskabet under udsendelse

STATISTISK METODE

STATISTISKE TEST

Når vi i de deskriptive analyser udtaler os om statistisk signifikante forskelle, betyder det, at de er testet ved dobbeltsidet t-test foretaget i statistikprogrammet STATA¹⁰ med et signifikansniveau på 5 pct. Undtagelserne er, når vi tester, om der er forskelle mellem gennemsnitlige vurderinger i grupper af udsagn og i afsnittet ”Konstabler motiveres af kammeratskabet – officerer af ansvar og udfordringer”. Her anvendes henholdsvis z-test og f-test (Oneway Analysis of Variance). Begge er ligeledes dobbeltsidede med et signifikansniveau på 5 pct.

10. STATA Data Analysis and Statistical Software. <http://www.stata.com/>

MULTIPEL KORRESPONDANCEANALYSE

For at undersøge om der er særlige grupper af udsendte, der har særlige motivationer for at vælge at blive udsendt, foretager vi multipel korrespondanceanalyse (MCA). For en gennemgang se Le Roux & Rouanet, 2010. Formålet med at inddrage MCA er, at denne metode gør det muligt at udforske forholdet mellem en række variabler frem for kun to eller tre som i de første beskrivelser af motivationer. Grundtanken i MCA er, at sammenhængen mellem et antal variabler gengives grafisk i et multi-dimensionalt koordinatsystem. Det gør, at metoden er intuitiv og god til at skabe overblik over en række forskellige variabler. Det er således en deskriptiv statistisk metode, der er velegnet til at anskueliggøre sammenhænge mellem et antal korrelerede variabler, i dette tilfælde forskellige motivationer og social baggrund (Jæger, 2003).

De variabler, der inddrages i analysen, er med til at definere koordinatsystemet ud fra, hvordan de forskellige modaliteter (udfald af variabler) placerer sig i forhold til hinanden. Vi præsenterer variablerne i et senere afsnit (boks 3.2) i forbindelse med analysen. Variablerne kan enten have karakter af at være strukturerende eller supplementære. De strukturerende variabler definerer koordinatsystemet, hvorimod de supplementære passivt lægges ovenpå, hvor de fordeler sig efter de strukturerende variabler. De strukturerende variabler er vores baggrundsvariabler såsom civilstand, uddannelse og personelgrupper, mens de supplementære variabler er motivationerne, dvs. de 12 udsagn. På den måde vil de forskelle, der er mellem de strukturerende variabler, også komme til at definere de forskelle, der er mellem de supplementære variabler. Individet, der placerer sig tæt på hinanden i koordinatsystemet, bliver beskrevet ud fra de nærliggende udfald af variablerne (Le Roux & Rouanet, 2010).

HVAD MOTIVERER SOLDATERNE? EN FØR- OG EFTERANALYSE

Det er interessant at undersøge soldaternes motivationer nærmere, dels fordi det kan gøre os klogere på, hvorfor der er nogle, der vælger en udsendelse med forsvaret, og dels fordi det kan sige noget om, hvilke forventninger de har til deres udsendelse. Derudover kan motivationer bidrage til en beskrivelse af de soldater, der udsendes, i den forstand, at motivationer muligvis kan sige noget om deres andre valg i livet, herunder de valg de foretager efter udsendelse.

Ved hjælp af beskrivende statistik er det muligt at undersøge, hvilke forskelle og ligheder der er i soldaternes motivationer før og efter udsendelse, samt at undersøge, om der er forskelle, der knytter an til selve missionen, soldaterne udsendes på. Ved at benytte multipel korrespondanceanalyse (MCA) er det desuden muligt at undersøge mere komplekse sammenhænge mellem flere variabler i relation til motivationer.

Vi indleder kapitlet med en præsentation af nogle hypoteser om motivationer blandt forskellige grupper af udsendte, dernæst følger en kort karakteristik og sammenligning af de udsendte på ISAF 11 og UNIFIL 4. Analyserne er baseret på 447 personer, der har besvaret alle spørgsmål om motivationer før og efter udsendelse, og som har angivet, hvilken mission de har været på, samt om de har været udsendt tidligere.

Analysen viser, at der er signifikante forskelle mellem de forskellige grupper af udsendte.

Missionerne ISAF og UNIFIL repræsenterer to forskelligartede missioner. ISAF er en mere risikofyldt fredsskabende mission, hvorimod UNIFIL er en fredsbevarende og fredsstøttende mission i Forenede Nationers (FN) regi. Det er interessant, da det kan være med til at belyse, om forskellige typer af missioner tiltaler personer med forskellige motivationer. På grundlag af vores besvarelser er det dog ikke muligt at drage generelle konklusioner på vegne af alle henholdsvis fredsskabende eller -bevarende missioner. Vi ser alligevel ISAF 11 og UNIFIL 4 som to gode repræsentanter for missioner af meget forskelligartet karakter.

SOLDATERNES MOTIVATIONER FOR UDSENDELSE

De forudgående rapporter: *Soldater – før, under og efter udsendelse. Et litteraturstudie* (Lyk-Jensen m.fl., 2010), *Soldater før, under og efter udsendelse. En kortlægning* (Lyk-Jensen m.fl., 2011) og *Soldater efter udsendelse. En spørgeskemaundersøgelse* (Lyk-Jensen m.fl., 2012) har beskrevet, hvad der kendetegner forskellige grupper af udsendte danske soldater. Med udgangspunkt i denne viden ønsker vi at undersøge følgende forskelle i motivationer:

- Er der forskelle i soldaternes motivationer før og efter udsendelse? Ændrer soldaternes motivationer sig under udsendelse, og kan det være med til at sige noget om, hvorvidt de får deres forventninger indfriet?
- Er der før og efter udsendelse forskellige motivationer for ansatte på kort kontrakt (K3)¹¹, som udsendes første gang, sammenlignet med ansatte med længere kontrakter (K35 samt K60/fastansatte)¹², der tidligere har været udsendt? Det er to grupper, som har en forskellig tilknytning til forsvaret. Førstnævnte gruppe er løst tilknyttet og ved endnu ikke, hvad det vil sige at være udsendt på en international militær mission, hvorimod den sidstnævnte gruppe har erfaring fra én eller flere tidligere udsendelser og er sikret en længere ansættelsesperiode hos forsvaret. ”Soldater efter udsendelse. En spørge-

11. Der er 11 ansatte på K3, der har været udsendt tidligere. Ellers er størstedelen af de ansatte på K3 førstegangsudsendte.

12. Der er 28 og 64 personer, der er ansat som henholdsvis fast tjenestegørende/K60 og på K35, som ikke tidligere har været udsendt. Alt i alt baseres denne delanalyse således på 334 personer.

skemaundersøgelse” (Lyk-Jensen m.fl., 2012) pegede på, at det særligt er personer, der ikke længere er ansat i forsvaret, der rapporterer om psykiske mén som følge af udsendelse.

- Er der forskelle i motivationer for udsendte på ISAF 11 og UNIFIL 4, der er henholdsvis en fredsskabende og en fredsbevarende mission? I så fald kan det fortælle os noget om, hvorvidt der er særlige motivationer forbundet med at vælge at blive udsendt til en mission, der er forbundet med høj risiko og kampeksposering, og en mission, der er forbundet med en lavere risiko.
- Er der forskelle mellem mænds og kvinders motivationer for udsendelse? Der er ikke værnepligt for kvinder i Danmark, og der er med tiden kommet flere og flere kvinder i forsvaret, og de besidder ikke alene civile poster. Det er derfor interessant at se, om kvinders motivationer adskiller sig fra mænds.
- Er der forskelle mellem personelgrupperne (konstabler, sergenter og officerer) i deres motivationer for udsendelse? Personelgrupperne afspejler forskellige uddannelsesniveauer og har forskellige niveauer af ansvar under udsendelse, og det er derfor interessant at se, hvordan det kommer til udtryk i deres motivationer for udsendelse. Dette kan desuden tænkes at sige noget om de forskellige personelgruppers forventninger og ambitioner.

BESKRIVELSE AF DE UDSENDTE PÅ ISAF 11 OG UNIFIL 4

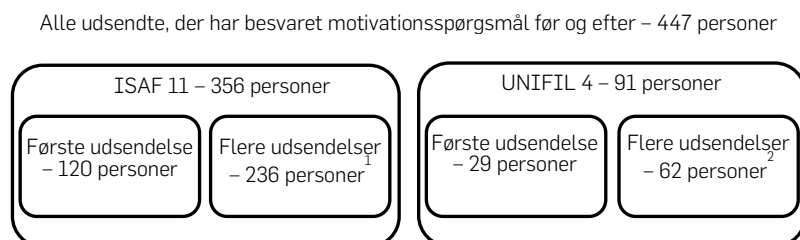
Ud fra en antagelse om, at der kan ligge forskellige motivationer til grund for udsendelse, er det relevant at vide, hvem de udsendte er. Derfor vil vi i dette afsnit kort karakterisere de udsendte soldater på henholdsvis ISAF 11 og UNIFIL 4, inden vi går mere i dybden med motivationerne.

Figur 3.1 illustrerer, hvor mange af de udsendte der har været på henholdsvis ISAF 11 og UNIFIL 4 samt deres tidligere missionserfaring. Sammenlignet med ISAF er UNIFIL en mission, hvor der er en mindre risiko forbundet med udsendelse. UNIFIL er en fredsbevarende mission, hvor der har været færre sårede og omkomne og generelt mindre kampeksposering. Dette underbygges i besvarelserne af spørgeskemaet efter udsendelse, hvor der ikke er nogen af dem, der har været på UNIFIL 4, som svarer, at de har været involveret i deciderede kamphandlinger under denne mission. Blandt de flergangsudsendte på UNIFIL 4 i foråret

2011 er der 32 pct. (20 personer), der tidligere har været udsendt på ISAF. De kan således have oplevet kamphandlinger på en tidligere mission. Blandt de flergangsendte på ISAF 11 er der derimod under en halv procent (1 person), der tidligere har været på UNIFIL. Dem, der tidligere har været på ISAF, men som nu er udsendt på UNIFIL 4, er hyppigst ansatte på K35.

FIGUR 3.1

Oversigt over antal udsendte på henholdsvis ISAF 11 og UNIFIL 4 samt deres tidligere missionserfaring.

1. Heraf har 1 person været af sted på en tidligere UNIFIL-mission, 127 personer har været af sted på en tidligere ISAF-mission, og 108 personer har tidligere været af sted på andre missioner.
2. Heraf er der ingen, der tidligere har været af sted på en UNIFIL-mission, 20 personer har været af sted på tidligere ISAF-missioner og 42 personer har været af sted på andre missioner.

Tabel 3.1 beskriver soldaternes sociodemografiske karakteristika. Tabellen viser, at størstedelen af undersøgelsens 447 respondenter, der har været udsendt på enten ISAF 11 eller UNIFIL 4 i foråret 2011, er mænd i 20'erne. Den største gruppe blandt de udsendte er konstabler, der har en eller flere udsendelser bag sig, og som har været på ISAF 11. Den næststørste gruppe er førstegangsendte konstabler på ISAF 11.

Størstedelen af soldaterne er i et parforhold (dvs. er gift, lever i registreret partnerskab eller har en kæreste, som de enten bor eller ikke bor sammen med)¹³, men har ikke nogen børn. Den største andel med børn findes blandt flergangsendte på ISAF 11 og UNIFIL 4 (denne gruppe er også de ældste). Hvad angår uddannelse, har hovedparten af

13. Denne definition adskiller sig fra definitionen i de kommende kapitler, der bygger på registerbaserede oplysninger, hvor personer i et parforhold defineres som personer, der er gift eller lever i registreret parforhold. I spørgeskemaet har vi spurgt de udsendte, om de har en kæreste, og denne mulighed foreligger ikke, når vi arbejder med registerdata.

soldaterne enten en grundskoleuddannelse eller en ungdomsuddannelse. Hvis vi sammenligner de to missioner, er der flere blandt de udsendte på UNIFIL 4, der har en grundskoleuddannelse, mens der er flere blandt udsendte på ISAF 11, der har en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse. Det hænger godt sammen med, at der er flere blandt de udsendte på ISAF 11, der svarer, at hvis de ikke skulle udsendes, ville de være i gang med en uddannelse eller have fortsat i deres civile job. Til gengæld er der en større andel blandt udsendte på UNIFIL 4, der svarer, at de aldrig har tænkt på et alternativ, da militæret var det eneste, de ville.

Disse forskelle i uddannelsesbaggrund afspejler forskelligartede mulighedsbetingelser. Mulighedsbetingelser beskriver, hvordan forskellige individer ud fra deres sociale baggrund er stillet over for forskellige muligheder og valg i livet. Varierende social baggrund afspejler varierende ressourcer, der vil gøre forskellige muligheder i livet mere eller mindre attraktive for den enkelte. Uddannelsesbaggrund kan desuden være med til at definere, hvilke muligheder personen har efter en udsendelse både på det civile og det militære jobmarked. Denne forskel vender vi tilbage til, når vi undersøger forskelle i motivationer mellem udsendte på ISAF 11 og UNIFIL 4.

Tabel 3.2 viser soldaternes militære karakteristika. 3 ud af 5 har under 6 års anciennitet. Flere blandt udsendte på UNIFIL 4 sammenlignet med ISAF 11 har et eller flere familiemedlemmer, som har været udsendt. Der er også flere blandt udsendte på UNIFIL 4, der svarer, at de helt sikkert gerne vil udsendes igen. 58 pct. (svarende til 53 personer) af alle udsendte på UNIFIL 4 svarer efter deres udsendelser, at de stadig anser deres karriere om 5 år for at være hos forsvaret (enten på kontrakt som fast tjenestegørende, K60, K35 eller K3). Blandt udsendte på ISAF 11 er det 54 pct. svarende til 194 personer. Blandt udsendte på ISAF 11 ser kun 6 pct. dem selv i gang med en militær uddannelse om 5 år. Til sammenligning ser ingen blandt udsendte på UNIFIL 4 sig selv i gang med en militær uddannelse om 5 år. Uddannelsesniveaet er generelt højere blandt udsendte på ISAF 11. I denne gruppe giver flere desuden udtryk for, at de vil uddanne sig videre enten inden for forsvaret eller på det civile uddannelsesmarked, end blandt udsendte på UNIFIL 4.

Efter deres udsendelse er soldaterne alle blevet spurgt: ”Ville du selv søge om en ny udsendelse?” Til det spørgsmål svarer samlet set 35 pct. ”ja, helt sikkert”, 16 pct. ”nej”, 10 pct., at det kan de ikke undgå, da det er en del af deres kontrakt, mens de sidste 39 pct. svarer ”måske”.

Det er særligt udsendte på UNIFIL 4, som gerne vil udsendes igen. Førstegangsendte svarer hyppigere end flergangsendte, at de ”måske” vil udsendes igen, mens flergangsendte hyppigere svarer ”nej”. Blandt dem, der ikke ønsker at søge om ny udsendelse, er ansatte på K35 overrepræsenteret.

TABEL 3.1

Sociodemografiske karakteristika før udsendelse for udsendte fordelt på henholdsvis ISAF 11 og UNIFIL 4. Særskilt for missionserfaring. Procent.

	ISAF 11		UNIFIL 4		I alt
	Første udsendelse	Flere udsendelser	Første udsendelse	Flere udsendelser	
Procent i alt	27	53	6	14	100
Antal i alt	120	236	29	62	447
<i>Køn:</i>					
Mænd	95	96	79	95	94
Kvinder	5	4	21	5	6
I alt	100	100	100	100	100
Antal					447
<i>Aldersgrupper:</i>					
18-24 år	68	22	59	24	37
25-29 år	18	37	24	31	30
30-44 år	10	36	10	34	27
45 år og ældre	4	6	7	11	6
I alt	100	100	100	100	100
Antal					447
<i>Civilstatus:</i>					
Ikke i et parforhold	50	35	21	18	36
I et parforhold	50	65	79	82	64
I alt	100	100	100	100	100
Antal					443
<i>Børn:</i>					
Har ikke børn	90	74	83	63	77
Har børn	10	26	17	37	23
I alt	100	100	100	100	100
Antal					436
<i>Uddannelse:</i>					
Grundskole	28	29	42	41	31
Ungdomsuddannelse	38	34	38	23	34
Faglært	22	24	17	23	23
Videregående uddannelse	13	13	4	13	13
I alt	100	100	100	100	100
Antal					438

Anm.: Flere udsendelser dækker over personer, der tidligere har været udsendt minimum én gang.

TABEL 3.2

Militære karakteristika før udsendelse for udsendte fordelt på henholdsvis ISAF 11 og UNIFIL 4. Særskilt for missionserfaring. Procent.

	ISAF 11		UNIFIL 4		I alt
	Første udsendelse	Flere udsendelser	Første udsendelse	Flere udsendelser	
Procent i alt	23	61	6	11	100
Antal i alt	120	236	29	62	447
<i>Personelgruppe:</i>					
Konstabelgruppen	78	69	76	82	73
Sergentgruppen	16	22	17	15	19
Officersgruppen	5	9	7	2	7
Civile	1	0	0	2	1
I alt	100	100	100	100	100
Antal					445
<i>Anciennitet:</i>					
Mindre end 6 år	90	51	83	56	63
6-10 år	7	24	10	16	18
10 år eller længere	3	25	7	27	19
I alt	100	100	100	100	100
Antal					419
<i>Kontrakt:</i>					
Fast tjenestegørende/ K60	20	32	17	34	28
K35	38	62	69	64	57
K3	41	5	14	0	14
Civil	1	0	0	2	1
I alt	100	100	100	100	100
Antal					440
<i>Har familie, der har været udsendt:</i>					
Ingen familiemed- lemmer har været udsendt	73	73	66	63	71
Et eller flere familie- medlemmer har været udsendt	28	27	34	37	29
I alt	100	100	100	100	100
Antal					447
<i>Vil søge om ny udsendelse:¹</i>					
Ja, helt sikkert	39	30	43	44	35
Måske	40	38	46	35	39
Det kan jeg ikke undgå, det er en del af min kontrakt	5	15	0	3	10
Nej	16	17	11	18	16
I alt	100	100	100	100	100
Antal					439

Anm.: Flere udsendelser dækker over personer, der tidligere har været udsendt minimum én gang. Familiemedlemmer dækker over forældre, søskende, fætre, kusiner, mostre, onkler og børn.

1. Besvarelse efter udsendelse.

Som tabel 3.2 viser, er der blandt de førstegangsendte henholdsvis 10 pct. (10 personer) på ISAF 11 og 17 pct. (5 personer) på UNIFIL 4 med

mere end 6 års anciennitet. Størstedelen af disse er ansat som fast tjenestegørende, og i denne gruppe er der både sergenter og konstabler. Den relativt lange anciennitet før en førstegangsudsendelse kan skyldes flere forhold: Det kan fx være pga. et dårligt helbred, eller fordi gruppen rummer soldater, der er uddannet i specialistfunktioner, som ikke efterspørges på alle missioner.

SOLDATERNES MOTIVATIONER FØR OG EFTER UDSENDELSE

I de følgende afsnit vil vi undersøge forskelle i motivationer ud fra de hypoteser, vi opstillede indledningsvist i kapitlet. Vi indleder med at redegøre for forskelle i motivationer før og efter udsendelse.

FRA TROSKAB TIL GEVINST FOR PERSONEN SELV – FORSKELLE PÅ MOTIVATIONSFORKLARINGERNE FØR OG EFTER UDSENDELSE

Soldaternes motivationer måles som sagt ud fra, hvordan de vurderer de 12 udsagn, som er listet i boks 3.1. De vurderer udsagnene på en skala fra 1 til 10, hvor 1 betyder, at de slet ikke vurderer det som vigtigt, og 10 betyder, at de vurderer det som en meget vigtig grund til at blive udsendt. Hvis vi ser på soldaternes gennemsnitlige vurdering af de 12 udsagn, viser det sig, at soldaterne generelt er positive over for udsagnene. Det vil sige, at de generelt vurderer, at de 12 udsagn er vigtige for dem. Inden udsendelse er der ingen udsagn, der har en gennemsnitlig vurdering, som er lavere end 5. Efter udsendelse er det kun udsagn 7 ”forhindre et terrorangreb i Danmark” og 8 ”opbygge demokrati i missionsområdet”, der gennemsnitligt vurderes lavere end 5.

Som det ses af tabel 3.3, er de udsagn, som soldaterne samlet set finder mest vigtige før udsendelse, udsagn 3 ”arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer” og 10 ”opleve kammeratskabet under udsendelse”. De mindst vigtige udsagn er nr. 8 ”opbygge demokrati i missionsområdet” og 11 ”tjene gode penge”. Det at tjene gode penge er et spørgsmål, der kan være behæftet med usikkerhed, da det i nogle sammenhænge kan være mindre acceptabelt, at man gør noget for pengenes skyld.

BOKS 3.1

12 udsagn om motivationer inddelt i Eighmey's typologi (2006).

Gevinst for personen selv

1. Have et udfordrende job
11. Tjene gode penge
12. Afprøve min militære træning i praksis

Værdighed

2. Have et job med ansvar
3. Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer
6. Få en oplevelse for livet
9. Være en del af et elitehold

Gevinst for andre

5. Gøre en positiv forskel for mennesker, som har brug for hjælp i missionsområdet
8. Opbygge demokrati i missionsområdet

Troskab

4. Gøre noget for mit land
 7. Forhindre et terrorangreb i Danmark
 10. Opleve kammeratskabet under udsendelse
-

TABEL 3.3

Gennemsnit af de udsendes vurderinger (på en skala fra 1 til 10) af de 12 motivationsudsagn. Særskilt for besvarelse henholdsvis før og efter udsendelse.

	Før udsendelse		Efter udsendelse	
	Gns.	Std.afv.	Gns.	Std.afv.
<i>Gevinst for personen selv:</i>				
1. Have et udfordrende job	8,1	1,7	7,2	2,0
11. Tjene gode penge	5,8	2,6	6,1	2,5
12. Afprøve min militære træning i praksis	7,9	2,1	7,2	2,4
<i>Værdighed:</i>				
2. Have et job med ansvar	7,9	1,7	7,3	1,9
3. Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer	8,5	1,5	7,8	1,8
6. Få en oplevelse for livet	7,9	2,1	7,1	2,4
9. Være en del af et elitehold	6,4	2,5	5,7	2,5
<i>Gevinst for andre:</i>				
5. Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet	7,2	2,3	5,9	2,5
8. Opbygge demokrati i missionsområdet	5,4	2,4	4,2	2,3
<i>Troskab:</i>				
4. Gøre noget for mit land	6,7	2,3	5,8	2,5
7. Forhindre et terrorangreb i Danmark	6,7	2,7	4,9	2,7
10. Opleve kammeratskabet under udsendelse	8,2	1,8	7,7	2,0

Hvis vi alene ser på den gennemsnitlige vurdering af de 12 udsagn, så vurderer soldaterne udsagnene højere før udsendelse end efter. De største fald findes primært i udsagn rettet mod andre: udsagn 7 ”forhindre et terrorangreb i Danmark” (fald på 1,8), udsagn 5 ”gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet” (fald på 1,3) og udsagn 8 ”opbygge demokrati i missionsområdet” (fald på 1,2). Kun udsagn 11 ”tjene gode penge” vurderer soldaterne mere positivt efter deres udsendelse end før (stigning på 0,4). Det sidstnævnte udsagn har vi kategoriseret som gevinst for en selv.

TABEL 3.4

Gennemsnit af de udsendes vurderinger (på en skala fra 1 til 10) af de 12 motivationsudsagn. Særskilt for missionserfaring, kontraktform og besvarelse henholdsvis før og efter udsendelse.

	K3, første udsendelse				K35/K60, flere udsendelser				
	Før udsendelse		Efter udsendelse		Før udsendelse		Efter udsendelse		
	Gns.	Std.afv	Gns.	Std.afv	Gns.	Std.afv	Gns.	Std.afv	
<i>Gevinst for personen selv:</i>									
1. Have et udfordrende job	8,3	1,7	8,0	1,6	8,0	1,7	7,0	2,1	
11. Tjene gode penge	4,5	2,1	5,4	2,4	6,0	2,6	6,3	2,4	
12. Afprøve min militære træning i praksis	8,3	1,6	8,0	1,7	7,8	2,1	6,9	2,4	
<i>Værdighed:</i>									
2. Have et job med ansvar	8,2	1,7	7,7	1,5	7,8	1,7	7,2	2,0	
3. Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer	8,8	1,4	8,0	1,7	8,3	1,5	7,8	1,8	
6. Få en oplevelse for livet	8,8	1,2	8,4	1,4	7,5	2,2	6,5	2,4	
9. Være en del af et elitehold	7,4	2,0	6,2	2,4	6,2	2,4	5,5	2,4	
<i>Gevinst for andre:</i>									
5. Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet	7,7	2,0	6,1	2,3	7,1	2,3	5,8	2,5	
8. Opbygge demokrati i missionsområdet	6,0	1,8	4,7	2,3	5,2	2,4	4,1	2,3	
<i>Troskab:</i>									
4. Gøre noget for mit land	6,5	2,6	5,9	2,2	6,8	2,2	5,7	2,5	
7. Forhindre et terrorangreb i Danmark	6,8	2,5	5,3	2,4	6,6	2,6	4,8	2,6	
10. Opleve kammeratskabet under udsendelse	8,9	1,4	7,9	1,6	8,0	1,9	7,6	2,0	

Disse forskelle i vurderingerne før og efter kan sandsynligvis forklares med, at motivationer rettet mod andre i realiteten kan være svære at se udmøntede i virkeligheden, hvorfor de falder i baggrunden efter udsen-

delsen. Det at tjene gode penge og andre forhold, der er rettet mod individet selv, er derimod noget følbart, og det kan dermed være lettere at forholde sig til set i lyset af de oplevelser, som udsendelsen har budt på.

Derudover kan det føles mere legalt for soldaterne at pointere, at pengene har en betydning, når de har klaret deres udsendelse.

I tabel 3.4 fokuserer vi på to forskellige grupper blandt de udsendte: Soldater uden erfaring (dvs. ansatte på K3, som ikke tidligere har været udsendt), der er løst tilknyttet forsvaret, og soldater med erfaring (dvs. ansatte på K35 eller K60, der har været udsendt tidligere), der er fast tilknyttet over en længere årrække. I denne sammenligning ser vi ligeledes forskelle.

Inden udsendelse er den vigtigste motivation blandt de løst tilknyttede soldater udsagn 10 ”opleve kammeratskabet under udsendelse”, mens det blandt de fast tilknyttede er udsagn 3 ”arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer”. Efter udsendelse er den vigtigste motivation blandt de løst tilknyttede udsagn 6 ”få en oplevelse for livet”, mens det for de fast tilknyttede stadig er udsagn 3 ”arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer”.

Inden udsendelse findes den største forskel mellem de løst og fast tilknyttede soldater i vurderingen af udsagn 11 ”tjene gode penge”, hvilket er vigtigere for de fast tilknyttede. Begge grupper vurderer udsagn 11 ”tjene gode penge” som vigtigere efter udsendelse, men særligt blandt de løst tilknyttede soldater sker der en stigning. Efter udsendelse findes den største forskel mellem de to grupper i udsagn 6 ”få en oplevelse for livet”, der er vigtigere for de løst tilknyttede soldater.

Som vi tidligere har set, er førstegangsendte i højere grad end flergangsendte karakteriseret ved, at de hyppigere er yngre, dvs. under 25 år, og at de sjældnere har børn. Blandt førstegangsendte er der desuden flere, der udelukkende har en ungdomsuddannelse. En del af dem kan derfor tænkes at være der i deres liv, hvor det er udbredt at tage et såkaldt sabbatår, hvor man tager en pause fra sin skolegang og får nogle oplevelser, inden et videre uddannelsesforløb påbegyndes. Det er derfor sandsynligt, at oplevelsesrelaterede motivationer vurderes som vigtigere for førstegangsendte end for flergangsendte, da udsendelsen kan være et alternativ til at gøre andre selvudviklende ting som et højskoleophold eller en længere rejse.

Soldaterne er efter deres udsendelse blevet spurgt om, hvor de tror, de vil være i deres arbejdsliv om 5 år. 21 pct. af de førstegangsend-

sendte løst tilknyttede svarer, at de vil være i gang med en civil uddannelse, og andre 21 pct. svarer, at de vil have et civilt arbejde (til sammenligning gælder det henholdsvis 14 og 16 pct. blandt de flergangsudsendte med fast tilknytning til forsvaret).

Ser vi på de soldater, der på udsendelsestidspunktet har en ungdomsuddannelse som deres højest fuldførte uddannelse, regner 28 pct. af dem efter udsendelsen med, at de om 5 år er i gang med en civil uddannelse, og 26 pct. regner med at have et civilt arbejde. Tilsvarende angiver færre af dem med en ungdomsuddannelse end blandt resten af soldaterne, at de helt sikkert vil søge om udsendelse igen. Det underbygger hypotesen om, at der er nogle, der vælger en udsendelse med forsvaret som et alternativ til at holde et selvudviklende sabbatår.

FORSKELLIG MISSION – FORSKELLIGE MOTIVATIONER

I det følgende ser vi først på motivationer blandt førstegangsendte på ISAF 11 (tabel 3.5) og UNIFIL 4 (tabel 3.6). Indledningsvis tematiserer vi, hvilke udsagn de to grupper vurderer som henholdsvis mest og mindst vigtigt. Derefter undersøger vi forskelle i vurderingen af udsagn, der er rettet mod andre og mod personen selv. Vi sammenligner de to grupper af førstegangsendte, da vi forventer, at forskellene her er mere tydelige. Årsagen er, at der blandt de flergangsudsendte er personer med forskellig missionserfaring. Eksempelvis er der 32 pct. blandt flergangsudsendte på UNIFIL 4, der tidligere har været på ISAF (se figur 3.1). Forskellene mellem motivationer for udsendte på de to missioner er således nemmere at undersøge, hvis vi kun fokuserer på de førstegangsendte.

Sammenholder vi, hvordan førstegangs- og flergangsudsendte på ISAF 11 (tabel 3.5) i gennemsnit vurderer de 12 udsagn, ses det, at de flergangsudsendte generelt ikke vurderer udsagnene som nær så vigtige som de førstegangsendte. Det kan være et udtryk for flere ting, da uddannelse og alder kan tænkes at spille ind, men det kan også være et udtryk for, at de reelt ved, hvad det vil sige at være udsendt, da de jo i sagens natur har prøvet det før. Overraskende er det dog ikke den samme tendens, der gør sig gældende blandt udsendte på UNIFIL 4 (tabel 3.6). Særligt efter udsendelse er det rent faktisk de flergangsudsendte, som vurderer udsagnene højest. Det kan muligvis skyldes, at de har haft en mere positiv oplevelse i Libanon, end de havde regnet med.

TABEL 3.5

Gennemsnit af de udsendte på ISAF 11's vurderinger (på en skala fra 1 til 10) af de 12 motivationsudsagn. Særskilt for missionserfaring og besvarelse henholdsvis før og efter udsendelse.

	Første udsendelse				Flere udsendelser			
	Før udsendelse		Efter udsendelse		Før udsendelse		Efter udsendelse	
	Gns.	Std.afv.	Gns.	Std.afv.	Gns.	Std.afv.	Gns.	Std.afv.
<i>Gevinst for personen selv:</i>								
1. Have et udfordrende job	8,3	1,5	7,8	1,7	8,2	1,6	7,3	2,1
11. Tjene gode penge	4,7	2,5	5,4	2,6	5,7	2,4	6,0	2,3
12. Afprøve min militære træning i praksis	8,3	2,0	8,1	1,9	8,0	2,1	7,3	2,2
<i>Værdighed:</i>								
2. Have et job med ansvar	7,9	1,7	7,7	1,6	7,9	1,7	7,4	1,9
3. Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer	8,8	1,5	8,0	1,8	8,4	1,5	7,9	1,8
6. Få en oplevelse for livet	8,8	1,5	8,5	1,6	7,4	2,3	6,4	2,5
9. Være en del af et elitehold	7,3	2,3	6,4	2,5	6,4	2,4	5,7	2,4
<i>Gevinst for andre:</i>								
5. Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet	7,5	2,1	6,2	2,4	7,1	2,3	5,8	2,5
8. Opbygge demokrati i missionsområdet	6,0	2,2	4,6	2,3	5,4	2,4	4,3	2,3
<i>Troskab:</i>								
4. Gøre noget for mit land	6,8	2,5	6,3	2,5	6,8	2,2	5,8	2,5
7. Forhindre et terrorangreb i Danmark	7,3	2,5	5,6	2,8	6,8	2,6	5,0	2,6
10. Opleve kammeratskabet under udsendelse	8,7	1,6	7,9	1,9	8,0	2,0	7,7	2,0

Ser vi på de førstegangsendte på UNIFIL 4 (tabel 3.6), er deres vurdering af udsagnene i gennemsnit en smule lavere end blandt de førstegangsendte på ISAF 11. Blandt de førstegangsendte på både ISAF 11 og UNIFIL 4 er de tre udsagn, der vurderes som de vigtigste motivationer inden udsendelse: udsagn 3 ”arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer”, 6 ”få en oplevelse for livet” og 10 ”opleve kammeratskabet under udsendelse”. Efter udsendelse er førstegangsendte på de to missioner enige om, at udsagn 3 og 6 er blandt de tre vigtigste. Udsendte på ISAF 11 vurderer desuden udsagn 12 ”afprøve min militære træning i praksis” som vigtigst, og udsendte på UNIFIL 4 holder fast i at vurdere udsagn 10 som blandt de tre vigtigste.

TABEL 3.6

Gennemsnit af de udsendte på UNIFIL 4's vurderinger (på en skala fra 1 til 10) af de 12 motivationsudsagn. Særskilt for missionserfaring og besvarelse henholdsvis før og efter udsendelse.

	Første udsendelse				Flere udsendelser				
	Før udsendelse		Efter udsendelse		Før udsendelse		Efter udsendelse		
	Gns.	Std.afv.	Gns.	Std.afv.	Gns.	Std.afv.	Gns.	Std.afv.	
<i>Gevinst for personen selv:</i>									
1. Have et udfordrende job	8,1	1,4	5,9	2,0	7,3	2,0	6,4	1,9	
11. Tjene gode penge	6,8	2,3	6,8	2,6	7,3	2,5	7,5	2,1	
12. Afprøve min militære træning i praksis	7,4	2,3	5,4	2,7	7,0	2,2	5,6	2,6	
<i>Værdighed:</i>									
2. Have et job med ansvar	7,8	1,4	6,6	2,0	7,7	1,6	6,6	2,0	
3. Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer	8,3	1,7	7,1	2,2	8,3	1,7	7,4	2,0	
6. Få en oplevelse for livet	8,2	2,2	7,1	2,3	8,1	1,8	7,1	2,1	
9. Være en del af et elitehold	4,9	2,5	3,8	2,4	5,5	2,3	4,9	2,5	
<i>Gevinst for andre:</i>									
5. Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet	7,3	2,3	5,4	2,8	7,1	2,4	5,8	2,2	
8. Opbygge demokrati i missionsområdet	4,9	2,7	2,7	1,8	4,9	2,5	3,6	2,1	
<i>Troskab:</i>									
4. Gøre noget for mit land	6,2	2,6	4,7	2,5	6,6	2,1	5,5	2,4	
7. Forhindre et terrorangreb i Danmark	5,9	2,8	2,9	2,0	5,8	2,5	3,9	2,7	
10. Opleve kammeratskabet under udsendelse	8,2	1,6	7,4	2,0	8,2	1,6	7,7	1,8	

Vi finder en større variation i hvilke tre udsagn, der vurderes lavest blandt de to grupper. Førstegangsendte på ISAF 11 vurderer udsagn 4 ”gøre en forskel for mit land”, 8 ”opbygge demokrati i missionsområdet” og 11 ”tjene gode penge” lavest. Mens førstegangsendte på UNIFIL 4 vurderer udsagn 7 ”forhindre et terrorangreb i Danmark”, 8 ”opbygge demokrati i missionsområdet” og 9 ”være en del af et elitehold” lavest.

Vi kan konstatere, at forskellene knytter an til den forskellige karakter, de to missioner antager. Eksempelvis er motivationsudsagn om at forhindre terror og at opbygge demokrati mere oplagte for soldater, der udsendes til Afghanistan, hvor netop disse mål er en del af målsætningen for indsatsen.

Når vi sammenligner uddannelsesniveautet blandt soldaterne på UNIFIL 4 og ISAF 11, kan vi se, at der er flere blandt de udsendte på

UNIFIL 4 end på ISAF 11, der udelukkende har en grundskoleuddannelse (tabel 3.1). De to missioner er forbundet med forskellige risikoniveauer, idet missionen i Afghanistan er forbundet med en større risiko end Libanon. Blandt udsendte på ISAF 11 svarer 48 pct., at de har været i deciderede kamphandlinger, mens ingen fra UNIFIL 4 tilkendegiver noget sådant. Der er således flere med et lavere uddannelsesniveau, der vælger en mindre risikofyldt mission, og for dem er motivationen om at tjene gode penge mere vigtig, end den er for dem, der udsendes på en mere risikofyldt mission som ISAF 11.

Samlet set kan disse ændringer i, hvilke motivationer der er vigtigst før og efter udsendelse, indikere, at en udsendelse er anderledes, end soldaterne har forventet, inden de tager af sted. Som tidligere nævnt vurderer udsendte på ISAF 11 generelt udsagnene højere end udsendte på UNIFIL 4. Det kan indikere, at de generelt har større forventninger til deres udsendelse. Det er i den forbindelse centralt at pointere, at ISAF er en mission, der er blevet dækket meget i medierne og ligeledes har været omdrejningspunkt i dokumentarer, hvor hverdagslivet i Afghanistan er blevet skildret. I de følgende afsnit vil vi se nærmere på forskelle mellem udsendte på de to missioner i deres vurdering af udsagn om motivationer rettet mod andre og rettet mod dem selv.

MOTIVATIONER RETTET MOD ANDRE

Som vi tidligere har set kan motivationer, der er rettet mod andre, kategoriseres som enten håndgribelige eller uhåndgribelige. Blandt de håndgribelige motivationer rettet mod andre er der signifikant forskel på, hvordan førstegangsudsendte på ISAF 11 (tabel 3.5) og UNIFIL 4 (tabel 3.6) vurderer udsagn 8 ”opbygge demokrati i missionsområdet” (forskul på 1,1). Udsendte på ISAF 11 vurderer dette udsagn som vigtigst.

Blandt uhåndgribelige motivationer, der er rettet mod andre, er der signifikant forskel i førstegangsudsendtes vurdering af udsagn 7 ”forhindre terrorangreb i Danmark” (forskul på 1,4, tabel 3.5 og tabel 3.6). Begge de to udsagn, der er rettet mod andre, ligger i forlængelse af missionernes indhold, og netop målsætninger om terrorbekæmpelse og demokratiopbygning har været i fokus, både politisk og i medierne, i forbindelse med krigen i Afghanistan. Det er derfor ikke så overraskende, at udsendte på ISAF 11 er mere positive i vurderingen af disse udsagn. Samlet set lader det til, at udsendte på ISAF 11 har større forventninger

til deres udsendelse, og det tyder måske også på, at de muligvis ikke føler, at alle deres forventninger bliver indfriet.

MOTIVATIONER RETTET MOD PERSONEN SELV

Motivationer, der er rettet mod individet selv, kan ligeledes inddeles i, om de er håndgribelige eller uhåndgribelige. Som tidligere nævnt vurderer førstegangsudsendte på ISAF 11 generelt udsagnene mere positivt end førstegangsudsendte på UNIFIL 4. Det eneste udsagn med en signifikant forskel, og som udsendte på UNIFIL 4 vurderer som en vigtigere motivation end udsendte på ISAF 11, er udsagn 11 ”tjene gode penge” (forskul på 2,0). Udsendte på ISAF 11 vurderer derimod udsagn 12 ”afprøve min militære træning i praksis” som vigtigere end udsendte på UNIFIL 4 (forskul på 1,0). Begge udsagn kan kategoriseres som gevinst for personen selv, men der er alligevel væsentlige forskelle. Det ene er et økonomisk incitament, mens det andet snarere har karakter af personlig udvikling.

Blandt de udsagn, der udtrykker motivationer, der er rettet mod individet selv, men som ikke er håndgribelige, finder vi signifikant forskel mellem udsendte på ISAF 11 og UNIFIL 4 i deres vurdering af udsagn 9 ”være en del af et elitehold” (forskul på 2,4). Her finder udsendte på ISAF 11 udsagnet vigtigere end udsendte på UNIFIL 4. Det er ikke overraskende i betragtning af, at denne gruppe også lægger stor vægt på at afprøve deres militære træning i praksis.

Samlet set viser resultaterne, at udsendte på ISAF 11 i højere grad er motiverede af det militære arbejde, mens de udsendte på UNIFIL 4 i højere grad er motiverede af den indtægt, en udsendelse giver.

Blandt førstegangsudsendte på UNIFIL 4 er der flere kvinder, end der er i de andre grupper af udsendte. Sammenlignet med førstegangsudsendte på ISAF 11 er der desuden flere på UNIFIL 4, der er i et parforhold og har børn. Det kan betyde, at dem som har været udsendt på UNIFIL 4 i højere grad er nødt til at tage hensyn til andre end sig selv. Desuden er der flere blandt udsendte på UNIFIL 4, der udelukkende har en grundskoleuddannelse. Det betyder, at deres alternativer til udsendelse er anderledes, og at lønnen som udsendt sandsynligvis er bedre for dem sammenlignet med et alternativ som ufaglært arbejde. I kapitel 5 omhandlende gæld kommer vi nærmere ind på de udsendtes økonomi, samt hvordan deres indkomst under udsendelse er sammensat.

KVINDELIGE UDSENDTE VIL UDFORDRES OG GØRE EN FORSKEL
Når det gælder mænds og kvinders vurdering af de 12 udsagn, er kvinderne generelt mere positive. Mænd og kvinders gennemsnitlige vurdering ses i tabel 3.7.

Inden udsendelse vurderer kvinderne udsagn 1 ”have et udfordrende job” (forskel på 0,7) og udsagn 5 ”gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet” (forskel på 0,9) signifikant højere end mændene. Efter udsendelse vurderer kvinderne udsagn 2 ”have et job med ansvar” (forskel på 0,9) og udsagn 5 ”gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet” (forskel på 1,1) signifikant højere, end mændene gør. Det er dog relevant at pointere, at der i alt kun er 25 kvinder blandt de 447 udsendte, som har besvaret spørgeskemaet både før og efter. Gennemsnittene for kvinder er derfor baseret på en relativt lille gruppe soldater, hvorfor resultaterne kan være behæftet med en større usikkerhed.

TABEL 3.7

Gennemsnit af de udsendtes vurderinger (på en skala fra 1 til 10) af de 12 motivationsudsagn. Særskilt for køn og besvarelse henholdsvis før og efter udsendelse.

	Mænd				Kvinder			
	Før udsendelse		Efter udsendelse		Før udsendelse		Efter udsendelse	
	Gns.	Std.afv.	Gns.	Std.afv.	Gns.	Std.afv.	Gns.	Std.afv.
<i>Gevinst for personen selv:</i>								
1. Have et udfordrende job	8,0	1,7	7,2	2,0	8,7	1,2	7,7	1,8
11. Tjene gode penge	5,7	2,6	6,1	2,5	6,0	2,5	5,9	2,4
12. Afprøve min militære træning i praksis	7,9	2,1	7,2	2,4	7,5	2,1	7,1	2,5
<i>Værdighed:</i>								
2. Have et job med ansvar	7,9	1,7	7,3	1,9	8,2	1,4	8,2	1,2
3. Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer	8,4	1,5	7,8	1,8	8,9	1,2	8,2	1,8
6. Få en oplevelse for livet	7,9	2,2	7,1	2,4	8,3	1,3	7,6	2,2
9. Være en del af et elitehold	6,5	2,5	5,7	2,5	5,6	2,0	5,1	2,5
<i>Gevinst for andre:</i>								
5. Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet	7,2	2,3	5,8	2,5	8,1	1,7	7,0	2,2
8. Opbygge demokrati i missionsområdet	5,4	2,4	4,1	2,3	6,1	2,1	5,0	2,1
<i>Troskab:</i>								
4. Gøre noget for mit land	6,7	2,3	5,8	2,5	6,9	2,0	5,8	2,3
7. Forhindre et terrorangreb i Danmark	6,7	2,7	4,9	2,7	7,2	2,6	5,0	3,0
10. Opleve kammeratskabet under udsendelse	8,2	1,8	7,7	2,0	8,8	1,4	8,2	1,8

På de resterende parametre lader der således ikke til at være signifikante forskelle på mænds og kvinders motivationer. Forskellene inden udsendelse findes både i gevinst for andre og gevinst for personen selv, hvorimod forskellene efter udsendelse findes i værdighed og gevinst for andre.

KONSTABLER MOTIVERES AF KAMMERATSKABET, OFFICERER AF ANSVAR OG UDFORDRINGER

Generelt er der en tendens til, at konstabelgruppen bedømmer udsagnene mere positivt, end sergenter og officerer gør.¹⁴ Tabel 3.8 afbilder forskellene, og generelt ser det ud til, at jo højere grad i ansættelsen desto lavere gennemsnitlig bedømmelse af de 12 udsagn. Undtagelserne er udsagn 1 ”have et udfordrende job”, udsagn 2 ”have et job med ansvar” og udsagn 12 ”afprøve min militære træning i praksis”, der alle er vurderet højest af officererne. Alle disse udsagn karakteriserer vi som gevinst for personen selv, da de udtrykker karrieremæssige ambitioner.

De største signifikante forskelle mellem konstabler på den ene side og sergenter og officerer på den anden side finder vi i kategorien troskab i udsagn 10 ”opleve kammeratskabet under udsendelse” (forskel på 1,9) og i kategorien værdighed i udsagn 6 ”få en oplevelse for livet” (forskel på 1,8). Konstablerne vurderer alle disse motivationer som vigtigere. Konstablerne er den yngste gruppe blandt de udsendte: 45 pct. blandt konstabler er under 25 år, mens der ikke er nogen officerer i denne aldersgruppe. Konstablerne er hyppigere førstegangsudsendte og ansat på K35 og angiver i øvrigt oftere, når de bliver spurgt efter deres udsendelse, at de enten ikke ønsker at blive udsendte igen, eller at de ”måske” vil udsendes igen. Det kan betyde, at konstablerne ikke vælger udsendelse for at gøre karriere inden for forsvaret. Denne tolkning underbygges af, at de hyppigere lægger vægt på de oplevelsesrelaterede motivationer.

Der er også signifikante forskelle mellem personelgrupperne i motivationer, der er rettet mod individet selv. I kategorien gevinst for personen selv vurderer officererne udsagn 1 ”have et udfordrende job” (forskel på 0,6) som vigtigere end konstablerne, og i værdighed gælder det udsagn 2 ”have et job med ansvar” (forskel på 0,8). Det er ikke overraskende, at officererne vurderer disse motivationer højere, da deres ar-

14. De forskellige personelgrupper afspejler forskellige uddannelsesniveauer. Når vi undersøger den gennemsnitlige vurdering af de 12 udsagn opdelt efter uddannelsesgrupper, gør den samme tendens sig gældende.

bejdsopgaver i højere grad indebærer lederfunktioner. En større andel af officererne har én eller flere udsendelser bag sig sammenlignet med soldater i de andre personelgrupper, og de giver desuden hyppigere udtryk for, at de ikke kan undgå at blive udsendt igen, da det er en del af deres kontrakt. Forsvaret er således i højere grad en levevej for officererne, og de er også stort set alle ansat som fast tjenestegørende personel eller på K60.

TABEL 3.8

Gennemsnit af de udsendtes vurderinger (på en skala fra 1 til 10) af de 12 motivationsudsagn. Særskilt for personelgruppe. Besvaret før udsendelse.

	Konstabelgruppen		Sergentgruppen		Officersgruppen	
	Gns.	Std.afv.	Gns.	Std.afv.	Gns.	Std.afv.
<i>Gevinst for personen selv:</i>						
1. Have et udfordrende job	7,9	1,8	8,4	1,3	8,5	1,4
11. Tjene gode penge	5,9	2,6	5,5	2,4	4,8	2,3
12. Afprøve min militære træning i praksis	7,9	2,2	7,9	2,1	8,4	1,4
<i>Værdighed:</i>						
2. Have et job med ansvar	7,7	1,7	8,4	1,4	8,5	1,5
3. Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer	8,5	1,5	8,2	1,5	8,5	1,3
6. Få en oplevelse for livet	8,2	2,0	7,3	2,1	6,4	2,5
9. Være en del af et elitehold	6,6	2,4	6,2	2,4	4,9	2,6
<i>Gevinst for andre:</i>						
5. Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet	7,3	2,2	7,1	2,3	6,4	2,4
8. Opbygge demokrati i missionsområdet	5,5	2,4	5,5	2,5	4,5	2,4
<i>Troskab:</i>						
4. Gøre noget for mit land	6,8	2,3	6,6	2,4	6,2	2,3
7. Forhindre et terrorangreb i Danmark	6,8	2,6	6,5	2,6	5,7	2,9
10. Opleve kammeratskabet under udsendelse	8,5	1,7	7,9	1,9	6,6	2,0

MULTIPEL KORRESPONDANCEANALYSE

For yderligere at undersøge mønstre i motivationer blandt de udsendte anvender vi en multipel korrespondanceanalyse (MCA), som beskrevet tidligere. Denne analysemetode gør det muligt for os at undersøge forholdet mellem flere variabler samtidigt. Vi kan således ud fra forskellige sociodemografiske baggrundsvariabler konstruere et koordinatsystem og placere forskellige grupper af individer i forhold til hinanden ud fra hvilke karakteristika, der kendetegner dem. Grundideen ved at benytte MCA

er, at der er en stærk sammenhæng mellem givne karakteristika og motivationer, som befinder sig tæt på hinanden. For overskuelighedens skyld afrapporteres resultaterne i tabelform, mens de grafiske plot er vedlagt i bilagsfigurerne B1.1, B1.2 og B1.3.

I dette afsnit præsenterer vi først de variabler, der anvendes i analysen. Dernæst præsenterer vi i tabel 3.9 de forskellige baggrundsvariabler. Endelig præsenterer vi yderligere to tabeller (tabel 3.11 og tabel 3.12), der viser, hvordan henholdsvis motivationer rettet mod personen selv og motivationer rettet mod andre placerer sig i forhold til de forskellige baggrundsvariabler. I nedenstående boks 3.2 ses de variabler, der indgår i analysen, og om de er kategoriseret som strukturerende eller supplerende.

BOKS 3.2

Oversigt over strukturerende og supplerende variabler, der indgår i den multiple korrespondanceanalyse.

Strukturerende variabler:

Køn: mand/kvinde

Alderskategorier: 18-24 år/25-29 år/30-44 år/>44 år

Personelgruppe: konstabel/sergent/officer

Parforhold: ikke i et parforhold/i et parforhold

Børn: ingen børn/børn

Mission: ISAF 11/UNIFIL 4

Kontrakt: Fast tjenestegørende_K60/K35/K3

Uddannelse: grundskole/ungdomsuddannelse/faglært/videregående uddannelse

Ledelse: ingen ledelsesfunktion/ledelsesfunktion

Anciennitet: <6 år/6-10 år/>10 år.

Supplerende variabler:

Have et udfordrende job: ja/nej

Have et job med ansvar: ja/nej

Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer: ja/nej

Gøre noget for mit land: ja/nej

Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet: ja/nej

Få en oplevelse for livet: ja/nej

Forhindre et terrorangreb i Danmark: ja/nej

Opbygge demokrati i missionsområdet: ja/nej

Være en del af et elitehold: ja/nej

Opleve kammeratskabet under udsendelse: ja/nej

Tjene gode penge: ja/nej

Afprøve min militære træning i praksis: ja/nej.

For at gøre det muligt at udføre analysen har vi kodet alle 12 motivationer, så de hver har fået to udfald. Vi har taget udgangspunkt i variablenes fordeling og kodet den laveste halvdel af besvarelserne til ikke vigtig (nej) og den højeste halvdel af besvarelserne til vigtig (ja). For at indgå i analysen er det nødvendigt at have besvaret alle de spørgsmål, der inddrages, dvs. om både sociodemografiske oplysninger og motivationer for udsendelse. Ud af de 447 personer, der har svaret både før og efter udsendelse, er der således 384 personer, der har besvaret alle de spørgsmål, som indgår i analysen. (Se bilagstabel B1.1 for en oversigt over antal oplysninger i analysens variabler).

En central del af tolkningen af korrespondanceanalysen består i at beskrive de to akser i koordinatsystemet. Dette gøres ved at se på, hvilke modaliteter (dvs. udfald af variabler, eksempelvis er mand et udfald af variabelen køn) der bidrager mest til at forklare den pågældende akse (Le Roux & Rouanet, 2010). I denne analyse beskriver x-aksen i alt 67 pct. af den samlede variation, der er i data, mens y-aksen beskriver 9 pct. Det vil sige, at de tilsammen beskriver 76 pct. af den samlede variation.

TABEL 3.9

Oversigt over de sociale baggrundsvariabler (strukturerende) og hvilke akser, de bidrager til i den multiple korrespondanceanalyse.

	Bidrager til x-aksen livserfaring	Bidrager til y-aksen militærerfaring	Bidrager til begge akser
Køn			x
Alder	x		
Parforhold	x		
Børn	x		
Grad		x	
Mission		x	
Antal udsendelser		x	
Kontrakt	x		
Uddannelse		x	
Ledelse		x	
Anciennitet	x		

Tabel 3.9 viser de strukturerende variabler, og hvilke akser de bidrager til at forklare. De variabler, der beskriver x-aksen, er, hvorvidt soldaterne er i et parforhold, har børn, deres alder og deres kontraktform. Det er alt sammen variabler, der er aldersrelaterede i den forstand, at dem, der ikke har partner og børn, og som er ansat på K3 eller K35, står i modsætning

til dem, der er i et parforhold, har børn og som er fastansatte eller på K60. Vi vælger at kalde x-aksen livserfaring. Variablene grad, mission, antal udsendelser, uddannelse, ledelse og funktion under udsendelse beskriver alle y-aksen. Y-aksen beskriver det militære hierarki, hvor konstabler og soldater uden lederansvar står i modsætning til sergenter, officerer og soldater med lederansvar. Denne akse vælger vi at kalde militærerfaring. Det er måske overraskende, at variabelen uddannelse bidrager mere til y-aksen (militærerfaring) end til x-aksen (livserfaring). En mulig forklaring er, at uddannelse også hænger sammen med ledelse og funktion.

De 12 udsagn, der beskriver motivationer for udsendelse, indrages som sagt som supplementære variable. Tabel 3.10 viser de 12 motivationsudsagn samt hvilke akser, de primært kan forklares af.

TABEL 3.10

Oversigt over motivationsvariable (supplerende) og hvilke akser, de forklares af i den multiple korrespondanceanalyse.

	Forklares af x-aksen livserfaring	Forklares af y-aksen militærerfaring	Forklares af begge akser
<i>Gevinst for personen selv:</i>			
1. Have et udfordrende job			x
11. Tjene gode penge			x
12. Afprøve min militære træning i praksis			x
<i>Værdighed:</i>			
2. Have et job med ansvar			x
3. Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer		x	
6. Få en oplevelse for livet		x	
9. Være en del af et elitehold		x	
<i>Gevinst for andre:</i>			
5. Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet		x	
8. Opbygge demokrati i missionsområdet		x	
<i>Troskab:</i>			
4. Gøre noget for mit land			x
7. Forhindre et terrorangreb i Danmark		x	
10. Opleve kammeratskabet under udsendelse		x	

Baggrundsplysninger om de udsendte soldater på UNIFIL 4 og ISAF 11 er præsenteret i tabel 3.11. Tabellen viser, hvordan de forskellige modaliteter (dvs. udfald af variable) placerer sig i forhold til hinanden. Her er det muligt at se, hvilke egenskaber der kendetegner personer, der placerer sig i hver af de fire kvadranter i vores MCA.

TABEL 3.11

Oversigt over fordelingen af modaliteter. Resultaterne præsenteret som udfald af strukturerende variabler og hvilke kvadranter, de placerer sig i i den multiple korrespondanceanalyse.

Den nordvestlige kvadrant: De førstegangsudsendte, løst tilknyttede	Den nordøstlige kvadrant: De fast tilknyttede
Børn, nej	Videregående uddannelse
Ikke i et parforhold	Officer
18-24 år	Sergent
25-29 år	Lederfunktion
Første udsendelse	6-10 års anciennitet
Ungdomsuddannelse	Mand
K3	
ISAF 11	
Under 6 års anciennitet	
Den sydvestlige kvadrant: De løst tilknyttede	Den sydøstlige kvadrant: De flergangsudsendte, fast tilknyttede
Grundskole	30-44 år
Konstabel	Over 44 år
Ingen lederfunktion	UNIFIL 4
K35	Faglært
Kvinde	Børn, ja
	Flere udsendelser
	I et parforhold
	Fast tjenestegørende/K60
	Over 10 års anciennitet

Anm.: Korrespondancekortet er vedlagt i bilag 1, bilagsfigur B1.1.

I det nordvestlige kvadrant finder vi de førstegangsudsendte, der er ansat på K3. De har været udsendt på ISAF 11 og har under 6 års anciennitet. Deres højest fuldførte uddannelse er en ungdomsuddannelse, og de er mellem 18 og 29 år, har ingen børn og lever ikke i et parforhold. I modsætning til de førstegangsudsendte finder vi i den sydøstlige kvadrant de flergangsudsendte med fast tilknytning, dvs. at de enten er ansat som fast tjenestegørende eller på K60 og har over 10 års anciennitet. I denne kvadrant finder vi også dem, der har været på UNIFIL 4, og dem, der har en faglært uddannelse. De er over 30 år, lever i et parforhold og har børn.

I den nordøstlige kvadrant finder vi de fast tilknyttede. Det er sergenter og officerer, der har 6-10 års anciennitet samt ledelsesansvar. Her finder vi desuden dem med lang videregående uddannelse, og som er mænd. De står i modsætning til de løst tilknyttede i den sydvestlige kvadrant, som indeholder kvinder, konstabler, der er ansat på K35, der ikke har ledelsesansvar, og dem, som udelukkende har en grundskoleuddannelse.

MOTIVATIONER RETTET MOD PERSONEN SELV

I tabel 3.12 ser vi på, hvordan de udsagn, der beskriver motivationer rettet mod personen selv, fordeler sig. Tabel 3.12 skal ses i forhold til tabel 3.11, der opsummerer, hvordan de forskellige baggrundsvariabler placerer sig i forhold til hinanden.

TABEL 3.12

Oversigt over fordelingen af modaliteter. Resultaterne præsenteret som udfald af supplerende variabler, der beskriver motivationer rettet mod personen selv og hvilke kvadranter, de placerer sig i i den multiple korrespondanceanalyse.

Den nordvestlige kvadrant: De førstegangsudsendte, løst tilknyttede		Den nordøstlige kvadrant: De fast tilknyttede	
Afprøve min militære træning i praksis	Ja	Have et udfordrende job	Ja
Tjene gode penge	Nej	Have et job med ansvar	Ja
		Få en oplevelse for livet	Nej
		Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer	Nej
		Være en del af et elitehold	Nej
Den sydvestlige kvadrant: De løst tilknyttede		Den sydøstlige kvadrant: De flergangsudsendte, fast tilknyttede	
Have et udfordrende job	Nej	Afprøve min militære træning i praksis	Nej
Have et job med ansvar	Nej	Tjene gode penge	Ja
Få en oplevelse for livet	Ja		
Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer	Ja		
Være en del af et elitehold	Ja		

Anm.: Korrespondancekortet er vedlagt i bilag 1, bilagsfigur B1.2.

I den nordvestlige kvadrant blandt de førstegangsudsendte, løst tilknyttede finder vi desuden de, der er motiveret af at afprøve deres militære træning i praksis, men som ikke er motiveret af at tjene gode penge. I modsætning til dem finder vi i den sydøstlige kvadrant, blandt de erfarne med fast tilknytning til forsvaret, dem, der er motiveret af at tjene gode penge, men ikke af at afprøve deres militære træning i praksis.

I den nordøstlige kvadrant finder vi de fast tilknyttede sergenter og officerer og desuden dem, der er motiveret af at have et udfordrende job og af at have et job med ansvar. Disse personer er derimod ikke i lige så høj grad motiverede af at få en oplevelse for livet, at arbejde sammen med mennesker, som de respekterer, eller af at være en del af et elitehold. De placerer sig modsat de løst tilknyttede konstabler, der befinder sig i den sydvestlige kvadrant. De er i højere grad motiverede af at være en del af et elitehold, af at arbejde sammen med mennesker, som de respekterer, samt

af at få en oplevelse for livet. De er derimod ikke i lige så høj grad motive-rede af at have et job med ansvar eller af at have et udfordrende job.

Blandt motivationerne, der er rettet mod personen selv, er der overvægt af udsagn, der kan forklares af y-aksen – militærerfaring. Udsagnene ”have et udfordrende job”, ”tjene gode penge”, ”afprøve min militære træning i praksis” og ”have et job med ansvar”. Med undtagelse af sidstnævnte udsagn er de alle motivationer, der kan beskrives som gevinst for en selv. Det betyder, at forskelle i militærerfaring er med til at forklare forskelle i vurderingen af disse udsagn.

Motivationsudsagnene, der kan beskrives som værdighed: ”arbejde med mennesker, som jeg respekterer”, ”få en oplevelse for livet” og ”være en del af et elitehold” beskrives alle af x-aksen – livserfaring. Det vil sige, at det er forskelle i livserfaring, der er med til at definere forskellene her.

MOTIVATIONER RETTET MOD ANDRE

I tabel 3.13 ser vi på, hvordan de udsagn, der beskriver motivationer rettet mod andre, fordeles sig. Tabel 3.13 skal som i foregående afsnit ses i forhold til placeringen af baggrundsvariablene (se tabel 3.11), men desuden kan de også sammenholdes med fordelingen af motivationsudsagnene, der er rettet mod personen selv (tabel 3.12).

TABEL 3.13

Oversigt over fordelingen af modaliteter. Resultaterne præsenteret som udfald af supplerende variabler, der beskriver motivationer rettet mod personen selv og hvilke kvadranter, de placerer sig i i den multiple korrespondanceanalyse.

Den nordvestlige kvadrant: De førstegangsudsendte, løst tilknyttede	Den nordøstlige kvadrant: De fast tilknyttede		
Opbygge demokrati i missionsområdet	Ja	Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet	Nej
		Forhindre et terrorangreb i Danmark	Nej
		Gøre noget for mit land	Nej
		Opleve kammeratskabet under udsendelse	Nej
Den sydvestlige kvadrant: De løst tilknyttede	Den sydøstlige kvadrant: De erfarne, fast tilknyttede		
Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet	Ja	Opbygge demokrati i missionsområdet	Nej
Forhindre et terrorangreb i Danmark	Ja		
Gøre noget for mit land	Ja		
Opleve kammeratskabet under udsendelse	Ja		

Anm.: Korrespondancekortet er vedlagt i bilag 1, bilagsfigur B1.3.

Blandt de førstegangsendte, løst tilknyttede i den nordvestlige kvadrant finder vi desuden dem, der er motiveret af at opbygge demokrati i missionsområdet. I modsætning hertil er de erfarne fast tilknyttede placeret i den sydøstlige kvadrant ikke i lige så høj grad motiveret af at opbygge demokrati i missionsområdet.

I den nordøstlige kvadrant placerer de fast tilknyttede sergenter og officerer sig. Her finder vi desuden dem, der ikke i lige så høj grad er motiveret af at gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet, forhindre et terrorangreb i Danmark, gøre noget for deres land eller at opleve kammeratskabet under udsendelse. De står i modsætning til de løst tilknyttede konstabler i den sydvestlige kvadrant, der svarer, at de i højere grad er motiverede af at gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet, forhindre et terrorangreb i Danmark, gøre noget for deres land og opleve kammeratskabet under udsendelse.

Motivationer, der kan kategoriseres som gevinst for andre, ”gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet” og ”opbygge demokrati i missionsområdet”, forklares begge af x-aksen – livserfaring. Udsagnene ”forhindre et terrorangreb i Danmark” og ”opleve kammeratskabet under udsendelse”, der kan betegnes som troskab, beskrives ligeledes begge af x-aksen, livserfaring. ”Gøre noget for mit land”, der også kan anskues som troskab, er det eneste af udsagnene rettet mod andre, som kan forklares af begge akser – militær og livserfaring. Det betyder, at vurderingen af stort set alle udsagn rettet mod andre udtrykker forskelle i soldaternes livserfaring.

FORSKELLIGE MOTIVATIONER – FORSKELLIGE STRATEGIER

Analyserne kan bruges til at identificere forskellige grupperinger blandt soldaterne, der kan kendetegnes ved forskellige motivationer.

Afsnittet ”Motivationer rettet mod personen selv” indikerer, at der på den ene side findes en gruppe af soldater, der er i forsvaret for at gøre karriere. De er blandt de ældre, og de har en højere rang. De kendetegnes ved, at deres motivationer for udsendelse i højere grad handler om det job, de udfører, er udfordrende og ansvarsfuldt. De står i modsætning til de soldater, der i højere grad er motiveret af at få en oplevelse og afprøve deres egne grænser. De er hyppigst yngre og udsendes som konstabler. Afsnittet ”Motivationer rettet mod andre” tyder på, at denne gruppe af soldater kan betegnes som idealister, idet de i høj grad giver

udtryk for at være motiverede af at gøre en forskel gennem deres udsendelse.

Samlet set peger analyserne ikke overraskende på, at der er forskellige motivationer blandt forskellige grupperinger af soldater. Det stemmer overens med resultaterne i de tidligere rapporter, der ligeledes peger på, at de udsendte er en heterogen gruppe med forskelligartet social og uddannelsesmæssig baggrund. De førstegangsendte, der er løst tilknyttet forsvaret, er hyppigere idealister. De er motiveret til at lade sig udsende med tanker om, at de kan være med til at gøre en forskel. De mere erfarne og fast tilknyttede soldater er derimod hyppigere motiverede af forskellige karriereambitioner. Disse forskelle i ambitioner afspejler forskellige forventninger til udsendelsen. Eftersom forventningerne varierer, er det sandsynligt, at de udfordringer, de forskellige grupper møder, når de vender hjem fra udsendelse, også vil variere. Det ser vi nærmere på i rapportens del 2. Her vil vi inddrage en større gruppe af udsendte end dem, der har besvaret spørgeskemaet før og efter udsendelse. Formålet er at analysere konsekvenserne af udsendelse ved henholdsvis at se på de udsendes økonomiske situation, og hvorvidt de bliver mere eller mindre kriminelle efter udsendelse.

OPSAMLING

Formålet med delanalyse 1 er at undersøge, hvilke motivationer der ligger til grund for udsendelse på en international militærmission. Vi kommer frem til, at det er muligt at identificere forskellige grupper blandt de udsendte, der har forskellige motivationer for udsendelse. Analyserne er baseret på en spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt 447 udsendte på henholdsvis ISAF 11 og UNIFIL 4 i foråret 2011. De to missioner til Afghanistan og Libanon er henholdsvis fredsskabende og fredsbevarende. Vi kan ikke på denne baggrund sige, om resultaterne i denne analyse er repræsentative for alle henholdsvis fredsskabende eller fredsbevarende missioner. Vi har undersøgt soldaternes motivationer ud fra en typologi, der inddeler vores 12 opsatte motivationsudsagn i fire forskellige kategorier: gevinst for personen selv, værdighed, gevinst for andre og troskab. I begyndelsen af afsnittet opstillede vi hypoteser, som vi har undersøgt. Analysen viser, at:

- Soldaternes motivationer ændrer sig under udsendelse. Inden udsendelse er de mere idealistiske, end de er efter udsendelse. Udsagn, der er rettet mod personen selv, er vigtigere efter end før udsendelse, hvorimod udsagn, der er rettet mod andre, er mindre vigtige efter udsendelse.
- Førstegangsendte soldater, der er løst tilknyttet forsvaret på K3, er generelt mere positive i vurderingen af motivationsudsagnene end flergangsendte soldater, der er fast tilknyttede forsvaret på K35 eller K60. De erfarne soldater er både før og efter udsendelse mere positive over for udsagnet ”tjene gode penge” end de førstegangsendte.
- Førstegangsendte på UNIFIL 4 vurderer generelt udsagnene som lidt mindre vigtige end førstegangsendte på ISAF 11, men de er mere positive over for udsagnet ”tjene gode penge”. Førstegangsendte på ISAF 11 er derimod mere positive over for motivationer rettet mod andre. Disse udsagn passer også bedre med målsætningen for ISAF end med målsætningen for UNIFIL.
- I flere henseender adskiller mænds og kvinders motivationer sig ikke. Kvinderne lægger dog mere vægt på, at de vil gøre en forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet, og at de vil have et udfordrende job.
- Vender vi blikket mod de forskellige personelgrupper, finder vi, at desto højere rang, desto lavere vurdering af motivationsudsagnene. Konstablerne skiller sig især ud ved, at de vurderer, at ”opleve kammeratskabet under udsendelse” er vigtigt for dem, mens officererne generelt vurderer at ”have et udfordrende job” som vigtigt for dem.
- Endelig foretager vi en multipel korrespondanceanalyse (MCA). Analysen bekræfter, at soldaterne er en heterogen gruppe med tilsvarende forskellige motivationer.

DEL 2: KONSEKVENSER AF EN UDSENDELSE. EN FØR- OG EFTERANALYSE

Denne del af rapporten har til formål at undersøge ændringerne i gæld og kriminalitet for soldater, som bliver udsendt på en international militærmission, før og efter udsendelse. Vi vil derudover undersøge, om der er forskelle mellem forskellige grupper af udsendte, fx flergangs- vs. engangsudsendte.

Ifølge den tidligere rapport i serien *Soldater før og under udsendelse. En kortlægning* (Lyk-Jensen m.fl., 2011) er soldaterne en heterogen gruppe, der består af mennesker med meget forskelligartet baggrund. I rapporten *Soldater før og under udsendelse. En kortlægning* (Lyk-Jensen m.fl., 2012) fandt vi, at veteranerne efter udsendelse kommer videre med deres uddannelse, og i 2011 havde de fleste af dem, der var udsendt i perioden 1992-2009, stiftet familie og fået et arbejde. Vi har på den baggrund valgt, at denne rapport skal fokusere på ændringer i kriminalitet og økonomiske forhold før og efter udsendelse. Analysen af soldaternes økonomiske situation, herunder gæld, er med til at belyse flere forhold. For det første kan vi se, hvilken rolle det økonomiske incitament spiller, inden de tager af sted (penge som motivation), og dernæst er gældsniveauet (både før og efter udsendelse) en god indikator for, hvordan de udsendte i øvrigt klarer sig. Inden for forskningsverdenen er effekten af udsendelse på de udsendes kriminalitet også meget omdiskuteret både i Danmark og i udlandet. Dels er det naturligvis ulykkeligt for den enkelte, hvis en udsendelse fører til

en kriminel fremtid, dels er der store samfundsøkonomiske omkostninger forbundet med kriminalitet.

For at undersøge kriminalitet og gæld anvender vi et analysesign, der kan sammenligne forhold før og efter udsendelse. Når det er muligt, sammenligner vi de udsendte med en kontrolgruppe. Kontrolgruppen består af personer, der ikke har været udsendt, men som blev vurderet egnet eller begrænset egnet på Forsvarets Dag. Vi tager udgangspunkt i populationen af de ca. 26.000 udsendte, der har deltaget i internationale militære missioner i perioden 1992-2009. Vi undersøger, hvordan de udsendte udvikler sig med hensyn til kriminalitet og gæld både på kort sigt (op til 2 år) og længere sigt (op til 5 år) sammenlignet med kriminel adfærd og gældsniveau 2 år før deres første udsendelse.

I kapitel 4 præsenterer vi undersøgelsesmetoden for gæld og kriminalitet samt data. Efterfølgende præsenterer vi resultaterne for gæld og kriminalitet i henholdsvis kapitel 5 og 6.

DATA OG METODE

I dette kapitel beskriver vi data og den metode, vi anvender i analysen af ændringer i gæld og kriminalitet før og efter udsendelse.

DATA

DATAGRUNDLAGET

Detaljerede data er afgørende for at analysere konsekvenser af en udsendelse. Det er nødvendigt at have adgang til data for en årrække (paneldata¹⁵) samt informationer fra før, under og efter udsendelsen. Vi analyserer som sagt de udsendtes gæld og kriminalitet før og efter udsendelse. For at afdække forklaringer og gøre det muligt at inddele de udsendte i undergrupper inddrager vi desuden deres sociodemografiske, økonomiske og militære karakteristika. Rapportens datagrundlag tager udgangspunkt i det datasæt, der blev dannet i forbindelse med kortlægningen af soldater før og under udsendelse (jf. Lyk-Jensen m.fl., 2011). Datagrundlag er sat sammen af mange forskellige datakilder (se Lyk-Jensen m.fl., 2011).

15. Paneldatasæt indebærer, at stikprøvens personer kan observeres i flere år.

Fra forsvarrets egne registre har vi fået adgang til oplysninger i analyseperioden 1992-2009. Vi kender således for den enkelte fx: antal udsendelser, missioner, personelgruppe eller funktion, enhed og resultater af intelligencetest, men vi har ikke fået oplysninger om typen af ansættelseskontrakt.

REGISTERDATA

I analysen benytter vi registerdata fra Danmarks Statistik i perioden fra 1980-2009 om de personer, der har været udsendt på internationale missioner fra 1992 til 2009, og om de personer, der er blevet vurderet egnet eller begrænset egnet på Forsvarets Dag i perioden 1994-2010. De enkelte registre er sammensat til et paneldatasæt. Det er muligt at koble flere registre ved brug af personernes identifikationsnumre, som er anonymiserede cpr-numre. Denne rapport bygger på data fra følgende registre:

1. Befolknings-, hustrands- og familieregistrene, som indeholder informationer om fx køn, alder, bopæl, familietype og antal børn.
2. Uddannelsesregistret, som indeholder informationer om højeste fuldførte og igangværende uddannelser.
3. Indkomstregistret, som indeholder informationer om indkomst og indkomststatus, tilskuds- og lønningsinformationer, socioøkonomisk status, oplysninger om gæld og indestående på pengeinstitutter samt kontant værdi af ejendomme.
4. Børne- og ungeregistret, som indeholder informationer om forebyggende foranstaltning, herunder anbringelser.
5. Registrene for vandringer, indvandrere og efterkommere, som indeholder informationer om etnisk baggrund samt indvandrings- og udvandringstidspunkter.
6. Kriminalregistret, som indeholder oplysninger om strafferetlige afgørelser samt gernings- og sigtelsestidspunkter.

Tilsammen kan alle disse registre være med til at kortlægge socio-demografiske, økonomiske faktorer og kriminalitetsadfærden for de danskere, som har været udsendt på én eller flere internationale militære missioner i perioden 1992-2009, samt personer, som blev vurderet egnet eller begrænset egnet i perioden 1994-2009.

BAGGRUNDSVARIABLER

Vi har benyttet Danmarks Statistiks demografiske variable til at beskrive sammensætningen af populationen af udsendte og kontrolgruppen.

Vi anvender oplysninger såsom:

- køn,
- alder,
- civilstatus (enlig/ikke-enlig),
- etnisk baggrund (etnisk dansk/ikke etnisk dansk),
- uddannelse (uddannelse på lavt niveau: grundskole/uoplyst; uddannelse på mellemniveau: en gymnasial/erhvervsuddannelse; uddannelse på højere niveau: kort/mellem/lang videregående uddannelse),
- hjemmeboende børn (ja/nej),
- anbragt uden for hjemmet inden det 18. leveår (ja/nej) og
- opvokset i eneforsørgerfamilie¹⁶ (ja/nej).

Disse forhold indgår ligeledes som kontrollerende variable i regressionsanalyserne af gæld (kapitel 5) og kriminalitet (kapitel 6).

Derudover benytter vi i før- og efteranalysen militære oplysninger om personelgrupper, første mission samt udsendelsesår. Alle baggrundsvariable er opgjort 1 år før udsendelse, da de ellers kunne være resultatet af udsendelse. Specifikke oplysninger om de økonomiske forhold eller kriminalitet beskrives særskilt i de relevante kapitler.

DATASIKKERHED

Det kræver adgang til de udsendtes cpr-numre at sammenkoble alle oplysningerne fra Danmarks Statistiks registre og forsvarrets registre. Adgangen til data foregår gennem Danmarks Statistik i en anonymiseret form, hvilket sikrer, at vi overholder registerlovgivningen. Projektet er (jf. persondataloven, kapitel 4 § 10) anmeldt til og godkendt af Datatilsynet.

Danmarks Statistik anonymiserer data (cpr-numre erstattes af identifikationsnumre), og efterfølgende bliver alle oplysninger opbevaret på Danmarks Statistiks forskermaskine, som SFI's forskere har en sikret adgang til. Selve vores afrapportering af analysens resultater foregår på et overordnet niveau, hvor det ikke er muligt at identificere enkeltpersoner.

16. Hvorvidt personen som 17-årig boede med en eller begge forældre.

METODE

Datamaterialet, som anvendes, er et resultat af passiv observation af individers valg og handlinger. På baggrund af denne type af data kan vi ikke umiddelbart konkludere, at de forskelle vi finder i effektmålet mellem de udsendte (indsatsgruppe) og kontrolgruppen skyldes selve udsendelsen (indsatsen). For at kunne tolke statistiske estimater som kausale effekter i en konsekvensanalyse er det derfor nødvendigt at kontrollere for forskellige parametre som eksempelvis individernes socioøkonomiske baggrund.

De soldater, der udsendes på internationale missioner, er ikke et tilfældigt udsnit af den danske befolkning. Derfor kan de forskelle, der kunne findes ved at sammenligne udsendte og kontrolgruppen, også skyldes, at der er systematiske forskelle, der påvirker eller påvirkes af målet for effekt, fx hvis der er selv-selektion. Vi kan eksempelvis forestille os, at selv-selektion gennem tiden gør, at personer med særlige ikke-observerbare karakteristika vælger at blive udsendt på en international militærmission eller på særlige missioner.

Så længe deltagelsen i en specifik mission ikke er tilfældig, kan forskelle ikke umiddelbart tilskrives deltagelsen i den givne mission. Det kan fx skyldes, at de soldater, der vælger at deltage i en mission i Afghanistan, i forvejen er mere socialt belastede og dermed har større sandsynlighed for at udvikle efterfølgende reaktioner eller få større sociale problemer efter hjemkomst end dem, der vælger at deltage i en anden mission, eller dem, som fravælger en udsendelse generelt. Modsat kan det være, at soldater, der vælger at deltage i en mission i Afghanistan, er særligt udvalgte, og derfor har de mindre sandsynlighed for efterfølgende at udvikle reaktioner end soldater, der bliver udvalgt til at deltage i en anden mission.

HVAD ER EN UDSENDELSE?

Har de udsendte fået en større eller mindre gæld efter udsendelse? Er de udsendte i gennemsnit blevet mere eller mindre kriminelle? For at kunne besvare disse spørgsmål er det vigtigt at definere, hvad en udsendelse egentlig betyder. Er det udsendelsen i sig selv, eller er det særlige oplevelser under nogle bestemte udsendelser, der har påvirket soldaterne, og som derfor kan føre til ændringer i kriminalitet eller gæld? Nogle konsekvenser kan være svære at fastlægge som fx skilsmisserate. Eksempelvis

undersøger amerikanske forskere effekten af arbejdsrelateret fravær (ikke effekten af udsendelse) på familier ved at undersøge skilsmisserater og ægtefællens indtjening blandt veteraner fra Golfkrigen i Irak (Angrist & Johnson, 2000). Som kontrolgruppe brugte forskerne soldater med sammenlignelige karakteristika som fx alder, som ikke var udsendt. På den måde viste de, hvilke konsekvenser arbejdsrelateret fravær har, selv om det ellers kan være svært at finde en kontrolgruppe, som har det samme arbejdsrelaterede fravær. Resultaterne af undersøgelsen viser, at påvirkningen er forskellig afhængig af den udsendtes køn. Når den udsendte er en mand, falder ægtefællens indtjening. Når den udsendte er en kvinde, stiger skilsmisseraten.

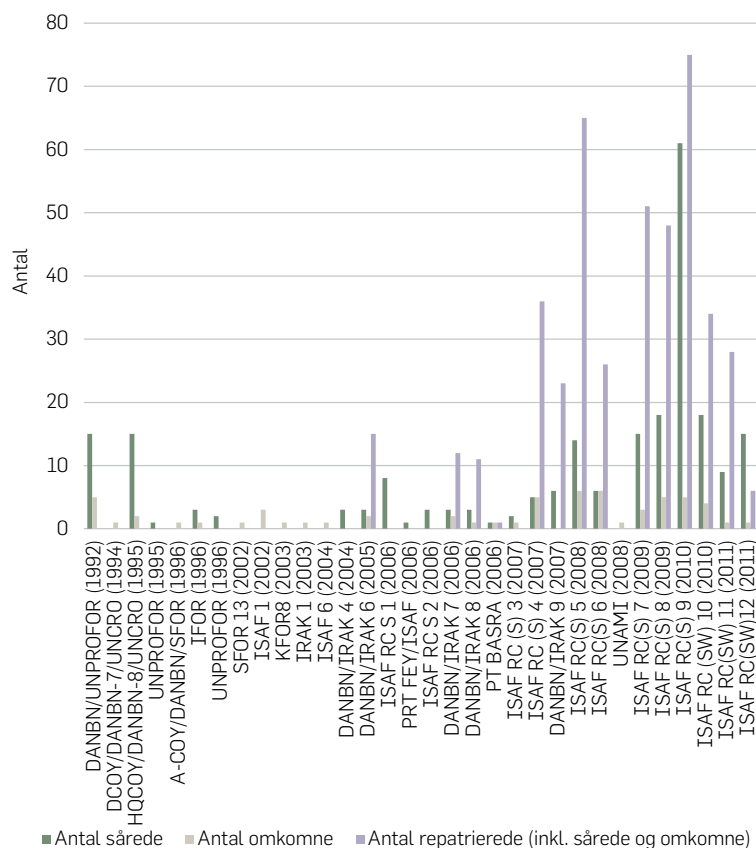
Tidligere rapporter fra projektet 'Danske hjemvendte soldater' har vist, at en udsendelse kan være meget forskellig fra hold til hold, fra mission til mission og fra år til år. Rapporten "Soldater efter udsendelse. En spørgeskemaundersøgelse" (Lyk-Jensen m.fl., 2012) viste fx, at hver anden udsendte har oplevet kamphandlinger. Derudover er de 26.000 udsendte i vores population, som tidligere nævnt, en meget heterogen gruppe, som har været udsendt til missioner med forskelligt risikoniveau (se Lyk-Jensen m.fl., 2011). Derfor forventer vi ikke, at det er de samme konsekvenser af udsendelse, der gælder for alle 26.000 udsendte.

Figur 4.1 viser, hvordan antallet af omkomne, sårede og repatrierede¹⁷ har udviklet sig for de forskellige missioner. Figur 4.1 indeholder kun de hold, der har haft sårede eller omkomne. Missionerne er listet kronologisk, hvor det første missionshold er UNPROFOR (mission i Eksjugoslavien), som har været udsendt i 1992, og det sidste hold er ISAF12 (mission i Afghanistan), som blev udsendt i august 2011 og kom hjem i februar 2012. Det er værd at bemærke, at udsendte, som har været udsendt siden 2010 dvs. fra ISAF9 og efterfølgende, ikke findes i vores datagrundlag. Figur 4.1 illustrerer, at omstændigheder under udsendelse varierer meget. Derfor kan konsekvenserne af at have været udsendt med KFOR (mission i Eksjugoslavien) før eller efter 1999 være meget forskellige, ligesom konsekvenserne af en udsendelse med ISAF (mission i Afghanistan) før eller efter 2004 kan være meget forskellige.

17. Antal repatrierede er inklusive omkomne og sårede. Oplysninger er kun tilgængelige fra 2004 og frem og ikke for alle missioner. Det er ikke alle sårede, der blev repatrieret.

FIGUR 4.1

Antal omkomne¹, sårede og repatrierede² fordelt pr. mission. 1992-2011. Antal.

Anm.: Se afsnit med forkortelser.

1. Vi skelner ikke mellem dræbt i kamp og omkommet af andre årsager. Det er ikke alle sårede, der er blevet repatrieret.

Kilde: Oplysninger om sårede og omkomne stammer fra Hærens Operative Kommando og dækker perioden 1992-2011. Oplysninger om repatrierede stammer fra Forsvarets Personeltjeneste, NATO- og INTOPS-koordinationsafdelingen og dækker perioden fra 2004-2011. Status er opgjort d. 28. september 2011 for sårede og omkomne og d. 31. oktober 2011 for repatrierede.

Missionserfaringer varierer også meget blandt de udsendte. Generelt har vi undersøgt engangs- og flergangsendte særskilt, dog kan der være store forskelle med hensyn til missionserfaringer for de flergangsendte. Tabel 4.1 viser, hvordan flergangsendte fordeler sig med hensyn til alle deres udsendelser i perioden 1992-2009 i forskellige missionsområder.

TABEL 4.1

Flergangsudsendte fordelt på missionsområde. 1992-2009. Procent.

Missionsområde i alt	Procent
Eksjugoslavien, Irak og Afghanistan	4
Eksjugoslavien og Irak	11
Eksjugoslavien og Afghanistan	11
Afghanistan og Irak	6
Eksjugoslavien	41
Irak	4
Afghanistan	9
Andre missionserfaringer	14
I alt	100
Antal	13.637

Tabel 4.1 viser fx, at 11 pct. af de flergangsudsendte i perioden 1992-2009 både har været udsendt til Eksjugoslavien og Afghanistan, og at 41 pct. af de flergangsudsendte i perioden 1992-2009 udelukkende har været udsendt til Eksjugoslavien.

Derudover er arbejdsfunktionen under udsendelse som fx mine-rydder en vigtig faktor, der kan forklare eventuelle forskelle i risikoniveau og dermed konsekvenser af en udsendelse. Desværre har vi ikke disse oplysninger for de udsendte.

KONTROLGRUPPE OG KONTRAFAKTISK SITUATION

Vi undersøger, om udsendelse har en effekt på gæld og kriminalitet, som således udgør udfaldsmålene. Vi har valgt ikke at se på andre mulige udfaldsmål som uddannelse, familieforhold og tilknytning til arbejdsmarkedet, da vores tidligere undersøgelse allerede har vist, at de udsendte generelt opnår en højere uddannelse sammenlignet med befolkningen, stifter familie og deltager på arbejdsmarkedet.

For at lave en konsekvensanalyse skal vi definere den kontrafaktiske situation (dvs. hvad der ville være sket, hvis de udsendte (indsatsgruppen) ikke havde været udsendt) samt undersøge, i hvilket omfang de udsendte (indsatsgruppen) og kontrolgruppen er sammenlignelige. Derfor er det en vigtig udfordring for konsekvensanalysen at sikre, at udvælgelsen af indsats- og kontrolgruppen foregår således, at disse bliver så ens som muligt. Derved kan den gennemsnitlige forskel i udfaldsmål mellem grupperne fortolkes som effekten af udsendelse.

Kontrolgruppen skal som sagt ligne de udsendte så meget som muligt. Det kan fx være i forhold til alder, køn og uddannelse. Styrken

ved en kontrolgruppe er, at det bliver muligt at tage højde for ændringer, der ville være sket, selvom personerne ikke havde været udsendt, så de ikke forveksles med konsekvenser.

I denne rapport har vi valgt at analysere soldaterne før og efter udsendelse, og når det er muligt at sammenligne deres gæld og kriminalitet med mænd, som blev vurderet egnet og begrænset egnet til militærtjeneste i perioden 1994 til 2010 (data fra Forsvarets Rekruttering).

Kontrolgruppen vil på mange måder ligne de udsendte, idet de også er erklærede egnet eller begrænset egnet på Forsvarets Dag. I forskningsmæssig sammenhæng er de også relevante som sammenligningsgrundlag, da vi gennem forsvaret har adgang til en række baggrundsoplysninger om disse personer, som vi kan inddrage i analysen. Vi vil efterfølgende referere til gruppen af deltagere på Forsvarets Dag som *kontrolgruppen*. Vi vil benytte oplysningerne fra Forsvarets Dag for nogle udvalgte årgange og sammenligne med de samme årgange blandt de udsendte. Alle mænd bliver automatisk indkaldt til Forsvarets Dag, når de fylder 18. Siden 2004 er 18-årige kvinder også blevet inviteret til at deltage. I et gennemsnitligt år findes 50 pct. egnet, 10 pct. begrænset egnet og 40 pct. uegnet til aftjening af værnepligt. Begrundelser for fysisk uegnethed kan for eksempel være astma eller rygproblemer, og ca. 7 pct. af de indkaldte findes uegnet på grund af psykiske problemer. Vi har kun oplysninger for dem, der er vurderet egnet eller begrænset egnet (60 pct. af en årgang). Gæld eller kriminalitet i denne gruppe (egnet eller begrænset egnet) forventes ikke at være højere end gæld og kriminalitet for hele årgangen, idet de er en selekteret gruppe. De er derfor en stærk kontrolgruppe, når vi sammenligner kriminalitet og gæld.

Vi fokuserer på udsendtes første udsendelsesår. For engangsudsendte er der tale om deres eneste udsendelse, mens flergangsudsendte efterfølgende har haft flere udsendelser.

Vi beskriver i det følgende tilgangen til før- og efteranalysen samt den metodiske tilgang med en kontrolgruppe (difference-in-difference).

FØR- OG EFTERANALYSEN

Den grundlæggende intuition bag en før- og efteranalyse er, at den tager udgangspunkt i det faktum, at personen på nogle tidspunkter er udsendt og på andre tidspunkter ikke er udsendt. Analysen sammenligner på den måde en person med sig selv ved at beregne forskelle i gennemsnit i ud-

faldsmål såsom gælds niveau eller kriminalitetsniveau før og efter udsendelse på deres første mission. Metoden fjerner faste individuelle komponenter og giver det gennemsnitlige individuelle afkast blandt de behandlede (de udsendte), dvs. den gennemsnitlige effekt af udsendelse på de udsendte.

I analysen udgør de udsendte deres egen kontrolgruppe, idet de er observeret to gange, både før de blev udsendt (kontrolgruppen), og efter de har været udsendt (indsatsgruppen). Undersøgelsen sammenligner dermed udsendtes gæld eller kriminalitet efter udsendelse (2 til 5 år efter den første udsendelse) med udsendtes gæld eller kriminalitet før udsendelse (1 til 2 år før den første udsendelse). Der er forskel på missionerne, og derfor vil analysen afgøre, om udsendte på forskellige missioner med forskellig grad er blevet relativt mere eller mindre ”belastede” sammenlignet med udsendte fra andre missioner eller andre personelgrupper. På den måde løser undersøgelsen problemet med det kontrafaktiske udfald ved at benytte et design, hvor den samme person – på forskellige tidspunkter – observeres både i kontrol- og indsatsgruppen.

Før og efteranalysen forudsætter, at deltagelse i udsendelse afhænger af, at observerbare individuelle karakteristika (fx køn, alder) og ikke observerbare (fx evner) er faste over tid. Derudover forudsætter analysen, at det gennemsnitlige udfaldsmål blandt udsendte er det samme, uanset om personen er udsendt eller ej. Årsager til, at antagelserne ikke holder, kan være:

- Det man kalder Ashenfelter’s Dip. Ashenfelter viste, at personer, der deltog i jobtræningsprogrammer, havde tendens til at opleve et ”fald” i indtjeningen lige inden, de kommer ind i programmet. Dette forbigående indtjeningsfald vil påvirke effekten af jobtræningsprogrammer ved, at en evt. efterfølgende effekt vil være overdrevet (Ashenfelter, 1978).
- Eller hvis ændringer i gennemsnit skyldes udeladte variabler, fx ændringer i økonomisk konjunktur eller forandringer i livscyklus.

Fordelen ved før- og efteranalysen er, at vi ikke behøver at skaffe data om kontrolgruppen eller yderligere antagelser om udvælgelsesprocessen. Derved risikerer vi ikke at konstruere en kontrolgruppe, som ikke er fyldestgørende, hvilket ville kunne lede til fejlagtige konklusioner. Derud-

over kan metoden kontrollere for selektion på faste, individuelle observerede og ikke-observerede karakteristika.

En ulempe ved en før- og efteranalyse er, at analysen ikke er robust over for ændringer over tid, såsom at kriminel adfærd bliver mindre med alderen. Den er heller ikke robust over for ikke-observerbare midlertidige individ-specifikke komponenter, der påvirker deltagelse, såsom motivationen.

I før- og efteranalysen undersøger vi, hvordan Y (gæld eller kriminalitet) ændrer sig før og efter udsendelse for hver udsendt (i), mens vi korrigerer for baggrundsvariabler (X) ved hjælp af følgende ligning 4.1:

$$\Delta Y_i \equiv Y_{iEfter} - Y_{iFør} = \beta_0 + \beta_1 X_i + u_i,$$

ΔY_i angiver forskellen, og u_i er fejleddet.

DIFFERENCE-IN-DIFFERENCE-ANALYSE

En måde at tage højde for ændringer over tid er ved at sammenligne de udsendte med en lignende gruppe – en kontrolgruppe. For at beregne effekterne af en udsendelse sammenligner vi forskelle i udfaldsmål (gældsniveau eller kriminalitetsrate) i indsatsgruppen, gruppen af udsendte og kontrolgruppen ved hjælp af en såkaldt difference-in-difference-regression. Denne type analyse giver mulighed for at tage højde for en række baggrundsvariabler. Det betyder, at andre forhold – der kan tænkes at påvirke eksempelvis kriminalitet (alder, etnicitet, køn m.m.) – kan 'nulstilles'. Rationalet er, at vi ser på personer i målgruppen og undersøger, om eksempelvis kriminalitetsniveauet (målt ved antallet af domme) eller gældsniveauet (målt i kroner) falder eller stiger, efter personen har været udsendt. Resultatet sammenligner vi med kontrolgruppen. Er der et fald, vil det indikere, at en udsendelse kan mindske kriminalitet eller gæld. Viser resultatet en stigning, vil det derimod indikere, at en udsendelse kan være med til at forstærke individets kriminelle tilbøjelighed, eller at personen får økonomiske problemer i form af større gæld.

Vores analyseperiode dækker 2 år før og op til 5 år efter udsendelse, og difference-in-difference-regressionen gælder under forudsætning af, at udviklingen i udfaldsmålet forud for indsatsen er ens i de to grupper.

Konsekvensanalysen af en udsendelse bruger de udsendte som indsatsgruppe og resten af de personer, der er erklæret egnet eller be-

grænset egnet på Forsvarets Dag, men som ikke har været udsendte i pågældende periode, som kontrolgruppe. I den kontekst kan vi bruge difference-in-difference-metoden (se fx Angrist & Pischke, 2008), hvor effekten af en udsendelse vil være defineret som forskellen i ændringen i kriminalitet eller gældsniveau mellem de udsendte og kontrolgruppen før og efter et udvalgt år. Vi udvælger et specifikt udsendelsesår og nogle årgange og undersøger ændringer i begge grupper før og efter dette år, hvor den ene gruppe har været udsendt (soldater), og den anden ikke har (kontrolgruppen). På den måde sammenligner vi jævnaldrende personer på det samme tidspunkt.

En forudsætning for at lave en difference-in-difference-analyse er, at den er baseret på en antagelse om, at den faktor vi måler, eksempelvis gældsniveauet eller kriminalitetsraten blandt de udsendte, ville have udviklet sig på samme måde som i kontrolgruppen, såfremt de ikke havde været udsendt. Derudover gælder analysedesignet under forudsætning af, at der ikke findes selektionsskævhed. Selektionsskævhed kan fx være, hvis de udsendtes valg af uddannelse, tidshorisont i forbindelse med deres planer for fremtiden og måske også i forskellig tilbøjelighed til kriminalitet adskiller sig fra kontrolgruppens. På trods af disse forskelle mellem de udsendte og kontrolgruppen kan vi alligevel vurdere, om soldaterne er blevet mere eller mindre kriminelle eller har fået større eller mindre gæld efter en udsendelse.

Hvis forudsætningerne holder, kan udsendelses-effekten beregnes som forskellen i gældsniveauet eller kriminalitetsraten før og efter udsendelsen. Difference-in-difference-estimatoren beregnes som:

$$\hat{\beta}_{DD} = [\bar{y}_{ta} - \bar{y}_{tb}] - [\bar{y}_{ca} - \bar{y}_{cb}]$$

Hvor (for gældsanalysen):

\bar{y}_{ta} er den gennemsnitlige gæld for de udsendte i perioden efter den første udsendelse

\bar{y}_{tb} er den gennemsnitlige gæld for de udsendte i perioden før den første udsendelse

\bar{y}_{ca} er den gennemsnitlige gæld blandt kontrolgruppen fra 2 eller 5 år efter referenceåret (udsendelsesår for de udsendte)

\bar{y}_{cb} er den gennemsnitlige gæld blandt kontrolgruppen fra 1-2 år før referenceåret (udsendelsesår for de udsendte).

Difference-in-difference-parameteren bliver estimeret ved følgende ligning (4.2):

$$Gæld_{it} = \beta_0 + \beta_1 Udsendte_i + \beta_2 efter_t + \beta_3 (Udsendte_i \times efter_t) + \beta_4 X_i + u_{it}$$

Hvor:

$Udsendte$ er en dummy-variabel, som er lig 1, hvis observationen er fra gruppen af udsendte og ellers 0.

$Efter$ er en dummy-variabel, som er lig 1, hvis observationen er fra perioden efter udsendelsesåret og ellers 0.

u er fejleddet.

X_i er en matrix, der indeholder karakteristika på individniveau (i , med $i=1, \dots, N$, N er antal personer i alt) målt 1 år før udsendelsesåret (i perioden $t-1$). Disse karakteristika varierer ikke med t , og variableerne er:

- køn (mand/kvinde),
- civilstatus (enlig/ikke-enlig),
- uddannelse (høj/mellem/lavere/uoplyst), alderskategorier (nævn kategorierne),
- hjemmeboende børn (ja/nej),
- etnicitet (etnisk dansk/ikke etnisk dansk),
- anbragt uden for hjemmet som barn (ja/nej) og
- opvokset i eneforsørgerfamilie (ja/nej).

Inklusionen af disse forklarende variabler er med til at mindske den kritiske difference-in-difference-antagelse om, at der skal være parallel udvikling i den kontrafaktiske situation, dvs. hvis personen ikke havde været udsendt.

Alder og familiens sammensætning er med til at beskrive, hvor i sin livscyklus en person befinder sig. Vi vil forvente, at gælden er lavere for de yngre aldersgrupper og stiger for de mellemste aldersgrupper og falder igen for de ældste. Gæld forventes også at være større for ikke-enlige i forhold til enlige, og hvis personen har børn. Uddannelse er med til at afspejle blandt andet personens planlægningshorisont, og vi forventer, at jo højere uddannelse, jo lavere gæld, alt andet lige.

Vi forventer på baggrund af de generelle forhold i samfundet, at kriminalitet er højest for de yngre og falder for ikke-enlige samt personer med hjemmeboende børn. Vi forventer, at mænd har højere kriminalitet end kvinder. Vi forventer desuden, at kriminalitet og især voldskriminalitet er lavere for dem, der har et højere uddannelsesniveau.

Oplysninger om opvækst er med til at beskrive personens socio-økonomiske baggrund. Forhold som at have været anbragt i barndommen eller opvokset i eneforsørgerfamilie kan være risikofaktorer for både gæld og kriminalitet.

I regressionsanalysen (ligning 4.2) er vi interesserede i β_3 som er lig med β_{DD} , som er vores difference-in-difference-estimator. Vi benytter statistikprogrammet STATA til den statistiske analyse og estimering af de forskellige statistiske modeller.

SOLDATERNES ØKONOMI – FØR OG EFTER UDSENDELSE

Analysen af soldaternes økonomiske situation, herunder gæld, er med til at belyse flere forhold. Dels kan vi se, om der er tegn på, at et økonomisk incitament spiller ind, inden de tager af sted (penge som motivation). Dels er gældsniveauet (både før og efter) en god indikator for, hvordan de udsendte klarer sig i øvrigt. På den måde er gæld et målbart forhold, der afspejler, i hvor høj grad veteranerne har overblik og kontrol over deres liv.

Forsvarsministeriet har i baggrundsnotatet for redegørelse for veteranforhold særligt fokus på veteraner med sociale udfordringer (Forsvarsministeriet, 2010). Det fokus tager udgangspunkt i socialrådgiveres erfaringer med, at dårlig økonomi kan have en betydning for, hvordan de udsendte klarer sig efter udsendelse. En problemstilling, nævnt i notatet, er, at flere af de unge udsendte har gæld før udsendelse, og for mange bliver gælden større under udsendelse. Økonomiske udfordringer kan således være en konsekvens af en udsendelse, men det kan desuden være med til at forstærke eventuelle eftervirkningsreaktioner. På den måde kan gæld indikere problemer i hverdagen. Eventuelle fysiske eller psykiske mén er ligeledes med til at nedsætte veteraners arbejdsevne og/eller føre til misbrug (alkohol, stoffer) eller overforbrug (penge), der kan afspejle sig i deres gældsniveau. Derudover er det at stifte gæld i en forholdsvis ung alder også en byrde, der vil præge veteranerne i deres fremtid.

Gæld kan desuden sige noget om personers diskonteringsfaktor, dvs. den måde, de vurderer fremtiden på samt deres planlægningshorisont og opsparingsadfærd. En stigning i gæld kan fortolkes både positivt og negativt. Det kan afspejle en investering i fremtiden fx i form af boligkøb, men det kan også være et udtryk for overforbrug af ikke-varige goder og højere præference for nutiden i form af et stort forbrug nu i stedet for at spare op og investere og dermed på bekostning af forbrug senere hen. Gældsniveauet varierer over en persons livscyklus, samt hvorvidt personen planlægger eller ej. Gæld er normalt lav for unge og stiger med alderen for til sidst at falde igen. I USA er der forskellige programmer, der har til formål at undervise og rådgive soldater om deres privatøkonomi. Et af disse programmer er blevet evalueret. I den forbindelse har Bell m.fl. (2009) undersøgt amerikanske soldaters opsparingsvaner ved hjælp af en spørgeskemaundersøgelse. Undersøgelsen viser, at næsten halvdelen af de adspurgte soldater har en meget kort planlægningshorisont, dvs. på mindre end 1 år.

På baggrund heraf vil vi i dette kapitel undersøge, hvordan de udsendtes økonomiske situation udvikler sig. Det ser vi på i form af, hvordan deres gæld udvikler sig i perioden før og efter en udsendelse samt i hvilken udstrækning, de foretager en langsigtet investering i form af et boligkøb.

- Bruger de den øgede indkomst, som de får på grund af udsendelse, til at betale deres gæld tilbage?
- Eller investerer de fx i en bolig? Har de gæld, inden de bliver udsendt?
- Kan løn under udsendelse være et økonomisk incitament for at melde sig?

Desuden undersøger vi forskelle blandt de udsendte ved at sammenligne engangsudsendte og flergangsudsendte. For begge grupper tager vi udgangspunkt i året før deres første udsendelse og definerer herfra en før- og efter-periode. Vi undersøger også ændringerne i gæld før og efter udsendelse blandt de udsendte. Derudover undersøger vi for udvalgte grupper af udsendte, hvordan deres gæld udvikler sig før og efter udsendelse i forhold til en kontrolgruppe dannet på baggrund af oplysninger fra Forsvarets Rekruttering for personer, der er erklæret egnede og begrænset egnede på Forsvarets Dag (jf. metodeafsnittet i kapitel 4 for detaljer).

MÅL FOR GÆLD

Når vi måler gæld, er vi ikke interesserede i at se på gæld fra obligationer og pantegæld. Vi ser udelukkende på bankgæld, som er gæld uden sikkerhed, fx banklån, kreditbureau-lån osv. I Danmark er det normen, at boligkøb bliver finansieret med 80 pct. fra et obligationslån via et realkreditinstitut. 15 pct. af lånet må ikke dækkes af realkreditlån, men kan finansieres med fx pantegæld eller banklån, og de resterende 5 pct. skal køber selv finansiere. I vores analyse er vi primært interesseret i at undersøge, hvordan soldaternes banklån udvikler sig før og efter udsendelsen. For at kunne forklare gældstigning på grund af boligkøb (de ca. 20 pct., der ikke må dækkes af fx realkreditlån) inddrager vi også oplysninger om ejerskab af bolig, da et eventuelt banklån kan være optaget til køb af netop bolig. Ejarque & Leth-Petersen (2008) viser desuden, at førstegangskøberes opsparing typisk stiger, inden de investerer i bolig. Det betyder, at boligkøbet både kan påvirke banklån og indestående i pengeinstitutter.

Vi er derfor både interesseret i bankgæld og boligejerskab samt indestående i pengeinstitutter, idet disse variabler alle afspejler individets økonomiske situation og planlægningsadfærd. De variabler, vi bruger i analysen, er defineret i boks 5.1. Bankgæld omfatter således ikke realkreditlån, men indeholder forbrugslån. Inden for kategorien bankgæld kan vi dog kun se det totale beløb af alle lån, som er indberettet til skattemyndighederne. Det vil sige, at vi ikke kan adskille de forskellige typer af lån fra hinanden. Når vi analyserer gæld, er det for enkeltindivider og ikke for husstande.

Der har været en del reformer i 1990'erne omhandlende låneadgang. Det har medført, at definition af variabler, der beskriver gæld, har undergået ændringer. Derfor fokuserer vi på oplysninger fra 1997 og frem (se Leth-Petersen, 2010 for en omfattende beskrivelse og analyse af husstandes låneadfærd samt reformernes påvirkning herpå).

For at undersøge gæld ser vi således på udviklingen i de variabler, der beskriver soldaters disponible indkomst, gæld i pengeinstitutter, aktiver på bankkonti, samt hvorvidt soldaterne ejer en bolig eller ej. Vi analyserer udviklingen fra 2 år før udsendelse og op til 5 år efter udsendelse for de tilgængelige data.

BOKS 5.1

Definition af de variabler, der indgår i gældsanalysen af de udsendte.

Indkomst

Indkomst er den udsendes disponible indkomst defineret af Danmarks Statistik som indkomst efter skat og renter (samlet indkomst fratrukket renteudgifter, skat m.m.). Disponibel indkomst er inklusive beregnet lejeværdi fratrukket renteudgifter, skat mv., betalt underholdningsbidrag og tilbagebetalt kontanthjælp. Det vil sige, at indkomst i analysen er det beløb, som personen reelt har til rådighed i det pågældende år.

Bankgæld

Gæld er den udsendes gæld til pengeinstitutter mv. pr. 31. 12. det pågældende år. Det er eksklusive gæld med pant, men inklusive forbrugslån.

Bankaktiver

Bankaktiver er indestående i pengeinstitut pr. 31. 12. det pågældende år (ekskl. børneopsparing, selvpensionering og indekskontrakter).

Boligejer

Vi benytter kontantværdi af ejendomme i Danmark som defineret af Danmarks Statistik for at skelne mellem boligejere og ikke-boligejere i løbet af analyseperioden. Hvis den værdi er større end nul, antager vi, at personen er boligejer i den pågældende periode.

I alle beregninger er der taget højde for prisudviklingen over tid, og vi har indekseret ud fra forbrugerpriserne i 2000. Personer med negativ indkomst, indkomst angivet som værende nul eller afvigende beløb for gæld, indestående og indkomst er ekskluderet fra analysen.

Kilde: TIMES, Danmarks Statistik & Forbrugerprisindeks, 2000 =100 (1980-2012).

POPULATION

Da nogle af variablerne ikke er tilgængelige før 1997, kan vi kun undersøge de soldater, som har været udsendt første gang fra 1999 til og med 2007, idet vi ser på 2 år før og 2 år efter den første udsendelse. Når vi fokuserer på 5 år efter den første udsendelse, inddrager vi udsendte i perioden 1999-2004. Før- og efteranalysen kræver derudover, at de udsendte findes i befolkningsregistret i hele perioden. Hvis ikke alle findes i registret i hele perioden, kunne forskelle før og efter udsendelse skyldes ændringer i sammensætning af personer i perioden. Det vil sige, at vi ser bort fra udsendte, der ind- og udvandrer i løbet af analyseperioden (822 personer ind- eller udvandrer i perioden 2 år før og 5 år efter deres første udsendelse, hvilket svarer til ca. 7 pct. af de udsendte i denne periode¹⁸). Vi ser også bort fra dem, der dør i analyseperioden (i alt 73 personer).

18. Vandringer (samlet ind- og udvandring) for mænd i Danmark, fordelt på aldersgrupper i samme periode, ligger ifølge Danmarks Statistiks tal højest for de 18-24-årige med ca. 6 pct. Det ser ud til, at de udsendte generelt ind- og udvandrer mere end mænd i befolkningen.

Opsummerende betyder det, at vi inkluderer følgende i analysen: Personer, der har været udsendt for første gang mellem 1999 og 2004/2007, og som ikke er udvandret eller døde i analyseperioden, dvs. 2 år før og 5 år efter udsendelsesåret. Derudover fjerner vi ”outliers”, dvs. de få personer, der befinder sig langt fra hovedgruppen (fx personer med negativ indkomst eller afvigende beløb for gæld, jf. boks 5.1).

Vi fokuserer som sagt på førstegangsendte i disse to perioder. Vi vil gennem analysen referere til dem som: udsendte i perioden 1999-2007 og udsendte i perioden 1999-2004.

Tabel 5.1 viser antal personer i de to stikprøver af udsendte. Vi har 11.118 personer, når vi undersøger 2 år efter første udsendelse, og 6.914 personer, når vi observerer op til 5 år efter første udsendelse. Alle udsendte i analysen har været udsendt første gang enten i perioden 1999-2007 eller i perioden 1999-2004. Det betyder, at alle førstegangsendte i perioden 1999-2004 pr. definition findes blandt førstegangsendte i perioden 1999-2007.

TABEL 5.1

Førstegangsendte soldater, der indgår i gældsanalysen. Antal.

Før- og efteranalyse	Perioden for første udsendelse	Antal
2 år før og 2 år efter	1999-2007	11.118
2 år før og 5 år efter	1999-2004	6.914

Når vi senere i kapitlet sammenligner populationen af udsendte med kontrolgruppen, benytter vi de samme kriterier med hensyn til vandringer, døde og ”outliers” for kontrolgruppen. Vi vil beskrive populationen fra Forsvarets Rekruttering senere, når vi sammenligner dem med nogle specifikke årgange af udsendte.

ENGANGS- OG FLER GANGS UDSENDTE

Vi har inddelt populationen i engangsendte og flergangsendte, idet kapitel 3 viser, at de to grupper adskiller sig både sociodemografisk, og hvad angår motivationer for at blive udsendt. Engangsendte motiveres hyppigere af oplevelser, og derudover vil de engangsendte¹⁹ typisk vende tilba-

19. Dog viste ”Soldater efter udsendelse. En spørgeskemaundersøgelse” (Lyk-Jensen m.fl., 2012), at der findes engangsendte med lang anciennitet i forsvaret.

ge til det civile samfund efter deres udsendelse, mens vi forventer, at de flergangsendte stadig er ansat i forsvaret 2 eller 5 år efter deres første udsendelse. Forsvaret har en regel om, at der ideelt set skal være 3 år mellem, den enkelte soldat udsendes. Reglen holder dog kun, hvis omstændighederne tillader det. Det kan betyde, at en andel af de flergangsendte er udsendte igen, når vi kigger 2 år efter deres først mission.

Vi har defineret flergangsendte på baggrund af antal udsendelser, den udsendte har haft i perioden fra den første mission frem til 2009, som er det sidste år, vi har observationer for.

SOCIODEMOGRAFISKE OPLYSNINGER OM DE UDSENDTE

Tabel 5.2 viser sociodemografiske oplysninger for soldater i de to grupper af udsendte, mens tabel 5.3 viser deres militære oplysninger. Alle karakteristika er opgjort 1 år før den første udsendelse. Tabel 5.2 viser, at der er flere engangsendte, som er enlige blandt de udsendte mellem 1999 og 2004 sammenlignet med udsendte mellem 1999 og 2007, og at de udsendte mellem 1999 og 2004 var lidt yngre end de udsendte mellem 1999 og 2007, da de blev udsendt første gang. Der er flere blandt engangsendte i 1999-2004, som har grundskole som højest fuldførte uddannelse 1 år før udsendelse sammenlignet med engangsendte fra 1999-2007. Der findes også relativt flere boligejere blandt de udsendte mellem 1999 og 2007 end blandt de udsendte mellem 1999 og 2004. Ellers ligner de to stikprover hinanden meget.

TABEL 5.2

Sociodemografiske karakteristika af de udsendte 1 år før deres første udsendelse, særskilt for udsendelsesperiode samt engangs- og flergangsendte. Procent.

Kategorier	Førstegangsendt ml. 1999 og 2007			Førstegangsendt ml. 1999 og 2004		
	En gang	Flere gange	I alt	En gang	Flere gange	I alt
<i>Køn:</i>						
Mand	94	94	94	94	94	94
Kvinde	6	6	6	6	6	6
I alt	100	100	100	100	100	100

(Fortsættes)

TABEL 5.2 (FORTSAT)

Kategorier	Førstegangsendt ml. 1999 og 2007			Førstegangsendt ml. 1999 og 2004		
	En gang	Flere gange	I alt	En gang	Flere gange	I alt
<i>Aldersgrupper:</i>						
18-24 år	55	56	56	56	57	56
25-29 år	17	19	18	19	19	19
30-44 år	19	18	18	17	18	18
45 år og ældre	10	7	8	8	7	7
I alt	100	100	100	100	100	100
Gennemsnitlig alder i år	28,2	27,2	27,6	27,5	27,2	27,3
<i>Civilstatus:</i>						
Enlig	82	85	84	85	85	85
Ikke-enlig ¹	18	15	16	15	15	15
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Hjemmeboende børn:</i>						
Nej	91	92	91	92	91	92
Ja	9	8	9	8	9	8
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Uddannelse:²</i>						
Grundskole	41	45	43	43	44	43
Ungdomsuddannelse	24	22	22	23	22	22
Faglært	22	20	21	23	21	22
Videregående uddannelse	13	14	13	11	13	13
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Boligejer:</i>						
Boligejer	25	21	23	23	20	21
Ikke-boligejer	75	79	77	77	80	79
I alt	100	100	100	100	100	100
Antal i alt	4.747	6.371	11.118	2.971	3.943	6.914
Procent i alt	43	57	100	43	57	100

1. Ikke-enlig dækker personer, der er gift eller lever i registreret parforhold. Bemærk, at denne definition adskiller sig fra definitionen i kapitel 3.
2. Vi mangler uddannelsesoplysninger for henholdsvis 18 og 11 udsendte i de to perioder. I regressionsanalyserne vil vi gruppere uddannelse i 3 kategorier, jf. kapitel 4.

MILITÆRE KARAKTERISTIKA AF DE UDSENDTE

Tabel 5.3 sammenligner de udsendte mellem 1999 og 2007 og de udsendte mellem 1999 og 2004 på baggrund af deres militære karakteristika, dvs. hvilken personelgruppe de tilhørte på deres første mission, og hvilken mission der var deres første. Desuden beskriver vi de flergangsendtes missionserfaring forstået som den kombination af forskellige lande, de har været udsendt til fra deres første mission til og med 2009. Missionserfaring er interessant i lyset af, at forskellige missioner er kendetegnet ved forskelle i risici og eksponering, og nogle udsendte kan således have været udsendt på flere ”tunge” missioner med større risiko for belastende oplevelser til følge.

TABEL 5.3

Militær karakteristika af de udsendte, særskilt for udsendelsesperiode samt engangs- og flergangsendte. Procent.

Kategorier	Udsendt ml. 1999 og 2007			Udsendt ml. 1999 og 2004		
	En gang	Flere gange	I alt	En gang	Flere gange	I alt
<i>Personelgrupper:¹</i>						
Konstabel	53	51	52	49	50	50
Sergent	17	19	18	16	18	17
Officer	12	12	12	9	11	10
Andet	4	2	3	2	2	2
Uoplyst	15	16	15	24	18	21
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Første mission:</i>						
SFOR	17	18	18	27	30	28
KFOR	44	42	43	48	52	51
ISAF	9	15	12	1	2	2
IRAK	16	14	15	10	9	9
Andre missioner	13	11	12	13	8	10
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Missionserfaring i alt:²</i>						
Eksjugoslavien, Irak og Afghanistan		7			11	
Eksjugoslavien og Irak		13			18	
Eksjugoslavien og Afghanistan		14			14	
Afghanistan og Irak		12			5	
Eksjugoslavien		31			43	
Irak		7			5	
Afghanistan		10			3	
Anden missionserfaring		5			2	
I alt	100	100	100	100	100	100
Antal i alt	4.747	6.371	11.118	2.971	3.943	6.914
Procent i alt	43	57	100	43	57	100

1. Der er flere uoplyste i variabelen personelgruppe mellem 1999 og 2004, da disse oplysninger ikke indgår i datagrundlaget for perioden 1992-1996 og er mangelfulde i perioden 1997-2001.

2. Summerer ikke til 100 på grund af afrunding.

Der findes relativt flere, der har været udsendt første gang på en mission i Eksjugoslavien (SFOR og KFOR) blandt de udsendte mellem 1999 og 2004, og relativt færre, der har været udsendt til IRAK og især ISAF (Afghanistan). Det skyldes, at missionerne i Afghanistan (ISAF) og Irak først er begyndt i henholdsvis 2002 og 2003. Når vi ser på missionserfaringer blandt de flergangsendte i de to perioder, ser vi, at flere udsendte i perioden 1999-2004 enten har været udsendt både til Eksjugoslavien, Irak og Afghanistan eller til Eksjugoslavien og Irak, eller udsendt flere gange til Eksjugoslavien. Blandt de udsendte i perioden 1999-2007 har relativt flere derimod enten været udsendt til Afghanistan og Irak eller udsendt flere gange til Afghanistan. Forskellene skyldes, ligesom det

er tilfældet med forskelle mellem de udsendtes første missioner i de to perioder, ændringer i den historiske deltagelse i forskellige missioner.

DE UDSENDTES ØKONOMI FØR OG EFTER UDSENDELSE

Vi indleder med en deskriptiv analyse, der viser udviklingen i disponibel indkomst, gæld og boligejerskab i perioden før og efter første udsendelse for forskellige relevante grupper af udsendte. Alle beløb er i faste priser reguleret i 2000-priser (jf. boks 5.1). Vi foretager en grafisk gennemgang af disse variabler. Udviklingen vises med hensyn til antal år før og efter udsendelse sådan, at hver af de udsendte kun tæller en gang i hver periode fra 2 år før (-2) til 5 år efter udsendelse (5). Da alle beløb er i faste priser, er der kun specifikke effekter for nogle år (fx konjunkturrelaterede ændringer), som kan forstyrre billedet. Det tager vi højde for i regressionsanalysen ved at introducere en dummy-variabel, der gør det muligt at kontrollere for de forskellige udsendelsesår (1 hvis udsendelsesår er lig med 1999 ellers 0).

Der er mange faktorer, der kan være med til at påvirke individers gældsniveau: fx om de ejer en bolig, deres alder, deres civilstand, og hvorvidt de har børn. Derfor undersøger vi udviklingen i antallet af boligejere i løbet af perioden samt udviklingen i de udsendtes indkomst. Derudover undersøger vi udviklingen i nettogæld, dvs. den udsendtes gæld til pengeinstitutter eksklusivt realkreditlån (jf. boks 5.1) minus indestående i pengeinstitutter.²⁰

LØN UNDER UDSENDELSE – ET ØKONOMISK INCITAMENT?

Danske soldaters løn er overenskomstreguleret og fastlægges som et resultat af forhandlinger med de forhandlingsberettigede personelorganisationer. Under udsendelse til internationale missioner modtager danske soldater ud over deres normale løn et skattepligtigt FN-tillæg som godtgørelse for merarbejde og ulemper. Desuden modtager de udsendte et

20. Ifølge Lyk-Jensen m.fl. (2012) er der ca. 2 pct. af veteranerne, som har angivet, at de har fået erstatning af forsvaret eller andre myndigheder. Det er relativt få og derfor kan den udbetalte erstatning ikke påvirke analysen af veteranernes økonomiske situation. Omfanget af veteraner, der har fået erstatning, vil vi analysere i den kommende rapport om det medicinske modul på baggrund af data fra Arbejdsskadestyrelsen og Forsvarets Arbejdsskade- og Erstatningskontor (FA-EK).

skattefrit udetillæg som godtgørelse for deres merudgift (fx husleje) i forbindelse med udsendelsen. Endelig er det muligt at få specielle udsendelsestillæg inden for forskellige personelgrupper eller i forbindelse med honorering for hyppig udsendelse, udsendelse med kort varsel, kompensation for ikke gennemført anden leave (dvs. orlov) eller specialkompetencer. Kort sagt kan de udsendes løn variere meget.

For at gennemgå et generelt lønseksempel sammenligner vi en konstabel, der udsendes til Afghanistan i 2010, med en konstabel, der udsendes til en af de øvrige missioner samme år. Tabel 5.4 viser, at konstablen, der udsendes til Afghanistan, som minimum tjener 37.982 kr. om måneden, mens konstablen, der er udsendt til en af de øvrige missioner, tjener 36.845 kr. For en 6 måneder lang udsendelse er forskellen blot 7.000 kr. Konstablens minimumsløn er markant højere, end hvad de fleste udsendte tjente efter skat m.m. året før, de blev udsendt (se *Soldater før og under udsendelse. En kortlægning*. Lyk-Jensen m.fl., 2011). Det kan betyde, at der på kort sigt er en økonomisk gevinst ved at blive udsendt, særligt for unge, der har en kort uddannelse.

TABEL 5.4

Lønseksempel for en udsendt konstabel i Afghanistan og en udsendt konstabel til øvrige missioner i 2010. Månedsløn i kroner.

	Skattepligtigt beløb	Bruttobeløb i kr.	
		Afghanistan	Øvrige missioner
Hjemmeløn	Ja	18.000	18.000
FN-tillæg	Ja	6.030	6.030
Missionstillæg	Ja	2.698	1.561
Udetillæg	Nej	11.254	11.254
I alt		37.982	36.845

Kilde: <http://www.forsvaret.dk>.

Winslow (1999) rapporterer, at canadiere udsendt i Kosovo havde økonomiske incitament for at blive udsendt, og at de udsendte opfattede disse incitament som meget vigtige, fordi de med den øgede indtjening kunne mindske deres gæld. Analysen af motivationer hos danske udsendte til Afghanistan og Libanon i foråret 2011 viser dog, at inden udsendelse vurderer soldaterne det at tjene gode penge som af relativ lille betydning i forhold til deres valg om at blive udsendt. Efter udsendelse vurderes udsagnet dog som en smule vigtigere. Men det er værd at bemærke, at det er det eneste af udsagnene, der vurderes som vigtigere efter udsen-

delse end før udsendelse. Lønstigningen før skat mellem før og under udsendelse for de udsendte til Afghanistan (ISAF 11) og Libanon (UNIFIL 4) i foråret 2011 viser, at den største stigning findes for konstabler udsendt på ISAF 11 med en stigning på 85 pct., sergenter udsendt på UNIFIL 4 med en stigning på 70 pct. og konstabler på UNIFIL 4 med en stigning på 67 pct. På disse to hold var der ca. 2 pct. af de udsendte, der fik udbetalt orlovstillæg, fordi de ikke havde benyttet deres orlov.²¹ Tabel 5.4 viser en lønforskel for konstabler på 47 pct. (fra 18.000 kr. til 37.982 kr. før skat) ved en udsendelse i forhold til hjemmeløn. Forskellen skyldes de forskellige tillæg, der gives i forbindelse med udsendelse.

DISPONIBEL INDKOMST BLANDT UDSENDTE

Indkomst kan være en motivationsfaktor til at foretage et jobskift, eventuelt til at blive soldat i forsvaret. *Soldater før og under udsendelse. En kortlægning* (Lyk-Jensen m.fl., 2011) viste, at de udsendte ser ud til at tjene markant mere end deres jævnaldrende året før, de sendes ud. Det kan skyldes, at de udsendte allerede er ansat i forsvaret et år før og derfor har en relativt høj løn fx i forhold til deres jævnaldrende, der studerer. Dog ser vi på et nutidsbillede af indkomsten og sammenligner ikke livsindkomsten for førstegangsendte og den jævnaldrende befolkningsgruppe.

Ud over at de udsendte ser ud til at have en relativt god indkomst året inden, de tager af sted, så viser den tidligere rapport, at mere end halvdelen af de udsendte, der første gang tager på en international mission, havde mindre end 200.000 kr. i samlet indkomst året inden udsendelse. Det skyldes, at der er en overrepræsentation af unge blandt de udsendte sammenlignet med befolkningen generelt.

I denne undersøgelse analyser vi de udsendtes disponible indkomst som defineret i boks 5.1. Det svarer til den samlede indkomst fratrukket renteudgifter, skat m.m. Tabel 5.5 og 5.6 viser indkomstfordelingen blandt de to grupper udsendte – udsendte 1999-2007 og udsendte 1999-2004 – før og efter deres første udsendelse. Alle beløb er som sagt i 2000-priser, og alle førstegangsendte mellem 1999 og 2004 findes pr. definition også i gruppen af førstegangsendte mellem 1999 og 2007.

21. Beregninger blev lavet på baggrund af oplysninger fra Forsvarets Personeltjeneste for de udsendte til ISAF 11 og UNIFIL 4.

TABEL 5.5

De udsendtes disponible årlige indkomst fordelt på perioder før, under og efter udsendelse. Udsendelsesperioden 1999-2007. 2000-priser. Procent.

Disponibel indkomst kroner	2 år før	1 år før	Udsendelsesår	1 år efter	2 år efter
1-100.000 kr.	45	27	2	6	9
100.001-200.000 kr.	43	55	60	46	41
200.001-300.000 kr.	10	15	34	39	38
Over 300.000 kr.	2	2	5	8	12
I alt	100	100	100	100	100

Anm.: Antal observationer: 11.118.

TABEL 5.6

De udsendtes disponible årlige indkomst opdelt i periode før og efter udsendelse. Udsendelsesperioden 1999-2004. 2000-priser. Procent.

Disponibel indkomst kroner	2 år før	1 år før	Udsendelsesår	1 år efter	2 år efter	5 år efter
1-100.000 kr.	49	32	3	8	11	6
100.001-200.000 kr.	46	61	80	66	55	33
200.001-300.000 kr.	4	6	16	24	29	47
Over 300.000 kr.	1	1	2	3	4	13
I alt	100	100	100	100	100	100

Anm.: Antal observationer: 6.914.

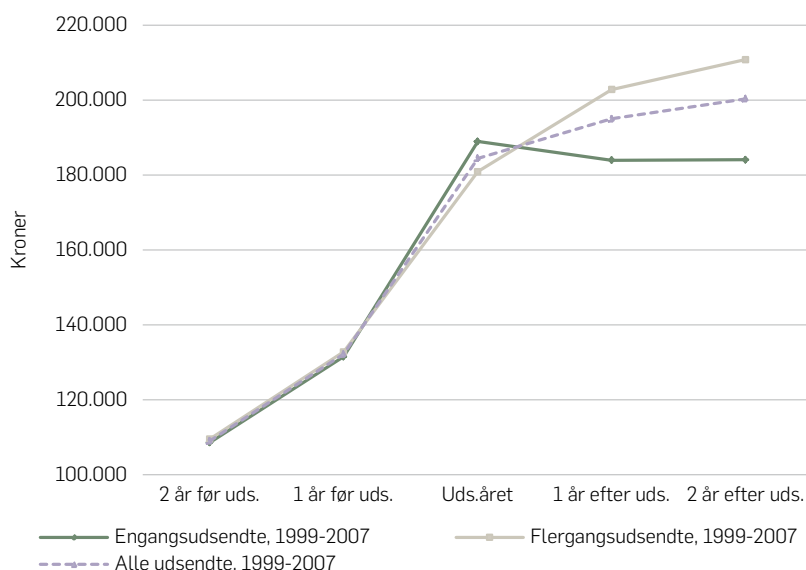
Tabel 5.5 viser, at næsten 9 ud af 10 udsendte (45 pct. plus 43 pct.) 2 år før deres første udsendelse har en årlig disponibel indkomst, der er lavere end 200.000 kr., mens det 2 år efter første udsendelse kun gælder hver anden. Generelt opnår flere en højere disponibel indkomst i løbet af perioden. Det hænger godt sammen med, at den samlede årlige indtægt og den disponible indkomst typisk stiger med alderen. Når vi undersøger indkomst for de forskellige grupper af udsendte, finder vi også, at den disponible indkomst stiger med alder, placering i personelgrupper, uddannelse osv.

Når vi sammenligner tabel 5.5 og 5.6, ser vi, at der findes flere udsendte i perioden 1999-2004, der tilhører de laveste indkomstgrupper både 2 år før og 2 år efter første udsendelse. Disse forskelle kan skyldes sammensætningen af udsendte i personelgrupper og alder samt deltagelse i missioner med højere tillæg. Vi kan fx se af tabellerne 5.2 og 5.3, at der blandt de udsendte mellem 1999 og 2007 findes flere boligejere, flere fra aldersgruppen over 45 år og flere, som har deltaget i ISAF eller andre missioner som deres første mission.

Figur 5.1 afbilder forskelle i indkomststigningen for henholdsvis engangs- og flergangsudsendte. Vi viser medianindkomsten i stedet for gennemsnitsindkomsten, idet medianen er mindre påvirket af høje værdier. Derudover er det nemmere at fortolke medianen, da den deler de udsendte i to grupper: Hvor 50 pct. tjener mindre end medianen, og 50 pct. tjener mere. I begge grupper sker der et løft i den disponible indkomsts median omkring udsendelsesåret (år 0 på figuren), mens indkomst for de flergangsudsendte fortsætter med at stige, mens medianindkomst for de engangsudsendte falder.

FIGUR 5.1

Medianen af disponibel indkomst for engangs- og flergangsudsendte. Udsendte 1999-2007. Kroner opgjort i år 2000-priser.

Anm.: Antal observationer i alt: 11.118. 4.747 engangsudsendte og 6.371 flergangsudsendte.

Når vi undersøger udviklingen i medianindkomst blandt engangs- og flergangsudsendte, der har været udsendt for første gang mellem 1999 og 2004 (figur ikke vist), og sammenligner med udsendte mellem 1999 og 2007 (figur 5.1), er udviklingen i disponibel indkomst den samme. Flergangsudsendte fortsætter med at have en højere disponibel indkomst, men forskellen bliver mindre efter 2 år.

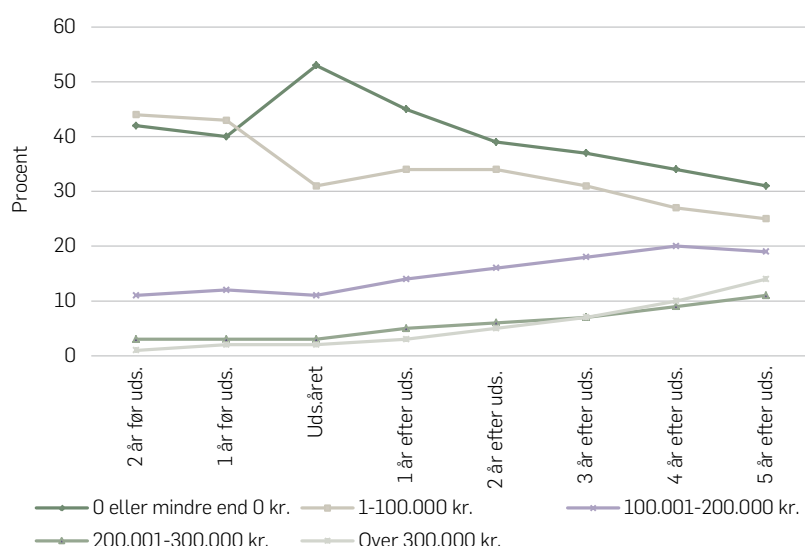
NETTOGÆLD BLANDT UDSENDTE

For at illustrere, hvordan de udsendtes gæld og indestående i pengeinstitutter udvikler sig, ser vi på de udsendtes nettogæld. Nettogæld beregner vi ud fra gæld til pengeinstitutter minus indeståender i pengeinstitutter (jf. boks 5.1).

Hvis den udsendte har flere penge på bankkontoen end gæld til pengeinstitutterne, vil nettogælden være negativ. Et negativt tal betyder således, at den udsendte ikke har gæld, men opsparing. Figur 5.2 afbilder, hvordan de udsendte fordeler sig i de forskellige nettogældskategorier. Udviklingen er ens for de udsendte i perioden 1999-2007.

FIGUR 5.2

Nettogældskategorier opdelt pr. år før og efter udsendelsesåret. Udsendte mellem 1999 og 2004. Kroner opgjort i år 2000-priser. Procent.

Anm.: Antal observationer: 6.914.

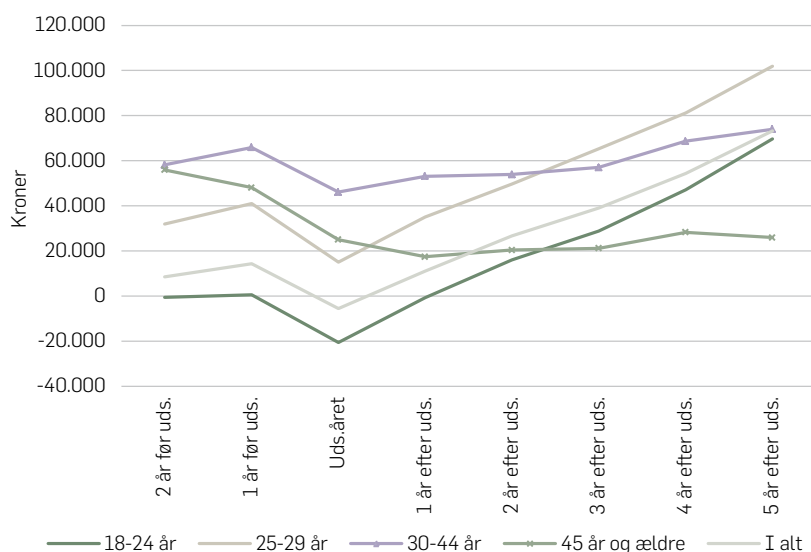
For de personer, der befinder sig i de to laveste nettogældskategorier ("0 eller mindre end 0 kr." og "1-100.000 kr."), finder vi den største ændring i nettogæld omkring udsendelsesåret. Det betyder, at de har fået en væsentlig indkomststigning på grund af deres indtjening og de forskellige tillæg, som de får under udsendelse. Derudover muligvis også, at de ikke

har mulighed for at bruge deres opsparing i årets løb. Andelen af de udsendte med en negativ eller nettogæld på 0 stiger fra ca. 40 pct. 1 år før den første mission til 53 pct. i udsendelsesåret. 2 år efter udsendelse er nettogælden tilbage på samme niveau som inden udsendelse (39 pct.), og derfra falder andelen, der har negativ eller en nettogæld på 0. Ellers ser vi som forventet, at andelen i de andre nettogældskategorier stiger nogle år efter udsendelse. Det skyldes sandsynligvis, at de udsendte bliver ældre og eventuelt stifter familie, samt at antallet af boligejere stiger.

Figur 5.3 afspejler soldaternes livscyklus og viser, at de yngste og de ældste blandt de førstegangsendte har en relativt lavere gæld end de mellemste aldersgrupper, og at de ældres nettogæld er på vej ned, mens de yngstes gæld er på vej op.

FIGUR 5.3

Median for nettogæld, fordelt på aldersgrupper og antal år før og efter udsendelse. Kroner opgjort i år 2000-priser.

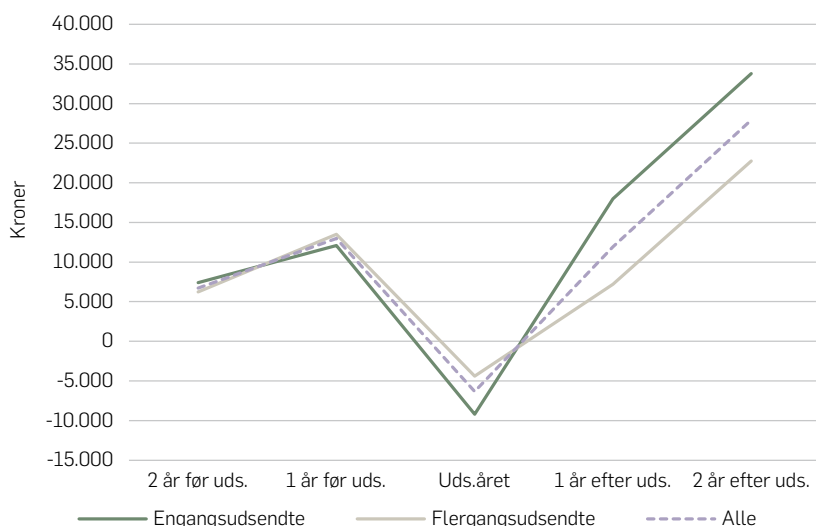

Anm.: Antal observationer: 6.914.

Figur 5.4 viser udviklingen i medianen af nettogæld for engangs- og flergangsendte. Vi ser, at engangsendtes nettogæld stiger mere efter udsendelse.

FIGUR 5.4

Medianen for nettogæld fordelt på engangs- og flergangsendte 2 år før og 2 år efter udsendelse. Udsendte mellem 1999 og 2007. Kroner opgjort i år 2000-priser.

Anm.: Antal observationer: 11.118.

Når vi sammenligner figur 5.1 med figur 5.4, kan vi se, at der er en oplagt forklaring på stigningen i nettogæld for de engangsendte, som skyldes et fald i deres disponible indkomst. Derudover viser disse to figurer, at der er store forskelle mellem engangs- og flergangsendte med hensyn til nettogæld og indkomst. Vi vil derfor i regressionsanalysen undersøge engangsendte særskilt. Igen kan det også hænge sammen med motivationer, der ligger bag deres udsendelse, og at en del af de engangsendte går i gang med en uddannelse, når de kommer hjem fra deres udsendelse.

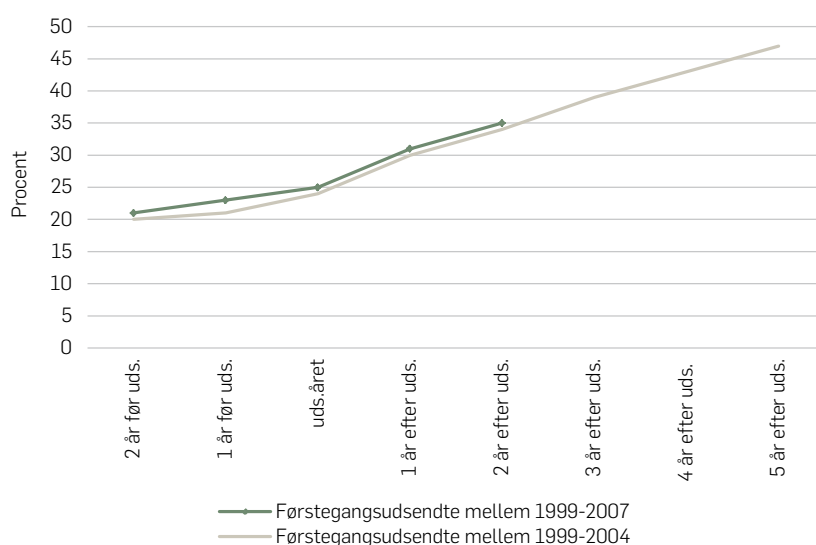
BOLIGEJERSKAB BLANDT UDSENDTE

Som tidligere nævnt er det sådan i Danmark, at ca. 20 pct. af et boligkøb kan finansieres via lån i pengeinstitutter. Derfor viser vi også, hvordan andelen af boligejere udvikler sig i perioden før og efter udsendelse, idet en investering i boligkøb kan påvirke nettogæld.

Figur 5.5 viser udviklingen i andelen af boligejere blandt de udsendte – både for de udsendte i 1999-2007 og de udsendte i 1999-2004. Figur 5.5 viser, at mens 1 ud af 5 af de udsendte ejer en bolig 2 år før den første mission, gælder det næsten hver anden udsendte 5 år efter den første udsendelse. De udsendte er i gennemsnit 27 år gamle, når de udsendes på deres første mission (se tabel 5.2). I 2009 er det i Danmark ca. 39 pct. af alle mænd mellem 18-29 år, der bor i en bolig beboet af ejeren²², mens det gælder ca. 52 pct. i aldersgruppen 18-44 år (kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik). Vi vil senere i dette kapitel lave en bedre sammenligning af disse andele med kontrolgruppen, idet boligejere i begge de to grupper vil være defineret som i boks 5.1.

FIGUR 5.5

Andel af boligejere blandt de udsendte fra 2 år før til op til 5 år efter den første mission. Procent.

Anm.: 11.118 førstegangsendte mellem 1999 og 2007 og 6.914 førstegangsendte mellem 1999 og 2004.

Tabel 5.7 viser, at 23 pct. af alle udsendte i perioden 1999-2007 ejer en bolig 1 år før deres første udsendelse. Den procentdel stiger i løbet af perioden.

22. Det kan betyde, at de bor sammen med en, der ejer boligen, uden at de reelt selv er boligejer.

TABEL 5.7

Andel af boligejere blandt forskellige kategorier af soldater, udsendt mellem 1999 og 2007 og udsendt mellem 1999-2004, fordelt på antal år efter udsendelse. Procent.

Kategorier	Boligejere		
	1 år før udsendelse	2 år efter udsendelse	5 år efter udsendelse
<i>Køn:</i>			
Mand	23	35	47
Kvinde	24	35	47
I alt	23	35	47
<i>Missionserfaring:</i>			
Engangsudsendte	25	37	47
Flergangsudsendte	21	34	48
I alt	23	35	47
<i>Personelgrupper:</i>			
Konstabelgruppen	11	25	38
Sergentgruppen	32	47	58
Officersgruppen	52	62	71
Andet	48	54	56
Uoplyst	25	34	47
I alt	23	35	47
<i>Alderskategorier:</i>			
18-24 år	3	18	34
25-29 år	21	39	54
30-44 år	59	64	67
45 år og ældre	79	79	78
I alt	23	35	47
<i>Første mission:</i>			
SFOR	24	35	48
KFOR	17	31	45
ISAF	28	37	53
IRAK	17	33	44
Andre missioner	44	54	59
I alt	23	35	47

Anm.: 1 år før og 2 år efter er beregnet på baggrund af data for de førstegangsendte mellem 1999 og 2007 (Antal observationer = 11.118), mens 5 år efter er beregnet ud fra data om de førstegangsendte mellem 1999 og 2004 (Antal observationer = 6.914).

De grupper, hvor der sker de største ændringer mellem før og efter første udsendelse, er blandt de udsendte, som er 18-24 år og 25-29 år, konstabler, de flergangsudsendte og dem, hvor første mission var KFOR (Eksjugoslavien) eller IRAK (Irak). Det er forventeligt, at de yngre og konstabelgruppen oplever de største ændringer. Det er dog interessant at se, at der findes flere boligejere blandt de flergangsudsendte end blandt de engangsudsendte, når man fokuserer på 5 år efter deres første udsendelse. I udgangspunktet er de flergangsudsendte i gennemsnit yngre på

deres første mission sammenlignet med de engangsudsendte (se tabel 5.2). Aldersforskelle kan derfor ikke forklare disse forskelle.

Tabel 5.7 viser, at 1 år før udsendelse ejer 25 pct. af engangsudsendte en bolig sammenlignet med 21 pct. blandt de flergangsudsendte. 5 år efter den første udsendelse er der 47 pct. blandt de engangsudsendte sammenlignet med 48 pct. blandt de flergangsudsendte, som ejer en bolig.

DISPONIBEL INDKOMST, NETTOGÆLD OG BOLIGEJERSKAB BLANDT DE UDSENDTE

Tabel 5.8 viser, hvordan disponibel indkomst og nettogæld udvikler sig fra 1 år før udsendelse til op til 5 år efter udsendelse. Boligejerskab opgøres for hver periode og kan for den enkelte udsendte ændre sig fra periode til periode.

TABEL 5.8

Medianen af den disponible indkomst og nettogæld opdelt på boligejerskab og periode. Kroner opgjort i år 2000-priser.

	Antal observationer	Disponibel indkomst			Nettogæld		
		Ikke-boligejer	Boligejer	I alt	Ikke-boligejer	Boligejer	I alt
1 år før (23 pct. ejer)	11.118	118.449	194.050	132.166	5.535	66.479	12.986
2 år efter (35 pct. ejer)	11.118	183.322	232.565	200.366	12.347	74.053	27.922
5 år efter (47 pct. ejer)	6.914	197.476	239.284	217.832	52.887	106.103	73.261

De højeste disponible indkomster findes blandt dem, der ejer en bolig i den pågældende periode, hvilket også er dem med den største nettogæld. Dog kan man se, at både nettogæld og disponibel indkomst stiger mere for ikke-boligejerne end for boligejerne. I vores regressionsanalyse, der præsenteres i de kommende afsnit, vil vi undersøge ændringer i gæld for ikke-boligejere særskilt.

FØR- OG EFTERANALYSEN AF GÆLD BLANDT UDSENDTE

I det følgende afsnit vil vi estimere den gennemsnitlige ændring i nettogæld for de udsendte før og efter udsendelse. Vores afhængige variabel (ΔY_i i ligning 4.1) er i alle modeller en før-/efterændring i nettogæld i kroner i 2000-priser. Før-/efterændringer i nettogælden måler vi enten som forskellen mellem 2 år før og 2 år efter (for de udsendte mellem 1999 og 2007) eller 2 år før og 5 år efter (for de udsendte mellem 1999 og 2004).²³ Vi korrigerer for forskellige baggrundvariabler (se kapitel 4). Disse er målt 1 år før den første udsendelse, dvs. perioden -1 i vores model. Årsagen er, at fx en måling af uddannelsesvariablen, det år soldaten har været udsendt, kan være resultatet af udsendelsen. Det problem kommer vi ud over ved at tage status et år inden udsendelse.

Tabel 5.9 viser resultatet af vores før- og efterregressionsanalyse for henholdsvis alle udsendte i 1999-2007 og de engangsendte i perioden 1999-2007. Resultaterne for de udsendte 1999-2004 ligner resultaterne for de udsendte 1999-2007 (se bilagstabel B2.1).²⁴ Vores referenceperson²⁵ i regressionen med alle udsendte mellem 1999 og 2007 er en flergangsendt, enlig dansk kvinde i aldersgruppen 25-44 år med en mellemlang uddannelse, som ikke har været anbragt som barn, som er vokset op med begge forældre, og som ikke ejer en bolig 1 år før udsendelse, og som har været udsendt i 1999 på andre missioner, og hvis ansættelsesgrad er uoplyst. I gennemsnit er hendes nettogæld 21.300 kr. i år 2000-priser (konstant) mindre efter udsendelse.

Vi angiver, om parametrene er signifikante og på hvilket niveau (jf. boks 5.2).

23. Da nettogæld kan være negativ, kan vi ikke estimere nettogæld før og efter med en logaritme. Vi normerer heller ikke nettogæld med en referenceindkomst, idet de fleste udsendte har haft en meget stor indkomststigning, og resultater af forskelle i to rater vil være svære at fortolke, idet ændringen kan skyldes både en variation i nævneren og/eller i tælleren.

24. Dog er nettogæld efter udsendelse større for soldater udsendt på ISAF, IRAK, SFOR og KFOR i forhold til andre missioner. Udsendte på ISAF har den største nettogæld 5 år efter udsendelse.

25. De variable, vi udelader i regressionen, og som bliver reference (ref.), når vi tolker konstanten, skriver vi i parentes. Alder (ref.: 25-44 år), køn (ref.: kvinde), civilstand (ref.: ikke-enlig), etnisk baggrund (ref.: ikke etnisk dansk), uddannelse (ref.: mellemuddannelse dvs. ungdomsuddannelse og faglært), anbragt (ref.: ikke anbragt i barndommen), vokset op i eneforsørgerhjem (ref.: ikke opvokset i eneforsørgerhjem). Vi bruger personens familiestatus som 17-årig for at definere, om personen er vokset op i en eneforsørgerfamilie, har hjemmeboende børn (ref.: har ikke hjemmeboende børn), ledig 1 år før udsendelse (ref.: ikke-ledig), boligejer (ref.: ikke-boligejer), om man har været udsendt udelukkende én gang (ref.: flergangsendte), udsendelsesår (ref.: 1999), første mission (ref.: andre missioner) og personelgrupper (ref.: uoplyst).

BOKS 5.2

Statistisk signifikans.

Signifikante parametre er angivet med "**", "***" eller "****" i anmærkning i tabellerne. Det vil sige, at *** betyder, at variabler er signifikante på 1 procent-niveau, ** på et 5 procent-niveau og * på et 10 procent-niveau. P-værdien (p) er et udtryk for, hvor statistisk signifikant sammenhængen er. Er p-værdien < 0,05, anses sammenhængen for at være tilstrækkelig sikker til, at det ikke skyldes et tilfælde.

Fortegnene på hvert parameter angiver, om de forhold, variablene beskriver, er med til at mindske nettogælden henholdsvis før og efter udsendelse (negative parametre) eller at højne nettogælden (positive parametre).

Resultaterne viser, at parametrene har de forventede fortegn (jf. metodeafsnittet i kapitel 4). Dvs. at nettogæld er mindre for de yngre og de ældre, hvilket passer med livscyklusfortolkningen af nettogæld. Ikke-enlige har i gennemsnit højere nettogæld end enlige. Udsendte med højere uddannelse (videregående uddannelse) har mindre gæld end udsendte med en kortere eller ingen uddannelse. De udsendte, der var boligejere 1 år før udsendelse, reducerer også deres nettogæld. De udsendtes opvækst, som afspejler deres socioøkonomiske baggrund, påvirker også ændringer i nettogæld. Tidligere anbragte og udsendte, der er vokset op med én forælder, får en højere nettogæld efter udsendelse alt andet lige.

De militære karakteristika har også en betydning for nettogælden før og efter udsendelse. Det viser sig, at tendensen til at få en højere gæld er øget for udsendelsesårene 2000, 2002, 2005, 2006 og 2007 sammenlignet med udsendelsesår 1999 alt andet lige. Dem, der har været udsendt på IRAK (mission i Irak) og SFOR (mission i Bosnien-Hercegovina), har generelt en højere nettogæld efter udsendelse sammenlignet med dem, der har været udsendt på andre missioner. Vi finder ikke nogen forskelle blandt personelgrupperne. Det skyldes sandsynligvis, at der findes mange uoplyste i netop denne variabel.

Resultaterne for engangsudsendte ligner meget resultaterne for alle (både engangs- og flergangsudsendte). Resultaterne viser også, at engangsudsendte i gennemsnit har en højere nettogæld efter udsendelse sammenlignet med flergangsudsendte. Det bekræfter resultaterne fra den grafiske gennemgang (jf. figur 5.7).

TABEL 5.9

Nettogældsanalyse. Resultater af før- og efterregressionsanalysen særskilt for alle udsendte 1999-2007. Koefficient og standardfejl.

Forklarende variabler	Udsendte 1999-2007 (2 år før, 2 år efter)		Engangsendte 1999- 2007 (2 år før, 2 år efter)	
	Koefficient	Standard- fejl	Koefficient	Standard- fejl
18-24 år	-7.060 *	4.046	-2.191	6.315
45 år og ældre	-24.248 ***	8.153	-20.971 *	12.616
Mand	13.069 **	6.608	10.048	10.584
Ikke-enlig	25.374 ***	7.381	36.838 ***	11.642
Ikke etnisk dansk	-14.715	10.970	-45.492 ***	17.245
Med hjemmeboende børn	5.999	6.637	6.004	10.250
Uddannelse (lav)	-2.656	3.259	-5.459	4.813
Uddannelse (høj)	-10.416 *	5.910	-14.724	9.488
Anbragt som barn	18.440 ***	6.951	19.848 *	10.937
Vokset op i eneforsørgerfamilie	11.032 ***	3.970	8.448	6.732
Ledig 1 år før udsendelse	-33.528	21.943	-33.948	42.933
Boligejer	-23.996 ***	5.591	-41.497 ***	8.080
Engangsendte	22.703 ***	3.213		
Udsendelsesår = 2000	-6.692 *	3.648	-8.966 *	5.157
Udsendelsesår = 2001	-2.789	4.600	-116	8.119
Udsendelsesår = 2002	12.007 **	4.845	9.775	9.384
Udsendelsesår = 2003	10.084	6.141	15.722 *	9.034
Udsendelsesår = 2004	258	6.541	3.663	9.986
Udsendelsesår = 2005	26.440 ***	7.479	32.384 ***	11.191
Udsendelsesår = 2006	27.695 ***	6.866	26.484 **	10.639
Udsendelsesår = 2007	15.443 *	8.342	31.185 **	13.290
IRAK	18.604 **	7.510	20.324 *	11.484
ISAF	2.657	8.258	5.715	14.271
KFOR	4.761	5.780	9.908	8.956
SFOR	10.591 *	5.980	17.059 *	9.517
Konstabel	-862	4.360	-3.339	5.492
Sergent	1.299	5.299	9.808	7.628
Officer	-4.210	8.231	-1.818	11.895
Andet personel	8.426	15.517	30.058	23.866
Konstant	-21.326 **	9.193	-1.651	13.612
R ²		0,018		0,022
Antal		11.118		4.747

Anm.: ***p < 0.01, **p < 0.05, *p < 0.1. Robust standardfejl. Afhængig variabel $Nettogæld_{Efter2} - Nettogæld_{Før2}$.

Tabel 5.10 viser resultaterne for før- og efterregressionsanalysen. Her har vi kontrolleret for disponibel indkomst i udsendelsesåret for alle udsendte og for de udsendte, som ikke er boligejere i analyseperioden. Det er interessant at inddrage disponibel indkomst, da det så bliver muligt at se, om den påvirker forskelle i nettogæld. Vi er interesseret i at undersøge, om disponibel indkomst i udsendelsesåret er med til at mindske eller højne nettogæld efter udsendelse. Parametrene for disponibel indkomst i udsendelsesåret er ikke signifikante. Derfor kan vi ikke konkludere, at de udsendes indkomst i udsendelsesåret påvirker eventuelle ændringer i

gæld før og efter udsendelse. Regressionen for ikke-boligejere indeholder kun de udsendte, der ikke ejer en bolig 2 år før og 2 år efter den første udsendelse.

TABEL 5.10

Nettogældsanalyse. Resultater af før- og efterregressionsanalysen for udsendte mellem 1999 og 2007 med indkomst¹ i udsendelsesåret særkilt for alle og for ikke-boligejere. Koefficient og standardfejl.

Forklarende variabler	Alle udsendte 1999-2007		Ikke-boligejere i perioden 2 år før og 2 år efter udsendelse	
	Koefficient	Standardfejl	Koefficient	Standardfejl
18-24 år	-7.062 *	4.107	-673	4.560
45 år og ældre	-24.243 ***	8.274	-31.300 **	15.078
Mand	13.071 **	6.581	19.852 ***	6.562
Ikke-enlig	25.375 ***	7.371	34.503 ***	11.162
Ikke etnisk dansk	-14.716	10.965	-10.518	11.368
Med hjemmeboende børn	6.000	6.645	14.791	10.651
Uddannelse (lav)	-2.659	3.334	-203	3.669
Uddannelse (høj)	-10.413 *	5.926	-4.963	10.042
Anbragt som barn	18.440 ***	6.956	26.663 ***	8.007
Vokset op i eneforsørgerfamilie	11.032 ***	3.970	14.096 ***	4.175
Ledig 1 år før udsendelse	-33.530	21.972	-28.752	23.463
Boligejer	-23.994 ***	5.619		
Engangsudsendte	22.705 ***	3.208	25.313 ***	3.467
Udsendelsesår = 2000	-6.690 *	3.688	-10.705 ***	3.847
Udsendelsesår = 2001	-2.785	4.760	-8.920 *	5.100
Udsendelsesår = 2002	12.012 **	5.124	2.969	5.503
Udsendelsesår = 2003	10.092	6.529	-6.084	6.323
Udsendelsesår = 2004	265	6.851	-17.213 ***	6.462
Udsendelsesår = 2005	26.453 ***	8.345	3.422	8.871
Udsendelsesår = 2006	27.709 ***	7.950	7.471	8.826
Udsendelsesår = 2007	15.460	9.598	-3.101	11.626
IRAK	18.604 **	7.512	11.470	8.592
ISAF	2.656	8.308	-6.412	10.381
KFOR	4.761	5.783	9	7.261
SFOR	10.590 *	5.981	4.263	7.178
Konstabel	-862	4.363	4.422	4.405
Sergent	1.302	5.300	-2.603	5.973
Officer	-4.204	8.323	-6.970	9.833
Andet personel	8.433	15.381	-5.880	20.556
Disponibel indkomst	-0	0	0	0
Konstant	-21.301 *	12.335	-39.956 ***	13.472
R ²		0,018		0,022
Antal		11.118		6.795

Anm.: ***p < 0.01, **p < 0.05, *p < 0.1. Robust standardfejl. Afhængig variabel $Nettogæld_{Efter2} - Nettogæld_{Før2}$.

1. Kroner opgjort i år 2000-priser.

GÆLDSFORSKELLE BLANDT DE UDSENDTE OG KONTROLGRUPPEN

Vi undersøger i dette afsnit, om udviklingen i gæld blandt de udsendte afviger fra udviklingen i gæld blandt de jævnaldrende personer i kontrolgruppen.

SAMMENLIGNING AF UDSENDTE OG KONTROLGRUPPEN

Vi starter med at sammenligne udsendte (uanset hvilket år de har været udsendt) og kontrolgruppen for nogle udvalgte årgange. Sammenligningsperioden er 1997-2009, da det er for disse år, at data om gæld er tilgængelige.

Vi har valgt at sammenligne de udsendte og kontrolgruppen for årgangene 1975-1982 (8 årgange i alt), da vi har oplysninger om både udsendte og kontrolgruppen for disse årgange. De udsendtes data stammer fra ca. 26.000 tidligere udsendte i perioden 1992-2009, som defineret i den tidligere afrapportering *Soldater før og under udsendelse. En kortlægning* (Lyk-Jensen m.fl., 2011). Kontrolgruppen stammer fra de ca. 300.000 personer, der blev vurderet egnet eller begrænset egnet på Forsvarets Dag i perioden 1994-2010.

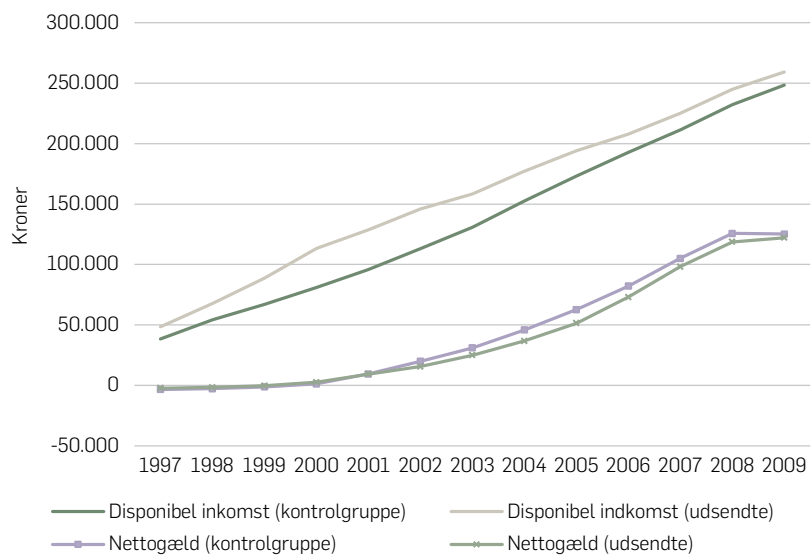
Vi ønsker at observere udsendte og kontrolgruppen i alle 13 år. Derfor ekskluderer vi personer, der er ind- eller udvandret eller dør i analyseperioden, samt dem, som ikke lever op til kriterierne beskrevet i boks 5.1. I vores sammenligningsanalyse har vi 6.568 udsendte (25 pct. af alle udsendte i perioden 1992-2009) og 111.202 i kontrolgruppen (ca. 37 pct. af Forsvarets Rekrutterings data i perioden 1994-2010).

Indsatsgruppen bestående af udsendte er i gennemsnit 18,9 år, mens kontrolgruppen er 18,6 år i 2001 (medialderen for både udsendte og kontrolgruppen er 19 år).

Figur 5.6 viser udviklingen i medianen af disponibel indkomst og nettogæld for de udsendte og kontrolgruppen i perioden 1997-2009. Figur 5.6 viser, at de udsendte har både en lavere nettogæld og en højere indkomst i perioden 1997-2009.

FIGUR 5.6

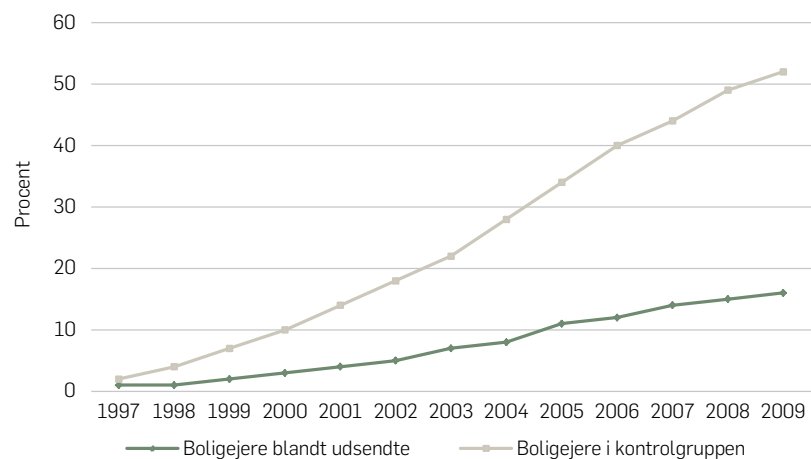
Medianerne for den disponible indkomst og nettogælden. Særskilt for de udsendte og kontrolgruppen. 1997-2009. Opgjort i kroner i år 2000-priser.

Anm.: Antal udsendte = 6.568, antal kontrolgruppen = 111.202.

FIGUR 5.7

Boligejere blandt udsendte og i kontrolgruppen. 1997-2009. Procent.

Anm.: Antal udsendte = 6.568, antal kontrolgruppen = 111.202.

Figur 5.7 viser, at der er en markant forskel mellem de udsendte og kontrolgruppen, når vi sammenligner, hvor stor en andel der er boligejere i de to grupper. I kontrolgruppen er der markant flere boligejere, hvilket kan være med til at forklare forskelle i nettogæld mellem de to grupper. Forskellen på dette punkt mellem de to grupper kan skyldes, at de udsendte selvsagt er på mission i denne periode, og at det derfor muligvis ikke er det bedste tidspunkt for dem at købe en bolig, da de alligevel ikke er i landet.

FØR-EFTER FORSKELLE MELLEM DE UDSENDTE OG KONTROLGRUPPEN

I dette afsnit vil vi for de udvalgte årgange (født 1975-1982) sammenligne de udsendte og kontrolgruppen før og efter et bestemt år (et udvalgt udsendelsesår for de udsendte) og foretage en såkaldt difference-in-difference-analyse, som beskrevet i metodeafsnittet (kapitel 4). Det valgte udsendelsesår er 2002. På den måde har vi et pænt overlap mellem årgangene fra de to grupper, og ligeledes har vi valgt et år, hvor der blev udsendt mange fra disse årgange. I 2002 blev der udsendt 1.479 personer i alt, heraf er der 979²⁶, som opfylder de tidligere nævnte inklusionskriterier, og som er født i årgangene 1975 til 1982. Det svarer til ca. 66 pct. af de udsendte i dette år. I 2002 har de udsendte været på mission i Eksjugoslavien (SFOR og KFOR, ca. 81 pct.) samt i Afghanistan (ISAF, ca. 2 pct.) og på andre missioner (ca. 17 pct.). Figur 4.1 i forrige kapitel viser, at der i 2002 har været omkomne blandt udsendte på SFOR 13 og ISAF 1.

Tabel 5.11 sammenligner årgangene 1975-1982 blandt de udsendte og kontrolgruppen i 2001, altså 1 år før de udsendes første udsendelsesår. Det vil sige, at når vi omtaler de udsendte, omfatter det nu kun de soldater, der har været udsendt for første gang i 2002. Vi har 979 udsendte og 124.348 i kontrolgruppen, og analyseperioden er nu 2000-2007, når vi analyserer op til 5 år efter udsendelse. Vi har kun beholdt de personer, der ikke er ind- eller udvandret eller er døde i analyseperioden.²⁷ Af tabel 5.11 ses det, at medianalderen i 2001 for udsendte og

26. Heraf er 164 engangsudsendte og 815 flergangsudsendte.

27. Vi har lidt flere personer i kontrolgruppen nu (124.348 mod 111.202 i tidligere afsnit), idet inklusionskriteriet om vandring er mere restriktivt i det tidligere afsnit. Da måtte personerne ikke vandre i en periode på 13 år, mens personerne i denne analyse ikke må vandre i 8 år. Vi har færre udsendte nu (749 mod 6.568 i tidligere afsnit), idet vi har udvalgt et udsendelsesår for at kunne sammenligne de to grupper før og efter en bestemt dato, som er udsendelsesår for gruppen af udsendte.

kontrolgruppen er 22 år. Kontrolgruppen er i gennemsnit en smule ældre (22,4 år) sammenlignet med de udsendte (21,9 år). De udsendte har et lavere uddannelsesniveau²⁸ (flere med grundskole) sammenlignet med kontrolgruppen, de har færre hjemmeboende børn og er generelt lidt oftere ugifte. Andel af personer, der har været anbragt, og personer, der er vokset op i eneforsørgerfamilier, er også større for de udsendte.

Vi kontrollerer for disse baggrundskarakteristika i regressionsanalysen, hvilket vil sige, at vi tager højde for, at forskelle i gæld ikke skyldes forskelle i baggrundskarakteristika for de to grupper.

TABEL 5.11

Sociodemografiske karakteristika for årgangene født i 1975 til 1982. Særskilt for de førstegangsendte i 2002 og for kontrolgruppen. Status i år 2001. Antal og procent.

	Udsendte		Kontrolgruppen	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Årgang = 1975	54	6	9.904	8
Årgang = 1976	69	7	16.740	13
Årgang = 1977	80	8	17.536	14
Årgang = 1978	93	9	17.280	14
Årgang = 1979	205	21	16.705	13
Årgang = 1980	235	24	16.215	13
Årgang = 1981	180	18	15.067	12
Årgang = 1982	63	6	14.883	12
Mand	925	94	123.200	99
Ikke-enlig	9	1	2.362	2
Ikke dansk	9	1	4.376	4
Hjemmeboende børn	9	1	3.684	3
Uddannelse (lav)	504	51	54.413	44
Uddannelse (mellem)	458	47	66.467	53
Uddannelse (høj)	17	2	3.450	3
Anbragt som barn	49	5	4.914	4
Vokset op i eneforsørgerfamilie	204	21	21.448	17
Boligejer	59	6	15.929	13
Ledig 1 år før udsendelse	3	0	1.162	1
Antal og procent i alt	979	100	124.330	100

Vi estimerer nu difference-in-difference-regressionen som præsenteret i kapitel 4.²⁹ I denne regressionsanalyse er vi interesseret i β_3 (*Udsendte Efter*)

28. Vi har i de tidligere rapporter (Lyk-Jensen m.fl., 2011 og 2012) konkluderet, at de udsendte i gennemsnit har en højere uddannelse end befolkningen. Kontrolgruppen har også en højere uddannelse end befolkningen generelt, og derfor må de udsendte på den ene side have en højere uddannelse end befolkningen generelt, men på den anden side en lavere uddannelse end kontrolgruppen.

29. Regressionerne er estimeret med "fixed effect" for individerne (se fx Baltagi, 1995).

i tabel 5.12. β_3 viser udsendelses-effekten på nettogæld beregnet som forskellen i nettogældsgennemsnit før og efter udsendelsen for de udsendte og kontrolgruppen. Vi bruger de samme baggrundsvARIABLER, som beskrevet i før- og efteranalysen og illustreret i tabel 5.11. Disse variable er målt 1 år før udsendelsesåret, dvs. i år 2001. Inklusionen af disse forklarende variable er med til at mindske den kritiske difference-in-difference-antagelse om paralleludvikling i den kontrafaktiske situation, dvs. hvis soldaten ikke havde været udsendt.

Et positivt fortegn betyder, at de udsendte får en større nettogæld efter 2002 (deres udsendelsesår) sammenlignet med kontrolgruppen, mens et negativt fortegn vil betyde, at de mindsker deres nettogæld.

Tabel 5.12 viser resultater for forskellige modeller, hvor fx model 1a analyserer før-efter forskelle i nettogæld for de udsendte og kontrolgruppe 2 år før og 2 år efter år 2002 (udsendelsesår for de udsendte) for alle (dvs. boligejere og ikke-boligejere), mens model 2.a analyserer forskelle 2 år før og 2 år efter, men udelukkende for ikke-boligejere.

Resultaterne viser, at de udsendte har en mindre gæld efter udsendelse sammenlignet med kontrolgruppen både 2 år (-26.116 kr., model 1.a) og 5 år efter udsendelse (-21.818 kr., model 1.b). Vi har desuden foretaget en separat regressionsberegning for dem, der ikke er boligejere i perioden 2000 til 2004 (henholdsvis 2000 til 2007). Den viser samstemmende, at de udsendte i gennemsnit har en mindre gæld på -32.291 kr. (model 2.b) 5 år efter udsendelse sammenlignet med kontrolgruppen (jf. tabel 5.12).

TABEL 5.12

Resultater fra difference-in-difference-regressions-analyserne. Effekten af udsendelse på nettogæld.

	Model 1a	Model 1b	Model 2a	Model 2b
Udsendte efter udsendelse, koefficient	-26.116***	-21.818***	-33.344***	-32.291***
Udsendte efter udsendelse, standardafvigelse	3.229	4.058	3.580	4.651
Beregningsgrundlag	501.236	877.163	259.276	453.733
2 år før, 2 år efter	x		x	
2 år før, 5 år efter		x		x
Alle (både boligejere og ikke boligejere)	x	x		
Ikke-boligejere			x	x

Anm.: ***p < 0.01, **p < 0.05, *p < 0.1. Robust standardfejl. Regressionerne er estimeret med Fixed Effect for individerne.

OPSAMLING

Formålet med dette kapitel er at undersøge, om udsendelse har en negativ påvirkning på de udsendtes økonomi, samt om en eksisterende gæld kunne være en grund til at deltage i en udsendelse. Gældsniveauet (både før og efter) er en god indikator for at se, hvordan de udsendte klarer sig i øvrigt. Analysen af de udsendtes gæld før og efter udsendelse fokuserer på bankgæld inklusive forbrugslån, indestående i pengeinstitutter, samt om de udsendte er boligejere eller ej. Data er tilgængelige fra 1997. Derfor undersøger vi de førstegangsendte i perioden 1999 til 2007. Derudover dækker kontrolgruppen årgangene fra 1975 til 1982, idet data stammer fra Forsvarets Rekruttering, og disse er kun tilgængelige i perioden fra 1994 til 2010. Derfor er det vigtigt at understrege, at konklusionerne fra sammenligning med kontrolgruppen især gælder for de yngre soldater (årgang fra 1975-1982).

- Den beskrivende analyse peger ikke på, at der er tegn på stor gæld blandt udsendte inden deres første udsendelse. Vi kan ikke direkte teste, om de udsendte vælger en udsendelse med lønnen som incitament, men motivationsanalysen peger ikke på, at penge er den vigtigste motivationsfaktor. Sammenligningen af de udsendte (årgangene 1975-1982) med den jævnaldrende kontrolgruppe viser heller ikke, at de udsendte har dårligere økonomi end kontrolgruppen. Dog kan lønnen under udsendelse på kort sigt være et incitament til at melde sig, især på en mindre risikofyldt mission og for de unge med en kort uddannelse.
- Resultaterne viser, at de udsendte 1999-2007, henholdsvis 1999-2004, ikke har de store økonomiske problemer, når de kommer hjem henholdsvis 2 og 5 år efter deres første udsendelse.
- Når vi sammenligner de udsendte før og efter udsendelse, finder vi, at nettogæld (dvs. bankgæld minus indestående i pengeinstitutter) varierer over socioøkonomiske karakteristika, udsendelsesår og missioner.
 - Nettogæld er mindre efter udsendelse for de yngre (18-24 år), de ældre (45 og ældre) samt udsendte med højere uddannelse (videregående uddannelse) og boligejere (med status 1 år før udsendelse), mens nettogæld er højere efter udsendelse for ik-

ke-enlige samt tidligere anbragte og udsendte, der er vokset op med én forælder.

- Soldater udsendt i årene 2000, 2002, 2005, 2006 og 2007 er karakteriseret ved at have en højere nettogæld (i forhold til 1999) efter udsendelse alt andet lige. Det samme gælder for missionerne IRAK og SFOR til Irak og Bosnien-Hercegovina. Hvorvidt det er begyndelsen på en ny trend for nettogældsniveauet blandt de udsendte, kan vi ikke konkludere på baggrund af denne undersøgelse.
- Engangsudsendte har i gennemsnit en højere nettogæld efter udsendelse sammenlignet med flergangsudsendte. Vi finder, at indkomst i udsendelsesåret ikke påvirker ændringerne i gæld før og efter udsendelse. Det vil sige, at der ikke er tegn på, at de udsendte bruger deres indtjening under udsendelse til at tilbagebetale gæld. Der var heller ikke umiddelbart tegn på, at de udsendte investerer i bolig.
- Når vi sammenligner de udsendte fra årgangene 1975-1982 med kontrolgruppen, finder vi, at de udsendte både har lavere nettogæld og større disponibel indkomst. Dog er det et nutidsbillede, hvor vi ikke sammenligner livsindkomsten blandt de to grupper.
- Andelen af boligejere blandt udsendte er markant lavere end i kontrolgruppen. Det tyder på, at der er forskelle mellem udsendte og kontrolgruppen mht. deres planlægningshorisont. Disse kan dels skyldes selv-selektionen og dels, at de udsendte udsætter deres boligkøb, til de ikke længere er udsendt.
- Med år 2002 som referenceår undersøger vi for årgangene 1975-1982 ændringer i nettogæld. Analysen viser, at de udsendte har en lavere nettogæld sammenlignet med kontrolgruppen, også når vi undersøger dem, der ikke er boligejere.

SOLDATERNES KRIMINALITET – FØR OG EFTER UDSENDELSE

I dette kapitel undersøger vi, om en udsendelse eventuelt kan påvirke de udsendtes kriminelle adfærd. Det er interessant at afdække af flere årsager. Dels er det naturligvis ulykkeligt for den enkelte, hvis en udsendelse fører til en kriminel fremtid, dels er der store samfundsøkonomiske omkostninger forbundet med kriminalitet. Det bliver diskuteret i den offentlige debat og inden for forskningsverdenen, hvilken betydning udsendelse til krig har for soldaternes kriminelle adfærd senere hen, herunder om en udsendelse påvirker en tendens til voldelig adfærd. Resultaterne er ikke entydige. Det er plausibelt, at udsendelse kan have en positiv betydning for nogen og negativ for andre, alt afhængig af personen (Sampson & Laub, 1993). Culp m.fl. (2011) gennemgår i en artikel en række undersøgelser om sammenhængen mellem amerikanske veteraners udsendelse og senere kriminel adfærd. Forfatterne finder heller ikke konsensus i konklusionerne.

Når vi skal analysere konsekvenserne af udsendelse på kriminalitet, er det vigtigt at gøre sig klart, at der er flere problemstillinger i spil, som kan være svære at adskille. Der er spørgsmålet om, hvorvidt selve udsendelsen påvirker den efterfølgende tilbøjelighed til at begå kriminalitet. Men samtidig er de udsendte ikke et tilfældigt udsnit af befolkningen, som vi har set i foregående rapporter om udsendte danske soldater (Lyk-Jensen m.fl., 2011 & Lyk-Jensen m.fl., 2012). Der er en selvsektion i

forbindelse med at melde sig til udsendelse, hvilket betyder, vi skal være meget varsomme med vurderingen af konsekvenserne. Denne selvselektion spiller sandsynligvis ind i det førnævnte amerikanske studie (Culp m.fl., 2011). Heri foretager forskerne en systematisk analyse af amerikanske veteraner og kriminalitet (målt ved sandsynligheden for fængselsstraf) i perioden 1985-2004. Forskerne finder, at kriminalitetsraten blandt andet afhænger af, hvilken periode veteranen har været udsendt. Udsendte i tiden efter 1973 (The Post-1973 All Volunteer Force) har højere sandsynlighed for fængselsstraf end udsendte før 1973 (The Draft Era). Det er formentlig en mere selekteret gruppe, der er blevet udsendt efter 1973, hvor en udsendelse er blevet baseret på frivillighed. I den såkaldte "Draft Era" gjorde det amerikanske forsvar brug af lodtrækning, og dette tilfældighedsprincip gav sandsynligvis en bredere sammensat gruppe soldater.

En stor fordel ved vores nærværende analyse er, at vi har mulighed for at inddrage kriminalitetsstatistikken blandt soldaterne inden udsendelse. Vi kan hermed undersøge, om kriminaliteten er en fortsættelse af tidligere adfærd, eller om der er tale om en reel adfærdsændring. Ifølge flere kilder er der meget få studier, som inddrager en sådan før-måling, hvilket er problematisk, da det uden en før-måling ikke er muligt at skelne mellem effekten af udsendelse og personens prædisponerede karakteristika (se bl.a. Bouffard, 2003).

I dette kapitel undersøger vi følgende:

- Hvordan er udbredelsen af kriminalitet blandt de udsendte – før og efter udsendelse?
- Hvor kriminelle er de udsendte sammenlignet med en kontrolgruppe?
- Begår de udsendte mere voldelig kriminalitet end kontrolgruppen?
- Hvordan påvirker udsendelse dem, som ikke var kriminelle før?

KRIMINALITET FØR UDSENDELSE

Vi har tidligere i rapporten *Soldater før og under udsendelse – en kortlægning* (Lyk-Jensen m.fl., 2011) undersøgt kriminaliteten blandt de udsendte, *inden* de sendes ud første gang. Kortlægningen beskrev, at de udsendte nogle år før første udsendelse generelt ligner befolkningen med hensyn til andel af dømte for ejendomsforbrydelser. Tættere på udsendelsesåret bliver de kommende soldater idømt færre domme for ejendomsforbry-

dels sammenlignet med befolkningen. For voldsforbrydelser ligger andelen af voldsdømte generelt lavere blandt de udsendte sammenholdt med befolkningen. Jo nærmere udsendelsesåret kommer, des færre kommende soldater bliver dømt for vold, ligesom tilfældet er for ejendomsforbrydelser.

Det er også forventeligt, at kriminalitetsraten blandt soldaterne inden første udsendelse er lavere end niveauet i befolkningen, idet forsvaret som udgangspunkt screener og sorterer personer med en plettet straffeattest fra. Derudover skal alle udsendte til internationale missioner sikkerhedsgodkendes af Politiets Efterretningstjeneste. Der kan dog være tilfælde, hvor forsvaret vælger at udsende en person, selvom vedkommende har fået en dom, hvis de vurderer, at kriminaliteten ikke har betydning for deres udsendelse.³⁰

MÅL FOR KRIMINALITET

I denne undersøgelse anvender vi strafferetlige afgørelser som et udtryk for, om en person er kriminel. Endvidere benytter vi gerningstidspunkt for at adskille kriminalitet, der er begået før eller efter den første udsendelse (se boks 6.1).

BOKS 6.1

Definition på kriminalitet i vores analyse.

Oplysningerne om kriminalitet stammer fra Danmarks Statistiks register (KRAF), som indeholder alle strafferetlige afgørelser. Registret omfatter straffelovsafgørelser, færdselslovsafgørelser og afgørelser efter særlove. Straffelovsafgørelser kan inddeles i sædeligheds-, volds- og ejendomsforbrydelser samt andre forbrydelser.

Vi inddrager samtlige strafferetlige afgørelser undtagen overtrædelser af færdselsloven, hvilket er normen inden for kriminalitetsforskningen. Vi undersøger, om en person er kriminel eller ej i perioden, dvs. hvis en person har begået noget kriminelt og er dømt for handlingen inden for perioden, da kategoriseres vedkommende som kriminel.

Vi undersøger strafferetlige forbrydelser, hvor året for kriminaliteten henviser til det år, hvor forbrydelsen blev begået, med andre ord gerningstidspunktet. Hvis gerningstidspunktet ikke er tilgængeligt i data, benytter vi sigtelsestidspunktet og dernæst afgørelsestidspunktet. Vi undersøger udelukkende skyldige personer og har dermed ekskluderet sager, hvor der enten har fundet en frifindelse sted, eller hvor påtale er opgivet på grund af bevisets stilling. Denne fremgangsmåde er i overensstemmelse med Danmarks Statistiks opgørelse af skyldige personer.

30. Vi kan beregne ud fra data, at der er 3,6 pct. af de førstegangsendte i 1992-2007, som har fået mindst én dom inden udsendelsen.

KRAF-registret indeholder afgørelser til og med d. 31. december i året. Danmarks Statistiks Kriminalregister over sigtelser (KRSI-registret) indeholder gernings- og sigtelses-tidspunkt. Vi beskriver forbrydelser inden for analyseperioden 1990-2009, som er begået og afgjort inden for denne periode. Når vi sammenligner med jævnaldrende i befolkningen, er daggrundlaget lidt anderledes, idet vi for befolkningen benytter tilgængelige data fra Danmarks Statistiks Statistikbank. I det tilfælde (figur 6.3) ser vi udelukkende på andelen af dømte personer for ejendoms- hhv. voldsforbrydelser, og tidspunktet for kriminaliteten refererer i denne figur til året for afgørelsen.

Der er ikke medtaget oplysninger om eventuelle sager afgjort af Forsvarets Auditør-korps.

Kilde: Danmarks Statistik.

Til at måle kriminalitet benytter vi enten en dummy-variabel, dvs. en variabel med to udfald, hvor variabelen har værdien 0, hvis personen ikke har begået kriminalitet i den pågældende periode, og værdien 1, hvis personen har begået kriminalitet i den pågældende periode. Vi måler omfanget af kriminalitet ved antallet af kriminelle overtrædelser i den pågældende periode. Dummyen måler således andelen af kriminelle i perioden, mens antal overtrædelser måler omfanget.

POPULATION

Vi har data fra forsvaret for de udsendte for perioden 1992-2009 og kan således undersøge udsendte i perioden 1990-2007, når vi analyserer kriminaliteten 2 år før og efter udsendelse. Vi kigger på de udsendte før og efter deres første udsendelse, da vi dermed sikrer, at kriminaliteten inden udsendelsesåret reelt er kriminalitet, der er begået, før personen var udsendt første gang. Hvis vi ikke undersøger både før og efter *første* udsendelse, risikerer vi, at kriminalitet inden udsendelse kan skyldes ”udsendelses-effekter”.³¹ Det vil sige, vi undersøger førstegangsudsendte i 1992-2007 – før og efter deres første udsendelsesår. En del af disse personer har én udsendelse i alt i hele perioden (45 pct.), og resten (55 pct.) har flere udsendelser i perioden 1992-2009. Vi har mulighed for at analysere 2 år før og 5 år efter udsendelse for førstegangsudsendte i perioden 1992-2004, som naturligvis er en delmængde af de førstegangsudsendte i perioden 1992-2007. Lige som i det tidligere kapitel om gæld inkluderer

31. Der er et mindre forbehold, når vi refererer til første udsendelse. Vi har i undersøgelsen kun adgang til data om udsendelser fra 1992-2009, dvs. der er en mulighed for, at personen har været udsendt i 1990-91 eller tidligere – det kan vi ikke se af data.

vi kun personer, som vi har data for i hele perioden, ellers kan vi risikere, at eventuelle ændringer før og efter skyldes forskelle i sammensætningen af personer før og efter. Derfor er personer, der ind- eller udvandrer fra Danmark 2 år før eller op til 5 år efter udsendelse, ikke medtaget i analysen. Der er frataget 1.951 personer på grund af sådanne vandring, og andre 133 er døde. Antal personer, der indgår i analysen før og efter, fremgår af tabel 6.1.

TABEL 6.1

Populationsstørrelser i før- og efteranalysen. Antal udsendte.

	Perioden for første udsendelse	Antal udsendte
2 år før og 2 år efter første udsendelsesår	1992-2007	21.266
2 år før og 5 år efter første udsendelsesår	1992-2004	16.996

Vi opdeler populationen i to grupper: engangsudsendte og flergangsudsendte. Denne opdeling skyldes, at der er stor forskel på grupperne efter første udsendelse. Da de flergangsudsendte bliver sendt ud igen, har de alt andet lige færre muligheder for at begå kriminalitet i perioden efter første udsendelse, da de vil være udsendt en del af tiden. Andre faktorer kan også forklare forskelle mellem de engangs- og flergangsudsendte såsom motivation, som det fremgår af kapitel 3, hvor eksempelvis oplevelse var vigtigere for de engangsudsendte. De udsendte, der indgår i analysen i perioden 1992-2007 samt 1992-2004, er beskrevet på en række baggrundsdata i tabel 6.2.

Der er ikke store forskelle mellem populationerne i tabel 6.2. De engangs- og flergangsudsendte ligner hinanden med hensyn til køn, alder, uddannelse, civilstatus samt fordelingen i personelgrupper ved den første udsendelse. Der er en smule flere engangsudsendte, der er af sted på UNPROFOR (mission i Eksjugoslavien) første gang (31 pct. og 38 pct. for de to stikprøver) i forhold til de flergangsudsendte (25 og 32 pct.). Omvendt er der en lidt større andel af de flergangsudsendte (8 pct.), der bliver udsendt på ISAF (mission i Afghanistan) første gang sammenlignet med de engangsudsendte (5 pct.) for de førstegangudsendte i 1992-2007. For stikprøven, der dækker perioden 1992-2004, udgør udsendte på ISAF en lille del (1 pct.) på grund af den tidsmæssige begrænsning.

TABEL 6.2

Sociodemografiske og militære karakteristika af de udsendte 1 år før deres første udsendelse. Særskilt for udsendelsesperiode samt engangs- og flergangsendte. Procent.

	Udsendte 1992-2007			Udsendte 1992-2004		
	Engangs- udsendte	Flergangs- udsendte	I alt	Engangs- udsendte	Flergangs- udsendte	I alt
<i>Køn:</i>						
Mand	96	95	96	96	96	96
Kvinde	4	5	4	4	4	4
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Aldersgrupper:</i>						
18-24 år	57	56	56	58	56	57
25-29 år	18	20	19	20	21	20
30-44 år	17	18	18	16	19	17
Over 44 år	8	6	7	6	5	6
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Civilstatus¹</i>						
Enlig	85	85	85	86	85	86
Ikke-enlig	15	15	15	14	15	14
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Hjemmeboende børn:</i>						
Nej	86	86	86	87	86	87
Ja	14	14	14	13	14	13
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Uddannelse:²</i>						
Grundskole	46	47	46	47	47	47
Ungdomsuddannelse	20	19	20	20	19	19
Faglært	22	21	21	23	22	22
Videregående uddannelse	12	13	12	10	12	11
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Personelgruppe:</i>						
Konstabelgruppen	30	31	31	23	26	24
Sergentgruppen	9	11	11	7	9	8
Officersgruppen	6	7	7	4	6	5
Andet	2	1	2	1	1	1
Uoplyst	53	49	50	65	59	62
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Første mission:</i>						
UNPROFOR	31	25	28	38	32	35
IFOR	6	5	5	7	7	7
SFOR	17	20	19	21	25	23
KFOR	22	23	23	19	23	21
ISAF	5	8	7	1	1	1
IRAK	8	8	8	4	4	4
Andre missioner	11	10	11	11	9	10
I alt	100	100	100	100	100	100
Antal i alt	9.657	11.609	21.266	7.849	9.147	16.996

Anm.: Der er et antal uoplyste for kategorierne uddannelse (henholdsvis 83 og 69 personer) og civilstatus (henholdsvis seks og fem personer) for de to stikprøver.

1. Ikke-enlig dækker personer, der er gift eller lever i registreret parforhold. Bemærk, at denne definition adskiller sig fra definitionen i kapitel 3.
2. I regressionsanalysen til sidst i dette kapitel vil vi gruppere uddannelse i tre kategorier, jf. kapitel 4.

Igen skal det bemærkes, at andelen af uoplyste med hensyn til personelgruppe er stor, idet vi ikke har disse informationer for udsendte før 1997, og for 1997-2001 er oplysningerne om personelgruppe mangelfulde.

BESKRIVELSE AF KRIMINALITETEN BLANDT DE UDSENDTE

KRIMINALITET SAMLET

Samlet set er der knap 92 pct. af de udsendte, som ikke har begået kriminalitet i perioden 2 år før første udsendelse og op til 5 år efter, hvilket omvendt betyder, at godt 8 pct.³² af de udsendte har begået mindst én kriminel handling i den periode. Tabel 6.3 og tabel 6.4 beskriver fire grupper blandt de udsendte for de to populationer. Kriminalitet begået i selve udsendelsesåret er ikke medtaget i disse tabeller, da det er vanskeligt at afgøre, hvorvidt denne kriminalitet ligger før eller efter udsendelsestidspunktet. De fire grupper er:

1. Kriminelle både før og efter første udsendelse
2. Kun kriminelle før første udsendelse
3. Kun kriminelle efter første udsendelse
4. Hverken kriminelle før og efter første udsendelse.

Tabel 6.3 viser, at for dem, som kun har begået kriminalitet før første udsendelse, da har de i gennemsnit begået 1,1 forbrydelser. Der er 100 personer blandt de udsendte i 1992-2007, som har begået en kriminel gerning både før og efter svarende til 0,5 pct. af de udsendte, og de har i gennemsnit begået 2,7 forbrydelser. Af tabel 6.3 og 6.4 fremgår det, at der er 2,1 pct. af de udsendte, der ikke var kriminelle før udsendelse, som begår noget kriminelt op til 2 år efter hjemkomsten fra den første mission. Denne andel stiger til 4,5 pct. af de udsendte, når vi kigger 5 år efter hjemkomsten. Jo længere periode vi kigger på efter hjemkomsten, jo flere begår kriminalitet.

32. Blandt de førstegangsendte i perioden 1992-2004. Beregnet ud fra tabel 6.4:
(128+440+758+90)/16.996.

TABEL 6.3

Kriminalitet før og efter udsendelse blandt førstegangsendte 1992-2007. Antal og procent.

	Antal	Procent	Gns. antal forbrydelser	Std.afv.	Minimum	Maksimum
Kriminalitet både før og efter	100	0,5	2,7	1,0	2	7
Kriminalitet kun før (1-2 år)	608	2,9	1,1	0,3	1	3
Kriminalitet kun efter (1-2 år)	456	2,1	1,1	0,4	1	3
Hverken kriminalitet før eller efter	19.977	94,5				
Antal og procent i alt	21.141	100				

Anm.: Kriminaliteten indeholder alle typer af kriminalitet undtagen færdselsovertrædelser. Der er 125 personer, som har begået kriminalitet udelukkende i udsendelsesåret, disse er ikke medtaget i tabellen, da det er vanskeligt at afgøre, om disse gerninger ligger før eller efter udsendelsen.

TABEL 6.4

Kriminalitet før og efter udsendelse blandt førstegangsendte 1992-2004. Antal og procent.

	Antal	Andel	Gns. antal forbrydelser	Std.afv.	Minimum	Maksimum
Kriminalitet både før og efter	128	0,8	3,1	1,6	2	10
Kriminalitet kun før (1-2 år)	440	2,6	1,1	0,3	1	3
Kriminalitet kun efter (1-5 år)	758	4,5	1,3	0,8	1	10
Ikke kriminalitet før og efter	15.560	92,2				
Antal og procent i alt	16.906	100,1 ¹				

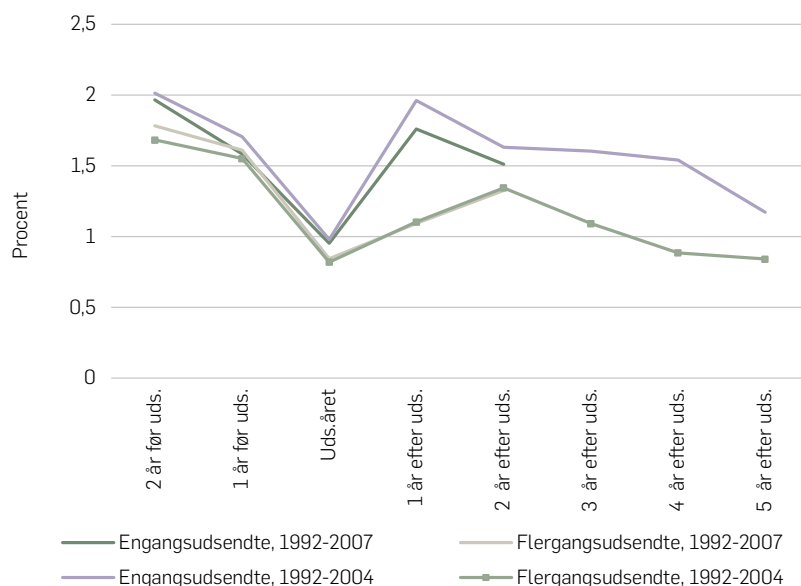
Anm.: Kriminaliteten indeholder alle typer af kriminalitet undtagen færdselsovertrædelser. Der er 90 personer, som har begået kriminalitet udelukkende i udsendelsesåret, disse er ikke medtaget i tabellen – da det er vanskeligt at afgøre, om disse gerninger ligger før eller efter udsendelsen.

1. Summer ikke til 100 pga. afrunding.

Figur 6.1 viser andelen, der har begået kriminalitet, af henholdsvis engangs- og flergangsendte både før og efter første udsendelse. Ud af x-aksen på figur 6.1 optræder perioden fra år 2 før udsendelse op til år 5 efter udsendelse. Y-aksen på figur 6.1 beskriver andelen af de udsendte, der har begået mindst én forbrydelse i året. Figur 6.1 beskriver således, at 1,2 pct. af de engangsendte i perioden 1992-2004 begik kriminalitet 5 år efter deres første udsendelse.

FIGUR 6.1

Andel af engangs- og flergangsendte, som har begået kriminalitet i årene før, under og efter udsendelsesåret. Procent.

Anm.: 21.266 udsendte for 1992-2007 heraf 9.657 engangsudsendte og 11.609 flergangsudsendte. 16.996 udsendte for 1992-2004 heraf 7.849 engangsudsendte og 9.147 flergangsudsendte. Kriminaliteten indeholder alle typer af kriminalitet undtagen færdselsovertrædelser.

Af figur 6.1 fremgår det, at der sker et fald i andelen af de kommende udsendte, som begår kriminalitet op til og med udsendelsesåret, hvilket også fremgik af rapporten "Soldater før og under udsendelse. En kortlægning", Lyk-Jensen m.fl. (2011). Kriminaliteten stiger for de engangsudsendte i året umiddelbart efter udsendelsen for så igen at aftage efter nogle år. Kriminaliteten blandt de flergangsudsendte stiger også i årene efter udsendelsen, men figur 6.1 indikerer, at andelen af kriminelle blandt de flergangsudsendte er lavere i forhold til de engangsudsendte efter første udsendelse. Kriminaliteten begået af de flergangsudsendte efter hjemkomsten vil alt andet lige være mindre end for de engangsudsendte, idet de flergangsudsendte i sagens natur bliver udsendt igen og dermed ikke har samme muligheder for at begå kriminalitet. Her kan man tale om en slags pacificeringseffekt på kort sigt ved at være udsendt. Et interessant spørgsmål er, om de flergangsudsendte ville begå mere kriminalitet, så-

fremt de ikke blev udsendt igen? Er de mindre kriminelle, fordi de skal udsendes igen og er væk fra landet, eller er deres tilbøjelighed til at bryde loven lavere, og det er derfor, de får muligheden for at komme af sted på flere internationale missioner? Der kan være andre faktorer, som gør, at vi ser forskelle mellem engangs- og flergangsudsendte. En del af de flergangsudsendte fortsætter med at være ansat i forsvaret og dermed inden for et system, hvor der bliver ”holdt øje med dem”. Det virker formentlig også kriminalitetsdæmpende. Desuden har de flergangsudsendte måske en større motivation for at undgå kriminalitet, da de har mere at miste end de engangsudsendte. Det kan ligeledes være, at de flergangsudsendte har en mere stabil økonomisk situation. Ligesom forsvaret kan tænkes at fravælge en del af de engangsudsendte efter udsendelsen netop på grund af nogle af de egenskaber, der gør, at de ender i kriminalitet. Endvidere kan det være, at forsvaret bliver opmærksomt på, at soldaten har fået en dom, og derfor får vedkommende ikke tilbuddet om at blive udsendt igen.

Tabel 6.5 viser andelen af kriminelle blandt de engangsudsendte pr. år før og efter første udsendelse fordelt på missioner. Tabellen beskriver andelen af kriminelle 2 år før første udsendelse, andelen i udsendelsesåret (udsendelsesår) og andelen 2 år efter udsendelsesåret (2 år efter udsendelse).

TABEL 6.5

Andelen af kriminelle blandt de engangsudsendte i 1992-2007 fordelt på missioner. Særskilt for antal år før, under og efter udsendelsesår. Procent.

År	UNPROFOR	IFOR	SFOR	KFOR	ISAF	IRAK	Andre missioner
2 år før udsendelse	2,4	2,2	1,6	2,6	1,1	1,5	0,6
I udsendelsesåret	1,5	0,6	0,7	0,8	0,7	0,9	0,5
2 år efter udsendelse	1,6	2,4	1,2	1,8	0,9	1,9	0,7
Antal i alt	2.986	534	1.664	2.155	439	801	1.078

Anm.: 9.657 engangsudsendte. Kriminaliteten indeholder alle typer af kriminalitet undtagen færdselsovertrædelser.

Tabellen beskriver andelen af kriminelle pr. år – eksempelvis året 2 år før udsendelse.

Tabel 6.5 viser, at 2,4 pct. af de engangsudsendte på UNPROFOR (mission i Eksjugoslavien) har begået kriminalitet 2 år inden udsendelsen. Andelen af kriminelle engangsudsendte 2 år inden udsendelse er højest blandt udsendte på KFOR (mission i Kosovo), UNPROFOR og IFOR (mission i Bosnien-Hercegovina). 2 år efter udsendelse er det udsendte på IFOR, IRAK (mission i Irak) og KFOR, der ligger højest. Ud fra ta-

bel 6.5 kan vi ikke konkludere, at udsendte på specifikke missioner har større kriminelle tilbøjeligheder, da der kan være mange andre forhold i spil, som denne simple tabel ikke tager højde for. For engangsudsendte sker der for alle missioner et fald i andelen af kriminelle frem til udsendelsesåret. Andelen af kriminelle 2 år efter udsendelse stiger for engangsudsendte på IRAK sammenlignet med 2 år før. ”Andre missioner” og IFOR ligger næsten på samme niveau som 2 år inden udsendelsen. De flergangsudsendte fordelt på missioner fremgår af tabel 6.6.

TABEL 6.6

Andelen af kriminelle blandt de flergangsudsendte i 1992-2007 fordelt på missioner. Særskilt for antal år før, under og efter udsendelsesår. Procent.

År	UNPROFOR	IFOR	SFOR	KFOR	ISAF	IRAK	Andre missioner
2 år før udsendelse	2,0	0,9	1,9	2,0	2,0	2,0	0,7
I udsendelsesåret	1,2	0,9	0,7	0,8	0,9	0,5	0,5
2 år efter udsendelse	1,3	0,8	1,3	1,5	1,1	2,1	0,8
Antal i alt	2.914	633	2.291	2.692	972	933	1.174

Anm.: 11.609 flergangsudsendte. Kriminalitet indeholder alle typer af kriminalitet undtagen færdselsovertrædelser. Tabellen beskriver andelen af kriminelle pr. år – eksempelvis året 2 år før udsendelse.

Inden udsendelse er kriminaliteten blandt de flergangsudsendte på samme niveau for udsendte på UNPROFOR, SFOR (mission i Bosnien-Hercegovina), ISAF (mission i Afghanistan), KFOR og IRAK, spredningen er mindre end for de engangsudsendte. Ligesom for de engangsudsendte falder kriminaliteten frem til udsendelsesåret, undtagen for IFOR. Efter udsendelse er kriminalitetsraten højest for dem, der har været på IRAK.

VOLDSKRIMINALITET

Voldskriminaliteten er en del af den samlede kriminalitet, og i dette afsnit fokuserer vi udelukkende på voldsforbrydelser. Tabel 6.7 og tabel 6.8 beskriver de samme fire grupper af udsendte, som vi så på for den samlede kriminalitet. Nu ser vi blot kun på voldsforbrydelser.

Der er ca. 1,7 pct. af de førstegangsendte i 1992-2004 (svarende til 295 personer, se tabel 6.8 (8+61+196+30), som har begået vold i perioden 2 år før udsendelse og op til 5 år efter. Der er 0,58 pct., som har begået vold 1 til 2 år efter udsendelsen, men ikke inden (se tabel 6.7). Når vi kigger på tallene 5 år efter, er denne andel steget til 1,16 pct. (jf.

tabel 6.8). Det er vanskeligt på baggrund af tabel 6.7 og 6.8 samt den tidligere beskrivelse af den samlede kriminalitet at uddrage, om de udsendte er blevet mere eller mindre kriminelle efter udsendelse, herunder om volden er vokset. Dette kræver, at vi sammenligner de udsendte med andre grupper, som ikke har været udsendt, hvilket vi gør i den sidste halvdel af kapitlet.

TABEL 6.7

Voldskriminalitet før og efter udsendelse blandt udsendte 1992-2007. Antal og procent.

	Antal	Procent	Gns. antal forbrydelser	Std.afv.	Minimum	Maksimum
Vold både før og efter	4	0,02	2,3	0,5	2	3
Vold kun før	77	0,36	1,0	0,2	1	2
Vold kun efter (2 år)	123	0,58	1,0	0,3	1	3
Hverken vold før eller efter	21.026	99,04				
Antal i alt	21.230	100,00				

Anm.: Der er 36 personer, som udelukkende har begået vold i udsendelsesåret. Disse er ikke medtaget i tabellen, idet det er vanskeligt at afgøre, om disse gerninger ligger før eller efter udsendelsestidspunktet.

TABEL 6.8

Voldskriminalitet før og efter udsendelse blandt udsendte 1992-2004. Antal og procent.

	Antal	Procent	Gns. antal forbrydelser	Std.afv.	Minimum	Maksimum
Vold både før og efter	8	0,05	2,3	0,5	2	3
Vold kun før	61	0,36	1,0	0,2	1	2
Vold kun efter (5 år)	196	1,16	1,2	0,5	1	4
Ikke vold før og efter	16.701	98,44				
Antal i alt	16.966	100,00				

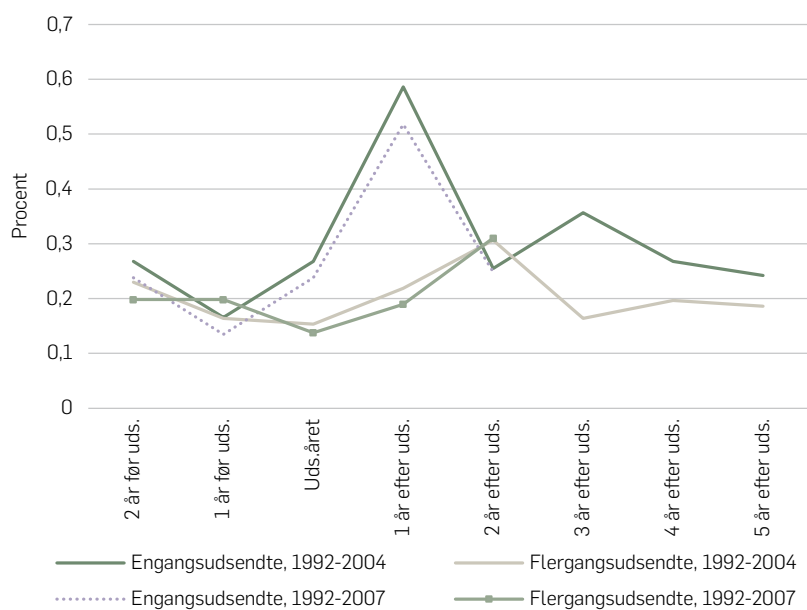
Anm.: Der er 30 personer, som udelukkende har begået vold i udsendelsesåret. Disse er ikke medtaget i tabellen, idet det er vanskeligt at afgøre, om disse gerninger ligger før eller efter udsendelsestidspunktet.

Figur 6.2 angiver andelen af voldskriminelle pr. år i perioden 2 år før udsendelse op til 5 år efter udsendelse. Andelen af voldskriminelle blandt de udsendte følger de samme tendenser som for den samlede kriminalitet på figur 6.1, men der er lidt flere udsving. Der er et fald op mod udsendelsesåret og en stigning efter udsendelse, men for de engangsudsendte er det laveste punkt faktisk året inden udsendelse. Dog er det vigtigt at bemærke, at andelen er små og i absolutte tal dækker over få personer. Der er for de engangsudsendte (1992-2007) 0,13 pct. (svarende til 13

personer), der begik en voldsforbrydelse i året inden udsendelsen, og i udsendelsesåret er denne andel 0,23 pct. svarende til 23 personer. I året umiddelbart efter udsendelsen stiger andelen af voldsforbrydelser for de engangsendte, mens tendensen for de flergangsendte er let stigende i årene efter. Når vi skal sammenligne udviklingen i den samlede kriminalitet og voldskriminaliteten, kan vi kigge på figur 6.1 og 6.2. Niveaulet for voldsforbrydelser for de engangsendte i året efter udsendelsen ligger over før-målingen. Dette er ikke tilfældet for den samlede kriminalitet. Det er vigtigt at være opmærksom på, at når vi sammenligner figur 6.1 og 6.2, da har y-akserne forskellig skalering. Kriminalitetsraten for vold kommer højest på knap 0,6 pct., mens den samlede kriminalitetsrate har et maksimum på 2 pct. Figur 6.2 indikerer, at voldskriminalitet er højere for de engangsendte i forhold til de flergangsendte efter første udsendelse, som vi også så for den samlede kriminalitet.

FIGUR 6.2

Andelen af engangs- og flergangsendte, som har begået vold i årene før, under og efter udsendelsesåret. Procent.

Anm.: N = 21.266 udsendte for 1992-2007, heraf 9.657 engangsendte og 11.609 flergangsendte. N = 16.996 for 1992-2004, heraf 7.849 engangsendte og 9.147 flergangsendte.

Hvis vi undersøger, hvor stor en andel af de udsendtes kriminalitet der udgøres af vold, er der en stigning i, hvor meget voldskriminaliteten fylder fra før udsendelsen til efter (se tabel 6.9). 11 pct. af den samlede kriminalitet inden udsendelsen var af voldelig karakter, mens denne andel var 21 pct. efter udsendelsen. Det er ikke muligt at konkludere af denne tabel alene, at de udsendte er blevet mere voldelige. Det er nødvendigt at se på udviklingen af voldskriminalitet i samfundet, da der kan være tale om en generel tendens. Desuden sker der et fald i den samlede kriminalitet omkring udsendelsestidspunktet, se figur 6.1, hvorved andelen af voldsgerninger kommer til at fylde mere. Dette kan også spille ind og give et overvurderet billede af omfanget af voldskriminalitet. Med disse forbehold in mente stiger antallet af voldsforbrydelser ifølge vores beregninger fra 83 før udsendelse til 134 i perioden 1 til 2 år efter.

TABEL 6.9

Voldsforbrydelser og forbrydelser i alt samt andelen af voldskriminalitet blandt de førstegangsendte. Antal og procent.

	Antal voldsforbrydelser blandt de udsendte	Antal forbrydelser i alt blandt de udsendte	Andel voldskriminalitet
Før udsendelse (1-2 år) ¹	83	788	11
Efter (1-2 år) ¹	134	643	21
Efter (1-5 år) ²	237	1210	20

1. Baseret på førstegangsendte 1992-2007.

2. Baseret på førstegangsendte 1992-2004.

Efter denne deskriptive gennemgang af kriminaliteten blandt de udsendte vil vi nu undersøge, om der er indikationer på en sammenhæng mellem udsendelse og kriminalitet.

HVAD FORKLARER KRIMINALITET EFTER UDSENDELSE?

Der er mange forhold, som har indflydelse på personers tilbøjelighed til at begå kriminalitet. Det kan være oplevelser forbundet med en udsendelse, som præger en persons adfærd, men samtidig er der andre faktorer (såsom køn, alder, socioøkonomisk baggrund og uddannelse), der ikke er forbundet med udsendelse, men som kan have en indflydelse. Det er derfor afgørende, at vi opstiller en model, der kan kontrollere for bag-

grundsvARIABLER, der kan have indflydelse på kriminalitet, men som er uafhængige af udsendelsen.

Vi undersøger, om typen af mission kan have betydning. Det er klart, at de forskellige missioner knytter an til forskellige tidsperioder. Det er derfor nødvendigt at tage højde for tidsdimensionen (dvs. den generelle kriminalitetsudvikling i samfundet i samme periode). Det kan også være, at missionerne til Eksjugoslavien i 1990'erne har en anden påvirkning på de udsendtes efterfølgende kriminelle tilbøjeligheder, end de "andre missioner" har haft for de tilknyttede udsendte. Derudover er det muligt, at der er forskel på den kriminelle adfærd efter udsendelse alt afhængig af, om soldaten har været udsendt som konstabel eller officer, ud over den oplagte sammenhæng, der relaterer sig til alder. Der kan også være en sammenhæng mellem kriminalitet, og hvorvidt soldaten er udsendt én gang eller flere.

Vi har foretaget en logistisk regressionsanalyse for at undersøge, hvilke variable der øger sandsynligheden for, at en udsendt begår kriminalitet efter udsendelse. Tabel 6.10 viser resultaterne for førstegangsendte for 1992-2007. Modellen bekræfter de sammenhænge, vi forventede at se (jf. metodeafsnittet i kapitel 4). Sandsynligheden for kriminalitet er således højere, hvis den udsendte er:

- Yngre (18-24 år)
- Ikke etnisk dansk
- Ikke har hjemmeboende børn
- Er lavtuddannet
- Har været anbragt uden for hjemmet i barndommen
- Var ledig året inden udsendelsen
- Opvokset i en eneforsørgerfamilie
- Var kriminel inden udsendelse.

Netop den kriminelle adfærd før udsendelse er en afgørende faktor at inddrage, når det gælder konsekvenser af udsendelse. Det påpeges også i bl.a. Bouffard (2003) og Yager (1976). Denne afgørende faktor ser vi på i næste afsnit.

TABEL 6.10

Logistisk regression for sandsynligheden for at begå kriminalitet i op til 2 år efter den første udsendelse særskilt for alle udsendte og for engangsendte 1992-2007. Koefficient og standardfejl.

Forklarende variabler	Udsendte 1992-2007 (2 før og 2 år efter)		Engangsendte 1992-2007 (2 før og 2 år efter)	
	Koefficient	Standardfejl	Koefficient	Standardfejl
Kriminalitet op til 2 år før	1,572 ***	0,124	1,423 ***	0,181
18-24 år	0,325 ***	0,123	0,499 ***	0,178
45 år og ældre	-0,987 **	0,468	-1,902 *	0,985
Ikke-enlig	0,126	0,248	0,028	0,376
Ikke etnisk dansk	0,682 **	0,316	1,241 ***	0,424
Med hjemmeboende børn	-0,365 *	0,103	-0,238	0,383
Uddannelse (lav)	0,586 ***	0,324	0,546 ***	0,140
Uddannelse (høj)	-0,739 **	0,400	-1,140 *	0,644
Anbragt som barn	0,439 ***	0,156	0,660 ***	0,209
Eneforsørgfamilie	0,132	0,106	0,233	0,146
Ledig 1 år før udsendelse	0,506 **	0,243	0,724 **	0,311
Engangsendte	0,263 ***	0,091		
Udsendelsesår 1997	-0,975 **	0,460	-0,652	0,676
Udsendelsesår 2007	-0,927 *	0,492	-0,947	0,726
IFOR	0,456	0,851	0,391	1,058
IRAK	0,476	0,314	0,239	0,430
ISAF	0,303	0,342	0,465	0,515
KFOR	0,442 *	0,268	0,210	0,345
SFOR	0,208	0,275	0,071	0,368
UNPROFOR	-0,240	0,288	0,204	0,477
Konstabel	-0,264	0,175	-0,203	0,252
Sergent	-0,588 **	0,246	-0,545	0,372
Officer	-0,589	0,409	-0,158	0,615
Andet	-0,986	1,058		
Konstant	-4,010 ***	0,350	-4,140 ***	0,535
Model Log Likelihood		-2344,285		-1162,03
Antal i alt		20.314		9.146

Anm.: ***p < 0,01, **p < 0,05, *p < 0,1. Afhængig variabel er sat til kriminel 1-2 år efter første udsendelse (ja/nej).

De anførte forhold, som påvirker sandsynligheden for kriminalitet, er velkendte fra kriminalitetsforskningen (se fx Tranæs & Geerdsen, 2008) og har ikke meget med udsendelse at gøre. Særligt det faktum, at stigende alder har en kriminalitetsdæmpende effekt, synes bredt accepteret (Steffensmeier m.fl., 1989).

Der er i modellen enkelte forhold, der relaterer sig til de militære oplysninger, som er signifikante. De engangsendte har større sandsynlighed for at begå kriminalitet. Resultaterne indikerer endvidere, at der er mindre sandsynlighed for, at førstegangsendte i årene 1997 og 2007 begår kriminalitet i forhold til udsendelsesår 1992 (referenceåret). Med hensyn til personelgrupper er der ifølge modellen mindre sandsynlighed for at blive kriminel, hvis man er udsendt som sergent – både på

kort sigt (op til 2 år efter) og længere sigt (op til 5 år efter). Vi ser samme tendens for officerer 5 år efter (se bilagstabel B3.1 for resultaterne af regressionen for førstegangsendsendte i 1992-2004). I forhold til missioner er der kun en enkelt signifikant tendens på kort sigt: De førstegangsendsendte på KFOR (mission i Kosovo) har større risiko for at blive kriminelle end udsendte på "andre missioner". Førstegangsendsendte på UNPROFOR (mission i Eksjugoslavien) har mindre sandsynlighed for at begå kriminalitet på længere sigt end udsendte på "andre missioner" (se bilagstabel B3.1).

Vi har foretaget den samme logistiske regressionsanalyse for at beskrive faktorer, der har betydning for, om den udsendte begår volds-kriminalitet efter udsendelsen, se bilagstabel B3.2. Der er færre signifikante forhold, da antallet af voldsforbrydelser er lavt. Yngre og lavtudannede har større risiko for at begå vold. Samtidig er der større sandsynlighed for at begå vold efter udsendelsen, hvis man har gjort det før. For de militære oplysninger peger resultaterne på, at det særligt er førstegangsendsendte til IFOR (mission i Bosnien-Hercegovina) og IRAK (mission i Irak), der begår voldelige forbrydelser efter udsendelse sammenlignet med førstegangsendsendte til "andre missioner". Desuden indikerer resultaterne, at de engangsendsendte har en større risiko for at begå vold efter første udsendelse, hvilket vi allerede har set af den deskriptive gennemgang (se figur 6.2).

Den foregående beskrivelse af de udsendtes kriminalitet har taget udgangspunkt i de udsendte som gruppe og holdt dem op mod hinanden. Nu vil vi sammenligne de udsendte med en kontrolgruppe, men vi starter med at sammenligne kontrolgruppen med befolkningen.

KONTROLGRUPPENS KRIMINALITET SAMMENLIGNET MED BEFOLKNINGEN

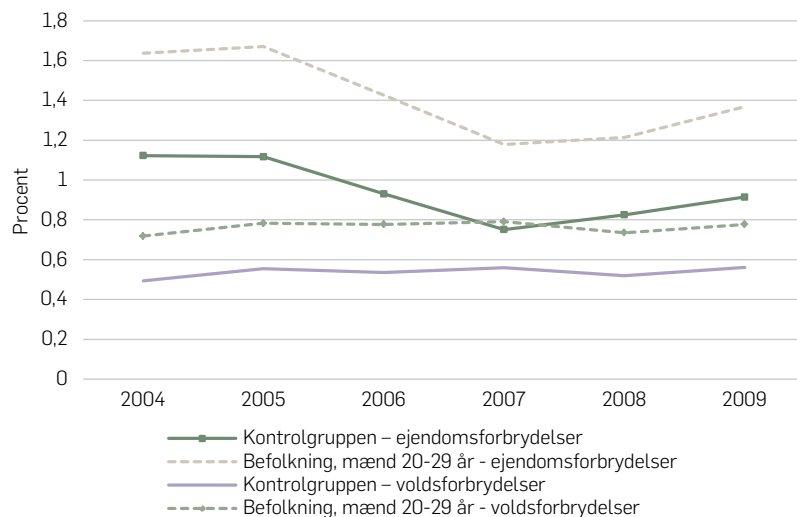
Vores kontrolgruppe består som nævnt af deltagere på Forsvarets Dag, der er blevet erklæret egnet eller begrænset egnet til værnepligt. I gennemsnit bliver 60 pct. af en årgang vurderet egnet eller begrænset egnet, vi har således en bred kontrolgruppe. Vi benytter nogle udvalgte årgange som kontrolgruppe for de udsendte (se metodeafsnit i kapitel 4). Udviklingen i andelen af kriminelle i kontrolgruppen kan anvendes til at undersøge den generelle udvikling i kriminalitet i perioden. Der kan være al-

mengyldige ændringer i kriminalitetsudviklingen i samfundet, som ikke har noget med udsendelse at gøre. Det kan eksempelvis være strukturelle ændringer i retsvæsenet hen over tid blandt andet af politiske eller økonomiske årsager, som kan afstedkomme et fald eller en stigning i antallet af dømte lovovertrædelser. Hvis disse overordnede skift er markante, vil vi formentlig kunne identificere de største udsving ved hjælp af en beskrivelse af kontrolgruppen og samtidig tjekke, om disse udsving også fremgår af kriminalitetsudviklingen for de udsendte i samme periode.

Figur 6.3 viser, at kontrolgruppen er mindre kriminel end gennemsnittet i den jævnaldrende befolkning, hvis vi sammenligner mænd i alderen 20-29 år. Bemærk, at kontrolgruppen indgår som en delmængde af befolkningen. På figur 6.3 er afbilledet andelen af kontrolgruppen og mænd i alderen 20-29 år, der har begået ejendoms- eller voldsforbrydelser i årene 2004 til 2009. Da oplysninger for kontrolgruppen ikke er tilgængelige for alle årgange, er det kun mænd i alderen 20-29 år, som indgår i beregningen.

FIGUR 6.3

Andelen af mænd i alderen 20-29 år dømt for ejendomsforbrydelser og voldsforbrydelser. Særskilt for kontrolgruppen og befolkningen. 2004-2009. Procent.

Anm.: Kontrolgruppen består af deltagere på Forsvarets Dag, der blev erklæret egnet/begrænset egnet, men som ikke blev udsendt. Kriminalitetstidspunktet henfører i denne figur til afgørelsestidspunktet.

Kilde: Danmarks Statistiks Statistikbank for befolkningen.

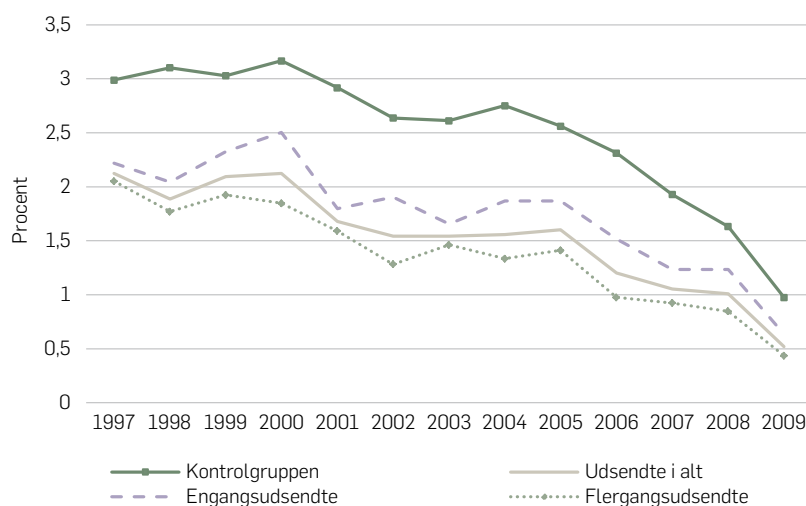
Af figur 6.3 fremgår det, at 1,7 pct. af mænd i alderen 20-29 år i 2005 fik en dom for ejendomsforbrydelser, mens denne andel i kontrolgruppen var 1,1 pct. Det overordnede indtryk af figur 6.3 er, at kriminaliteten i kontrolgruppen opgjort på ejendoms- og voldsforbrydelser ligger på et lavere niveau end i befolkningen og følger de samme udviklingsmønstre i perioden 2004-2009. På baggrund af figur 6.3 betragter vi kontrolgruppen som værende mindre kriminell end jævnaldrende i befolkningen.

FORSKELLE I KRIMINALITET BLANDT DE UDSENDTE OG KONTROLGRUPPEN

I dette afsnit sammenligner vi de udsendte med kontrolgruppen og analyserer udviklingen i den samlede kriminalitet og vold i perioden 1997-2009.

FIGUR 6.4

Andel, der har begået kriminalitet i det pågældende år. Særskkilt for kontrolgruppen og udsendte. Særskkilt for engangs- og flergangsendte. Alle typer af kriminalitet er medtaget, undtagen færdselsovertrædelser. Procent.

Anm.: Figuren indeholder tal for fødselsårgangene 1975-1982. N = 127.101 for kontrolgruppen og N = 6.737 udsendte, heraf 2.838 engangsendte og 3.899 flergangsendte. Udsendte har været af sted mindst én gang i perioden 1992-2007. Hver udsendte og person i kontrolgruppen tæller kun én gang pr. år. Kun udviklingen fra 1997 er beskrevet, da de yngste (årgang 1982) er 15 år i 1997 og dermed over den kriminelle lavalder.

Ligesom i analysen af gæld i kapitel 5 medtager vi kun personer født i 1975-1982, idet der var flest personer blandt de udsendte i disse årgange. Vi vil således sammenligne andelen af kriminelle i kontrolgruppen og blandt de udsendte, der er født i de samme år. Dette er gjort i figur 6.4.

Af figur 6.4 fremgår udviklingen i andelen af personer født i 1975-82 (i kontrolgruppen og blandt udsendte), der har begået kriminalitet i det pågældende år – udsendte opdelt på engangs- og flergangsudsendte. Figur 6.4 viser, at 3,2 pct. af kontrolgruppen i 2000 begik mindst én kriminel gerning, mens dette var tilfældet for 2,1 pct. af de udsendte. Andelen af kriminelle blandt de udsendte er mindre end i kontrolgruppen i hele perioden. Desuden viser figur 6.4, at kriminalitet blandt de udsendte og i kontrolgruppen undergår nogenlunde de samme tendenser hen over perioden. Derudover beskriver figur 6.4, at en større andel af de engangsudsendte har begået kriminalitet sammenlignet med de flergangsudsendte, hvilket vi også har set tidligere i dette kapitel (se figur 6.1). Endelig fremgår det af figur 6.4, at kriminaliteten falder hen over perioden – både for de udsendte og kontrolgruppen. Dette kan blandt andet skyldes, at alderen stiger og udviklingen i samfundets kriminalitetsrate.

Der er undersøgelser fra Storbritannien, som refererer til udbredelsen af kriminaliteten blandt veteraner. Ifølge Treadwell (2010) har der ikke været nok fokus på forholdet mellem udsendelse og kriminalitet til trods for, at tidligere soldater formentlig er overrepræsenteret blandt kriminelle i Storbritannien. Treadwell (2010) henviser blandt andet til et casestudie foretaget i Storbritannien, som indikerer, at ”et alarmerende højt niveau af tidligere soldater er at finde inden for det strafferetlige system” (Napo, 2008).³³ Figur 6.4 indikerer modsat, at der i Danmark er en mindre andel kriminelle blandt veteranerne sammenlignet med kontrolgruppen for de udvalgte årgange.

Et andet notat også fra Napo (2009) anfører, at 8.500 veteraner er varetægtsfængslet i Storbritannien i 2009 svarende til 8,5 pct. af de indsatte i Storbritanniens fængsler. Ud fra vores datamateriale kan vi beregne, at 2,7 pct.³⁴ af personerne fra årgang 1975-82, som er blevet idømt mindst én ubetinget dom i perioden 1997-2009, tidligere har været udsendt. Denne sammenligning er ikke perfekt, idet tallet for de danske veteraner kun dækker årgangene 1975-82, mens den britiske undersøgel-

33. Napo er en fagforening, som repræsenterer ”Probation and Family Court Staff” i England, Wales og Nordirland.

34. De udsendte udgør 5 pct. af hele populationen for årgangene 1975-1982.

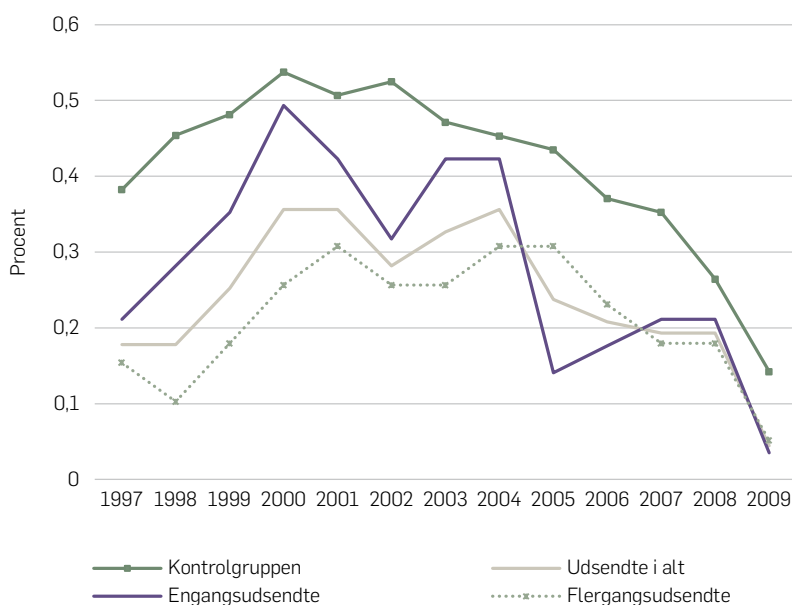
se ikke har nogen aldersbegrænsning, men stadig ligger andelen blandt de danske veteraner markant under det britiske niveau.

I andre undersøgelser er der fremført argumenter om, at udsendelse til krig kan tænkes at øge den voldelige kriminalitet begået af veteranerne, når de kommer hjem igen. Amerikanske tal fra U.S. Department of Justice (Noonan & Mumola, 2007) angiver, at 57 pct. af alle fængslede veteraner³⁵ i 2004 sad inde for vold, mens dette tal var 47 pct. for de indsatte, som ikke var veteraner.

Figur 6.5 afbilder andelen i kontrolgruppen og blandt de udsendte i perioden 1997-2009, der har begået mindst én voldsforbrydelse i det pågældende år.

FIGUR 6.5

Andel, der har begået voldsforbrydelse i det pågældende år. Særskilt for kontrolgruppe og udsendte. Særskilt engangs- og flergangsendte. Procent.

Anm.: Figuren indeholder tal for fødselsårgangene 1975-1982, i alt 127.101 personer i kontrolgruppen og 6.737 udsendte, heraf 2.838 engangsendte og 3.899 flergangsendte. Udsendte har været af sted mindst én gang i perioden 1992-2007. Kun udviklingen fra 1997 er beskrevet på figuren, da de yngste (årgang 1982) er 15 år i 1997 og dermed over den kriminelle lavalder.

35. Tallene inkluderer kun "state prison", ikke "federal prison".

Figur 6.5 illustrerer, at ca. 0,54 pct. af kontrolgruppen (årgang 1975-82) i 2000 begik en voldsforbrydelse. Den tilsvarende andel for de udsendte er 0,36 pct. Andelen, der begår vold, er generelt lavere for de udsendte end for kontrolgruppen. Dog antyder figur 6.5, at de engangsudsendte i visse år (2000, 2003 og 2004) ligger tæt på niveauet for kontrolgruppen. For 2004 kunne det blandt andet være udsendte til IRAK. Vi så tidligere i kapitlet, at sandsynligheden for at begå vold efter udsendelse var større for udsendte på denne mission.

I alt har de udsendte stået for knap 3 pct. af voldsdommene begået af årgang 1975-1982 i perioden 1997-2009 (217 ud af 7.355 domme). Vi har kigget nærmere på typen af den voldskriminalitet, som de udsendte er blevet idømt. I 3 ud af 4 tilfælde er det såkaldt simpel vold, der er blevet begået. Ifølge Justitsministeriets Forskningscenter indbefatter simpel vold som hovedregel vold, hvor der ikke er anvendt våben, og hvor der ikke er sket alvorlige skader på offeret (Stampe, 2009).

FORSKELLE I KRIMINALITET BLANDT DE UDSENDE OG KONTROLGRUPPEN FØR OG EFTER UDSENDELSÅRET

I dette afsnit undersøger vi ved hjælp af en regressionsmodel, om der er (statistisk signifikante) ændringer i den samlede kriminalitet efter udsendelse, når vi sammenligner de udsendte med udviklingen i kontrolgruppen. Vi koncentrerer os om udsendte i år 2002 fra fødselsårgangene 1975-82.

Vi er interesserede i at undersøge, om der er en ændring i kriminaliteten beregnet ud fra forskellen i antal forbrydelser før og efter 2002 for de udsendte og kontrolgruppen. Vi inddrager en række baggrundsvARIABLER, der gør det muligt at ”nulstille” betydningen af disse, hvorved effekten på kriminaliteten af at blive udsendt til en international mission kan isoleres.

Den parameter, som i modellen kan betegnes som ”udsendelses-effekten”, vil, såfremt den har et positivt fortegn, betyde, at de udsendte begår mere kriminalitet efter 2002 (deres udsendelsesår) sammenlignet med kontrolgruppen. Hvis fortegnet er negativt, betyder det modsat, at de udsendte begår mindre kriminalitet efter udsendelsen sammenlignet med kontrolgruppen. Hvis parameteren ikke er signifikant, er det ikke muligt at uddrage noget af modellen omkring effekten af udsendelse på

kriminalitet. Insignifikans kan betyde, at udsendelse ikke har nogen effekt på kriminaliteten.

TABEL 6.11

Resultater fra difference-in-difference-regressionsanalysen. Effekten af udsendelse på kriminalitet. Antal forbrydelser i alt.

	Model 1a	Model 2a	Model 1b	Model 2b
Udsendte Efter				
Koefficient	-0,005	-0,012 ***	-0,002	-0,009 ***
Standardafvigelse	0,004	0,003	0,004	0,002
Antal i alt	526.576	518.894	921.508	913.826
2 år før 2 år efter	x	x		
2 år før 5 år efter			x	x
Alle	x		x	
Ikke kriminalitet før		x		x

Anm.: ***p < 0.01, **p < 0.05, *p < 0.1. Robust standardfejl. Fixed Effect.

Vi har estimeret fire forskellige udgaver af modellen. De første to modeller i tabel 6.11 (model 1a og 2a) er baseret på observationer 2 år før og 2 år efter 2002. Den første version indeholder alle personer, mens model 2a kun indbefatter dem, som ikke har begået kriminalitet i årene op til 2002. De to sidste modeller inddrager flere år efter og indeholder observationer for 2 år før og op til 5 år efter 2002. Igen inddrager den første version (model 1b) alle personer, mens model 2b kun medtager dem, som ikke har begået kriminalitet i årene 2000 og 2001.

Resultaterne af modellen kan ses af tabel 6.11. Koefficienten for ”Udsendte Efter” fremgår af tabellen og beskriver effekten af udsendelse på den samlede kriminalitet. ”Udsendte Efter” er negativ, men ikke signifikant for alle udsendte, når vi ser på 2 og 5 år efter udsendelsen (model 1a og 1b i tabel 6.11). Dette indikerer dermed, at vi ud fra modellen ikke kan se nogen påvirkning af udsendelse på kriminalitetsadfærden 2 eller 5 år efter udsendelse.

Vi estimerer som sagt også en model, der fokuserer på personer blandt de udsendte og kontrolgruppen, som ikke er kriminelle i 2 år før 2002. Det er centralt at undersøge for personer, der ikke er kriminelle før, hvorledes deres adfærd påvirkes af udsendelse, da der her formentlig er tale om en ændring på grund af udsendelse (se også Bouffard, 2003). Resultaterne viser, at effekten af udsendelse er signifikant og negativ (fald i kriminalitet) for dem, som ikke havde begået kriminalitet 2 år før. Modellen indikerer således et fald i kriminaliteten for de udsendte i 2002 efter

første udsendelse sammenlignet med udviklingen i kontrolgruppen. Denne effekt er signifikant, både når vi kigger 2 og 5 år efter (model 2a og model 2b i tabel 6.11).

Vi har gennemført de samme modeller som anført i tabel 6.11, udelukkende for voldsforbrydelser, men uden signifikante resultater. Det kan betyde, at udsendelse ifølge modellen ikke påvirker sandsynligheden hverken positivt eller negativt for at begå vold med en straf til følge. Modellen er gennemført for en gruppe af udsendte i 2002 for nogle specifikke årgange – og resultaterne kan derfor ikke tages som en beskrivelse af alle udsendte.

OPSAMLING

Der er i forskningsverdenen og medierne generelt en diskussion omkring udsendelse af soldater til krig kan føre til, at de vender hjem mere kriminelle. Indtil nu har debatten baseret sig på udenlandske erfaringer, da der ikke før denne rapport har været en systematisk kortlægning i Danmark af kriminaliteten blandt tidligere udsendte.

I dette kapitel undersøger vi, hvor udbredt kriminalitet er blandt de udsendte før og efter deres første udsendelse på en international mission opgjort på gerningstidspunktet for strafferetlige afgørelser. Vi ser på, om de udsendte dels begår mere kriminalitet generelt, dels særligt vold. Vi sammenligner de udsendte med en kontrolgruppe, og vi har særligt fokus på dem, der ikke har begået kriminalitet før udsendelsen. Vi har i datagrundlaget informationer om de udsendtes kriminelle fortid inden udsendelsen, hvilket er en stor styrke, da vi således har mulighed for at undersøge, om der er en reel ændring i den kriminelle adfærd efter udsendelsen, eller om efterfølgende kriminalitet blot er en fortsættelse af tidligere tiders tilbøjelighed.

Analysen viser, at de udsendte er mindre kriminelle generelt og begår mindre vold end kontrolgruppen. Effekterne af udsendelse er undersøgt ud fra en analysemodel for et mindre udsnit af de førstegangsendte i 2002, som er født i 1975-82, og resultaterne af modellen gælder derfor kun denne gruppe. Der er indikationer på, at de tidligere udsendte ikke bliver mere kriminelle efter udsendelse. For de soldater som ikke har begået kriminalitet inden udsendelsen, tyder modellens resultater på,

at den samlede kriminalitet falder efter første udsendelse. På baggrund af analysen har udsendelse ikke nogen påvirkning på voldskriminaliteten.

KRIMINALITET I ALT (DVS. ALLE TYPER AF AFGØRELSER UNDTAGEN FÆRDSEL) BLANDT DE UDSENDTE

- Der er i alt godt 8 pct. af de førstegangsendte i 1992-2004, som har begået kriminalitet i perioden 2 år før op til 5 år efter udsendelse. Andelen af de udsendte, der begår kriminalitet, falder op til udsendelsesåret. Herefter stiger andelen af kriminelle igen for de engangsendte, mens de flergangsendte oplever en mere moderat stigning efter udsendelsesåret.
- Der er relativt flere kriminelle blandt de engangsendte sammenlignet med de flergangsendte efter første udsendelse. Det kan bl.a. skyldes, at der er en pacificeringseffekt af at blive udsendt igen.
- Sandsynligheden for, at en soldat begår kriminalitet efter udsendelse, stiger: Hvis den udsendte har begået kriminalitet før, er yngre (18-24 år), ikke har hjemmeboende børn, har en lav uddannelse, ikke er etnisk dansk, har været anbragt uden for hjemmet, har været ledig 1 år før udsendelse og er opvokset i en eneforsørgerfamilie.
- Der er mindre risiko for at blive kriminel for førstegangsendte i 1997 og 2007. For personelgrupper er der for sergenterne mindre sandsynlighed for at blive kriminel – både på kort sigt (op til 2 år efter) og længere sigt (op til 5 år efter). Samme tendens finder vi for officerer på længere sigt. På kort sigt er der større risiko for, at udsendte til KFOR (mission i Kosovo) begår kriminalitet efterfølgende. På længere sigt har de førstegangsendte på UNPROFOR (mission i Eksjugoslavien) mindre risiko for at blive kriminelle.

KRIMINALITET BLANDT DE UDSENDTE I FORHOLD TIL KONTROLGRUPPEN

For at vurdere, om de udsendte er blevet mere eller mindre kriminelle, er det nødvendigt at sammenligne med en kontrolgruppe. Som kontrolgruppe benytter vi et udsnit af personer, som er blevet vurderet egnet eller begrænset egnet på Forsvarets Dag, men som ikke har været udsendt. Kriminaliteten blandt deltagerne ved Forsvarets Dag (egnet/begrænset egnet), som ikke har været udsendt, ligger på et lavere niveau, når vi sammenligner med jævnaldrende i befolkningen (mænd 20-

29 år) – både for ejendomsforbrydelser og vold. Til kontrolgruppe benytter vi kun fødselsårgangene 1975-1982 fra Forsvarets Dag og fokuserer i det tilfælde på de samme årgange for de udsendte. Niveaulet for kriminaliteten blandt de udsendte ligger under kriminaliteten for kontrolgruppen. Vi kan med rimelighed sige, at de udsendtes kriminalitet (for årgangene 1975-1982) er lavere end befolkningens.

- Med udgangspunkt i 2002 indikerer modellen, at udsendelsen gør personerne mindre kriminelle – både efter 2 og 5 år, når vi holder de udsendte op mod kontrolgruppen og kun inddrager dem, der ikke er kriminelle i 2 år op til 2002. Hvis vi kigger på alle personer (dvs. også inkluderer dem, der har begået kriminalitet før), da er der ingen signifikante effekter.

VOLDSKRIMINALITET BLANDT DE UDSENDTE

- Når vi analyserer særskilt for vold, er der i alt ca. 1,7 pct. af de førstegangsudsendte i 1992-2004, som har begået en voldsforbrydelse i perioden 2 år før op til 5 år efter udsendelse.
- De samme overordnede tendenser præger udviklingen, som for den samlede kriminalitet.
- Antallet af voldsforbrydelser er forholdsmæssigt lavt.
- Andelen af voldskriminalitet blandt de udsendtes samlede kriminalitet er steget fra 11 pct. før udsendelsen til 21 pct. 2 år efter. Ud fra dette tal er det dog vanskeligt at vurdere, om der er sket en stigning i voldskriminaliteten blandt de udsendte. En sådan vurdering kræver, at vi også sammenligner med udviklingen i samfundet generelt. Der er et fald i den samlede kriminalitet begået af de udsendte omkring udsendelsestidspunktet, hvorved andelen af vold kommer til at fylde mere, hvilket også kan spille ind og overvurdere omfanget.
- De yngre og lavtuddannede får oftere en dom for vold efter deres første udsendelse, hvilket også gælder dem, der har begået vold før.
- Engangsudsendte har en større risiko for at få en dom for vold efter første udsendelse sammenlignet med flergangsudsendte, ligeledes er der også en større risiko for udsendte til IRAK (mission i Irak) og IFOR (mission i Bosnien-Hercegovina).

VOLDSKRIMINALITET BLANDT DE UDSENDE SAMMENLIGNET MED KONTROLGRUPPEN

- Andelen af voldsforbrydelser blandt de udsendte er lavere end for kontrolgruppen, og dermed er andelen af voldskriminelle blandt de udsendte for årgangene født i 1975-82 også lavere end i befolkningen.
- Med udgangspunkt i vores model for 2002 er der ingen signifikante resultater for voldskriminalitet og derfor ingen dokumentation for, at udsendelse øger eller mindsker tilbøjeligheden til at begå vold. Dette resultat kan skyldes, at udsendelse ikke har betydning for voldskriminaliteten.

SAMMENFATNING OG PERSPEKTIVERING

Formålet med denne rapport er at undersøge, hvilke følger en udsendelse på internationale militære missioner kan have. Følgerne kan dog være svære at kvantificere og måle. I denne før- og efteranalyse har vi derfor valgt at fokusere på, hvordan en udsendelse influerer på tre udvalgte temaer:

1. Motivationer
2. Økonomiske forhold, herunder gæld
3. Kriminalitet.

Disse tre temaer er forhold, som en udsendelse til en international militær mission kan tænkes at påvirke. Rapportens undersøgelser bygger på viden fra de tidligere SFI-rapporter i serien om hjemvendte soldater. Disse foregående rapporter har været med til at karakterisere forskellige grupper blandt udsendte soldater, herunder særligt udsatte grupper. De tre temaer: motivation, gæld og kriminalitet undersøges særskilt. I del 1 undersøger vi motivationer på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse, mens vi i del 2 undersøger gæld og kriminalitet på baggrund af registerdata fra forsvaret og fra Danmarks Statistik. Denne rapport søger at afdekke følgende spørgsmål:

- Hvad motiverer danske soldater til at blive udsendt i 2011? Og hvordan ændrer disse motivationer sig, når man spørger dem før og efter udsendelse?
- Hvordan er udviklingen i soldaternes økonomiske situation? Har de større eller mindre gæld før og efter udsendelse?
- Bliver soldater mere eller mindre kriminelle, efter de har været udsendt? Begår de i særlig grad voldskriminalitet?

I det følgende opridser vi først de hovedkonklusioner, som hver af de to delanalyser peger på. Derefter vil vi perspektivere analysernes resultater og gå mere i dybden med, i hvilket omfang de kan generaliseres.

HVAD MOTIVERER SOLDATER TIL AT BLIVE UDSENDT I DAG?

Motivationer er interessante at undersøge, da de siger noget om forventninger inden udsendelse, og hvorvidt de er blevet indfriet. Soldaternes vægtning af forskellige motivationer kan desuden hjælpe med at anskueliggøre forskelle mellem grupper af udsendte og deres præferencer i livet. Med udgangspunkt i udsendte til Afghanistan (ISAF 11) og Libanon (UNIFIL 4) i foråret 2011 har vi undersøgt, hvad der motiverer soldater til at blive udsendt på en international mission i dag. Soldaterne har vurderet 12 udsagn om motivationer på en skala fra 1-10, der indikerer, om de slet ikke anser det som en vigtig motivation, eller om de anser udsagnet som meget vigtigt.

For at begrebsliggøre motivationerne trækker vi på en typologi, der opstiller motivationer som enten rettet mod personen selv eller rettet mod andre samt som enten håndgribelige eller uhåndgribelige. Det giver fire grupperinger: gevinst for personen selv, værdighed, gevinst for andre og troskab.

Soldaterne er generelt positive i deres vurdering af udsagnene. Inden udsendelse er der ingen af udsagnene, der har en gennemsnitlig vurdering lavere end 5, mens det efter udsendelse kun er ”forhindre et terrorangreb i Danmark” og ”opbygge demokrati i missionsområdet”, der gennemsnitligt vurderes lavere end 5.

HVORDAN ÆNDRER DISSE MOTIVATIONER SIG FØR OG EFTER UDSENDELSE?

Vi kommer frem til, at soldaternes motivationer generelt ændrer sig under en udsendelse. Generelt vurderer de udsendte motivationsudsagnene som vigtigere inden udsendelse, end de gør efter. Det er særligt udsagn, der kan beskrives som rettet mod andre, der vurderes lavere efter udsendelse. Det eneste udsagn, der vurderes højere efter udsendelse end før udsendelse, er at ”tjene gode penge”. Det tyder på, at det generelt er lettere for soldaterne at være idealistiske, inden de udsendes på en international militær mission, end det er, når de kommer hjem. Det kan skyldes, at det kan være svært for de udsendte at se, i hvilket omfang de er med til at gøre en forskel.

Resultaterne af denne undersøgelse af danske krigsveteraner er baseret på både subjektive og objektive data. Motivationsanalysen er med til at belyse nogle aspekter af udsendelse, der ikke kan findes i registrene fra Danmarks Statistik og forsvaret. Undersøgelsen viser, at der især er fire store grupper af veteraner, hvis man grupperer dem på baggrund af deres motivationer:

1. De flergangsendte og fasttilknyttede (dem, der har gjort karriere i forsvaret).
2. De førstegangsendte med løs tilknytning (dem, der vælger en udsendelse som en oplevelse og kort efter vender tilbage til det civile liv).
3. De førstegangsendte med fast tilknytning, som regner med at forsætte i forsvaret og
4. De flergangsendte med korttidskontrakt (K35), som skal videre i det civile liv efter at have brugt flere år i forsvaret.

Vi finder desuden, at der er forskelle mellem førstegangsendte på ISAF 11 og på UNIFIL 4. Førstegangsendte på UNIFIL 4 vurderer generelt udsagnene som mindre vigtige end førstegangsendte på ISAF 11 med undtagelse af udsagnet ”tjene gode penge”. Førstegangsendte på ISAF 11 er i særdeleshed mere positive over for motivationer rettet mod andre.

Der er ikke de store signifikante forskelle mellem, hvordan mænd og kvinder vurderer udsagnene. Kvinderne er dog især motiverede af at ”gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i mis-

sionsområdet” og at ”have et udfordrende job”. Der er dog relativt få kvinder blandt de udsendte, hvorfor resultaterne kan være behæftet med en vis usikkerhed.

I en sammenligning af de forskellige personelgrupper (konstabler, sergenter og officerer) vurdering af udsagnene kommer vi frem til, at desto højere rang, desto lavere vurdering af motivationerne. Konstablerne adskiller sig særligt ved at synes, at ”opleve kammeratskabet under udsendelse” er vigtigt for dem, mens officererne generelt vurderer, at ”have et udfordrende job” er vigtigt for dem. Alt i alt tyder analyserne således på, at de forskelle mellem udsendte, vi i de tidligere SFI-rapporter i serien om hjemvendte soldater (Lyk-Jensen m.fl., 2011 og 2012) har set, også kommer til udtryk i forskelle i motivationer for udsendelse.

HVORDAN ER UDVIKLINGEN I SOLDATERS ØKONOMISKE SITUATION FØR OG EFTER UDSENDELSE?

Det er interessant at fokusere på de udsendtes økonomiske situation, da økonomi ikke alene siger noget om, hvor mange penge de har i banken, men desuden siger noget om veteranernes planlægningshorisont og kontrol over hverdagen. Desuden vil gæld være et problem, der kan følge veteraner over en lang årrække. Analysen af de udsendtes økonomi før og efter udsendelse fokuserer på bankgæld, indestående i pengeinstitutter, disponibel indkomst, samt om de udsendte er boligejere eller ej. Forbrugslån optræder i analysen, mens realkreditlån ikke er med. Data er kun tilgængelig fra 1997. Derfor kan vi kun undersøge de førstegangsendte i perioden 1999-2007. Formålet med denne del af rapporten er at undersøge, om der er tegn på dårlig økonomisk trivsel blandt de udsendte, samt at undersøge, om en eksisterende gæld kunne være en sammenfaldende grund til at deltage i en udsendelse.

I lyset af motivationsanalysen ser det ikke ud, som om penge er den vigtigste motivationsfaktor, og gældsanalysen viser tilsvarende, at de udsendte ikke har en stor gæld før udsendelse. Sammenligningen af de udsendte med kontrolgruppen viser heller ikke, at dem, der melder sig blandt årgangene 1975-1982 (uanset udsendelsesår), har en dårligere økonomi end kontrolgruppen. Dog kan løn under udsendelse på kort sigt være et incitament til at melde sig, især for de unge og lavtuddannede og for dem, der tager på missioner med mindre risiko.

Derudover viser resultaterne, at de førstegangsendte mellem 1999 og 2007 (henholdsvis 1999 og 2004) i gennemsnit ikke har de store

økonomiske problemer, når de kommer hjem målt henholdsvis 2 og 5 år efter deres første udsendelse.

Når vi sammenligner de udsendte før og efter udsendelse, finder vi, at engangsudsendte i gennemsnit har en højere nettogæld efter udsendelse sammenlignet med de flergangsudsendte. Analysen viser desuden, at indkomst i udsendelsesåret ikke påvirker ændringerne i gæld før og efter udsendelse. Vi finder desuden, at nettogæld (dvs. bankgæld minus indestående i pengeinstitutter) varierer over socioøkonomiske karakteristika, og der findes forskelle med hensyn til udsendelsesår og missioner. Missionerne IRAK og SFOR er karakteriseret ved, at soldaterne har en højere nettogæld (i forhold til ”andre missioner”) efter udsendelse alt andet lige. Når vi sammenligner de udsendte fra årgange (1975-1982) med en kontrolgruppe, finder vi, at de udsendte både har lavere nettogæld og større disponibel indkomst end kontrolgruppen. Dog er det et nutidsbillede, idet vi ikke sammenligner livsindkomsten for førstegangsudsendte og den jævndrende befolkningsgruppe. Andelen af boligejere blandt udsendte er markant lavere end i kontrolgruppen. Det tyder på, at der er forskelle mellem udsendte og kontrolgruppen i forhold til deres planlægningshorisont. Disse kan skyldes selvselektionen og afspejler muligvis, at de udsendte udsætter deres boligkøb, til de ikke længere er udsendt.

Med udgangspunkt i år 2002 (referenceåret) undersøger vi for årgangene 1975-1982 ændringer i nettogæld, dvs. bankgæld minus indestående i pengeinstitutter, før og efter udsendelse blandt de udsendte og kontrolgruppen. Analysen viser, at de udsendte har en lavere nettogæld sammenlignet med kontrolgruppen (op til 5 år efter 2002), også når vi undersøger dem, der ikke er boligejere.

Det er vigtigt at understrege, at konklusioner fra sammenligning med en kontrolgruppe især gælder for de yngre soldater (årgangene 1975-1982) og ikke omfatter alle tidligere udsendte. Derudover er undersøgelsestidspunktet efter udsendelse relativt kort tid efter – 2 til 5 år. På den måde er det for tidligt at drage langsigtede konklusioner om, hvordan udsendelse påvirker økonomiske forhold.

BLIVER SOLDATER MERE ELLER MINDRE KRIMINELLE, EFTER DE HAR VÆRET UDSENDTE?

Det bliver debatteret i forskningsverdenen og medierne generelt, hvorvidt udsendelse til krig øger kriminaliteten blandt veteranerne – især den

voldelige af slagsen - når de kommer hjem. Samtidig er der også internationale undersøgelser, som sår tvivl om, i hvilken retning påvirkningen på kriminalitet går. Denne debat har indtil nu i høj grad baseret sig på udenlandske erfaringer, idet kriminaliteten blandt tidligere danske udsendte ikke har været kortlagt systematisk før. Kriminalitet kan ses som en indikation på, hvorledes veteranerne er faldet til i samfundet efter deres udsendelse. En øget kriminalitetsrate kan være et udtryk for utilpassethed og indikere dårlig integration i det civile samfund.

Vores datamateriale indeholder både en måling før og efter udsendelse af det kriminelle niveau, hvilket er en stor fordel. Mange udenlandske analyser har ikke adgang til en før-måling, hvorved det ikke er muligt at tage højde for veteranens adfærd inden udsendelsen, og derved er det uvist om kriminalitet efter udsendelse blot er en fortsættelse af tidligere adfærd eller en konsekvens af udsendelse.

Vores analyse viser, at de udsendte ikke bliver mere kriminelle efter udsendelse. Vi holder kriminalitetsudviklingen blandt de førstegangsudsendte i 2002 op mod en sammenlignelig kontrolgruppe og kontrollerer for baggrundsforhold. Modellen indikerer, at efter udsendelsen (både 2 og 5 år efter) er der færre domme for kriminalitet blandt soldaterne sammenlignet med kontrolgruppen, hvis vi kun inkluderer dem, som ikke har begået kriminalitet før 2002. Når vi estimerer modellen for alle (inklusive dem som har begået kriminalitet før 2002), er disse effekter ikke længere statistisk signifikante.

Vi sammenligner kriminalitetsraten for de tidligere udsendte med kontrolgruppen for perioden 1997-2009 og fødselsårgangene 1975-1982. Beskrivelsen dækker således ca. 25 pct. af de tidligere udsendte i perioden 1992-2009. Niveauet for de tidligere udsendtes kriminalitetsrate ligger lavere end kontrolgruppen. Dette gælder både for den samlede kriminalitet (færdselsovertrædelser ekskluderet) og for voldskriminalitet. Vi kan generalisere resultatet til befolkningen, fordi vi har sammenholdt andelen af dømte for ejendomsforbrydelser og vold i kontrolgruppen med jævnaldrende mænd i befolkningen, og vi viser, at andelen af dømte i kontrolgruppen ligger lavest.

I undersøgelsen finder vi, at der er godt 8 pct. af de førstegangsudsendte i 1992-2004, som dømmes for mindst én kriminel handling i perioden 2 år før første udsendelse og op til 5 år efter. Vi inddrager alle typer af kriminalitet bortset fra færdselsovertrædelser. Den deskriptive gennemgang af data viser overordnet, at den samlede kriminalitet falder

op til udsendelsesåret for efterfølgende at stige. De engangsudsendte er mere kriminelle end de flergangsudsendte efter første udsendelse. Dette kan blandt andet skyldes en pacificeringseffekt ved udsendelse, idet de flergangsudsendte bliver sendt af sted igen, og dermed har de ikke de samme muligheder for at begå kriminalitet som de engangsudsendte. Det er også muligt, at forsvaret fravælger nogle af de engangsudsendte netop på grund af de karakteristika, som gør, at de ender i kriminalitet. Derved får de engangsudsendte ikke tilbuddet om at blive sendt ud på endnu en mission.

For voldskriminaliteten er der 1,7 pct. af de førstegangsuksendte i 1992-2004, som får en voldsdom i perioden 2 år før og op til 5 år efter. Voldskriminaliteten følger samme mønster som den generelle kriminalitet, men udsvingene er større. Antallet af voldsforbrydelser er dog lavt, hvilket gør, at der skal mindre til, for at udsvingene fremstår som store. Voldskriminalitet er mere udbredt blandt de engangsudsendte sammenlignet med de flergangsudsendte efter første udsendelse.

Den kriminelle tilbøjelighed er i høj grad præget af nogle socio-demografiske forhold. Disse forhold gælder også for veteranerne. Der er øget sandsynlighed for, at en tidligere udsendt begår kriminalitet efter første udsendelse, hvis vedkommende er: ung, lavt uddannet, har været anbragt i barndommen, var ledig 1 år før udsendelse eller er opvokset i en eneforsørgerfamilie. Derudover er risikoen også større, hvis personen tidligere er dømt. For voldshyppigheden gælder, at risikoen stiger, hvis man er ung, lavt uddannet eller tidligere har begået en voldsforbrydelse.

ER DE UDSENDTE I SÆRLIG GRAD DØMT FOR VOLDSKRIMINALITET?

Vi har desuden undersøgt voldskriminalitet særskilt. Når vi estimerer vores model for voldskriminalitet, er der ikke dokumentation for, at de udsendte bliver mere eller mindre voldlige efter udsendelse. Det kan skyldes, at der ikke er nogen effekt af udsendelse på antallet af voldsforbrydelser. Den deskriptive gennemgang viser, at de udsendte begår mindre vold end kontrolgruppen.

I følgende to afsnit vil vi diskutere rækkevidden af analysens resultater samt fremadrettede perspektiver af denne undersøgelse.

RESULTATERNES RÆKKEVIDDE

Analyserne i denne rapport er baseret på flere forskellige datakilder. Datakilderne er i sig selv fyldestgørende, men har nogle tidsmæssige begrænsninger, der har en betydning for, hvor langt de konklusioner, vi kommer frem til, kan strækkes.

Motivationsanalysen tager udgangspunkt i to hold, der har været udsendt i foråret 2011 i Afghanistan (ISAF 11) og Libanon (UNIFIL 4), der er henholdsvis en fredsskabende og en fredsbevarende mission. Data gælder for de udsendte både før og efter deres mission, men kun for de to pågældende hold. Vi ser, at der er forskelle på motivationer blandt de udsendte på de to missioner, hvilket indikerer, at det er forskellige typer af personer, der tiltales af at deltage i de to missioner. Dog peger resultaterne på nogle substantielle forskelle mellem de to missioner, der kan tænkes at kunne overføres på missioner af lignende karakter.

Før- og efteranalyserne af gæld og kriminalitet bygger på registerdata fra forsvaret og Danmarks Statistik og består til dels af en sammenligning af udsendte og kontrolgruppen. Data fra Forsvarets Rekruttering er tilgængelige fra 1994-2010, hvilket betyder, at det kun er muligt at opstille en kontrolgruppe, der matcher de yngre soldater. Data om gæld er ligeledes kun tilgængelige fra 1997, hvilket betyder, at denne analysedel alene kan beskrive økonomiske forhold for veteraner, der har været udsendt i 1999 eller senere, når det skal være muligt at sammenligne med deres forhold 2 år inden udsendelse. I kriminalitetsanalysen er det derimod muligt at inddrage udsendte i perioden 1992-2007 samt i perioden 1992-2004.

Sammenligningerne af udsendte og kontrolgruppen er derfor baseret på nogle specifikke årgange, hvor der er tilpas mange udsendte, og hvor det har været muligt at konstruere en passende kontrolgruppe. Kontrolgruppen består som sagt af personer, der er blevet erklæret egnet eller begrænset egnet på Forsvarets Dag, hvilket vil sige, at det er en gruppe af samfundet, der har bestået forsvarets intelligenstag samt fysiske krav. Vi sammenligner desuden kontrolgruppen med befolkningen, og det viser sig, at kontrolgruppen er mindre kriminelle. Det samme viste sig i SFI-rapporten *Soldater før og under udsendelse. En kortlægning* (Lyk-Jensen m.fl., 2011) at være gældende for de udsendte. Alt i alt indikerer det, at kontrolgruppen udgør et solidt sammenligningsgrundlag, idet resultaterne, der viser lavere kriminalitetsrate blandt de udsendte sammenlignet med kontrolgruppen, er meget stærke. Kriminalitetsanalysen, hvor

vi sammenligner med kontrolgruppen, omfatter knap 7.000 tidligere udsendte svarende til ca. 25 pct. af alle tidligere udsendte mellem 1992 og 2009.

ET BLIK FREMAD

I en artikel understreger Culp m.fl. (2011), at krigene i perioden fra 2. Verdenskrig og op til nu har været meget forskellige – både med hensyn til udstyr, måde at føre krig på, soldaterne m.m. – men også med hensyn til det samfund, som veteranerne efterfølgende skal integreres i. Alle disse forhold kan have betydning for, hvordan omstillingen til livet efter udsendelse forløber, herunder også håndtering af privatøkonomi og kriminalitetsadfærd. Derfor forventer vi, at konsekvenser af udsendelse vil være forskellige fra krig til krig. Resultaterne af denne undersøgelse underbygger resultaterne fra de tidligere rapporter på projektet 'Danske hjemvendte soldater' (Lyk-Jensen m.fl., 2011 og 2012). Denne rapport bekræfter, at de danske veteraner er en sammensat gruppe, og at de udsendte generelt klarer sig godt. Det er centralt at pointere, at resultaterne skal ses i lyset af, at danske veteraner dels har meget forskelligartet baggrund og dels vender tilbage til et samfund, der hele tiden er i forandring, og hvor den offentlige mening om dansk deltagelse i internationale missioner samt de politiske hensyn, der bliver taget til veteranerne, hele tiden forandrer sig.

Denne rapport bekræfter også, at de udsendte, i hvert fald på kort sigt (2 og 5 år efter udsendelse), klarer sig godt med hensyn til økonomi og kriminalitet. Det gælder både, når vi sammenligner deres situation før og efter udsendelse, samt når vi sammenligner med en kontrolgruppe. Det er dog stadig for tidligt at drage mere langsigtede konsekvenser.

I "Soldater efter udsendelse. En spørgeskemaundersøgelse" (Lyk-Jensen m.fl., 2012) kunne vi konstatere, at der er en gruppe veteraner, som ikke længere er ansat, og som har deltaget i én mission for flere år siden. Vi pointerede, at de kan virke usynlige, fordi de ikke længere er ansat, og de har været udsendt, inden der kom fokus på eftervirkningsreaktioner af udsendelser, og inden forskellige tilbud for veteraner kom op at stå. Det lader til, at denne usynlige gruppe især er veteraner, der har været udsendt som konstabler i Eksjugoslavien i 1990'erne, og som ikke

længere er ansat i forsvaret. I denne rapport finder vi ligeledes, at det især er de engangsudsendte, der klarer sig relativt dårligere økonomisk og har større sandsynlighed for at begå kriminalitet efter udsendelse. Det er ikke muligt at se, hvor meget disse to grupper overlapper, men det kan tyde på, at der også fremadrettet er en gruppe blandt de udsendte, som det er vigtigt at være opmærksom på.

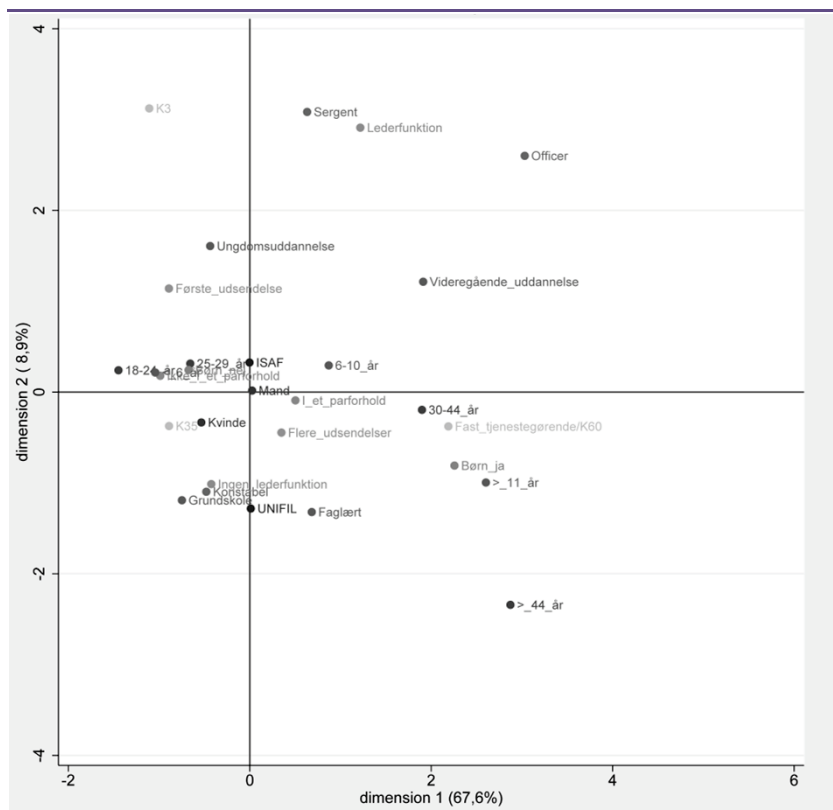
Resultaterne af denne før- og efteranalyse bidrager dog med ny viden om danske veteraner, og hvilke konsekvenser en udsendelse kan have for de danskere, der deltager i internationale militære missioner. I det videre forløb vil vi sætte fokus på veteranernes sundhedsprofil og analysere deres forbrug af medicin i en samlet rapport i forbindelse med projektet: "Danske hjemvendte soldater: Det medicinske modul", der udarbejdes på baggrund af registerdata.

BILAG

Bilag 1

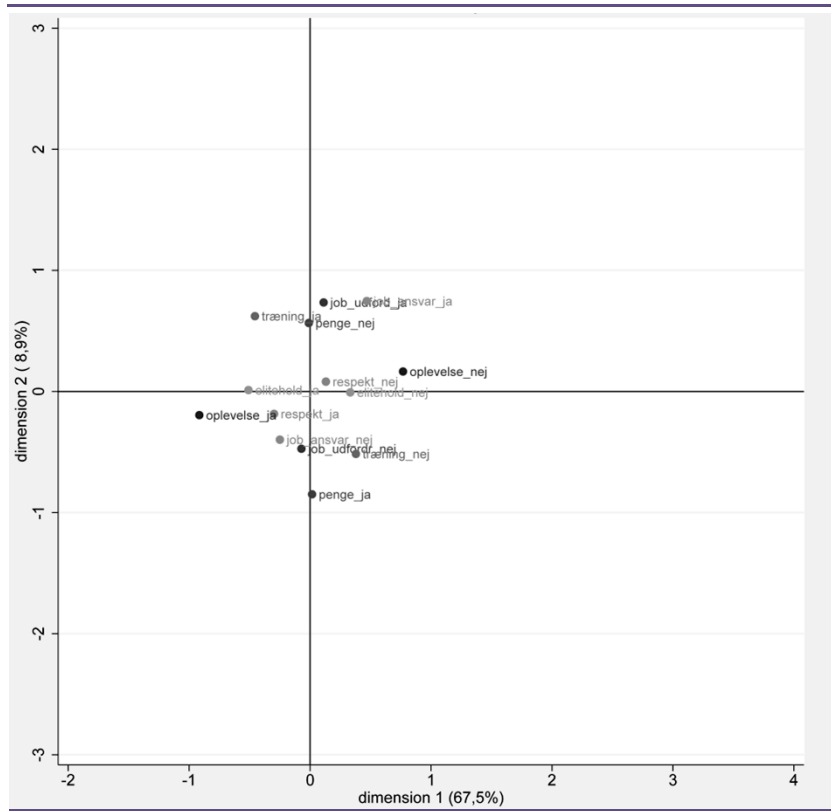
BILAGSFIGUR B1.1

Oversigt over fordelingen af modaliteter. Resultaterne præsenteret som udfald af strukturerende variabler og hvilke kvadranter, de placerer sig i.

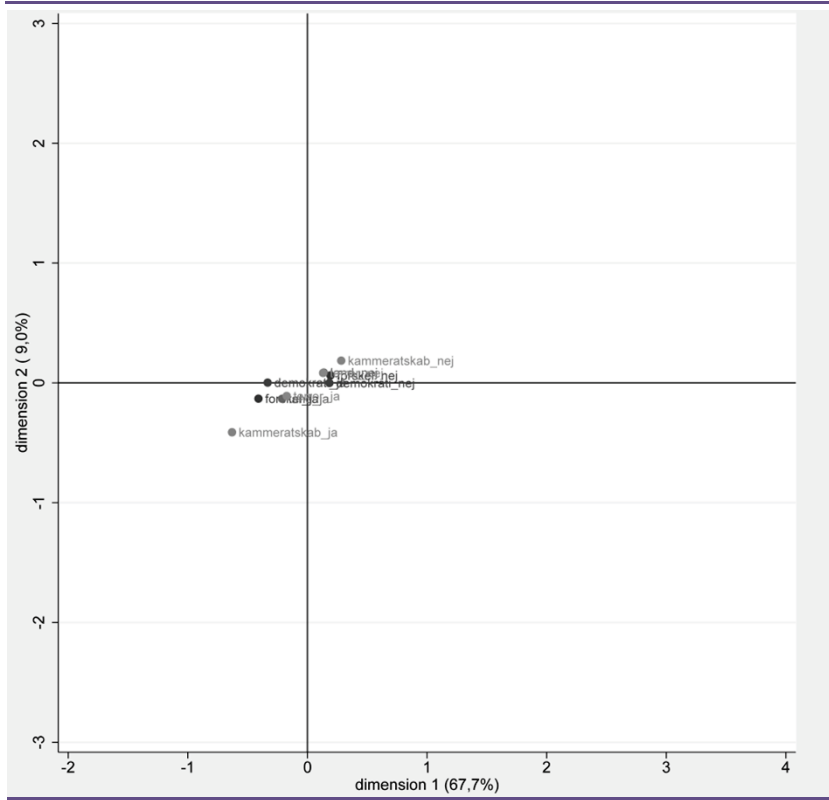
BILAGSFIGUR B1.2

Oversigt over fordelingen af modaliteter. Resultaterne præsenteret som udfald af supplerende variabler rettet mod personen selv og hvilke kvadranter, de placerer sig i.

BILAGSFIGUR B1.3

Oversigt over fordelingen af modaliteter. Resultaterne præsenteret som udfald af supplerende variabler rettet mod andre og hvilke kvadranter, de placerer sig i.

BILAGSTABEL B1.1

Besvarede og ubesvarede spørgeskemaer før udsendelse blandt udsendte på IS-AF 11 og UNIFIL 4. Antal.

Variabler	Antal besvarelser	Antal ubesvarede
Køn	462	0
Alder	462	0
Parforhold	458	4
Børn	451	11
Uddannelse	452	10
Mission	462	0
Antal udsendelser	461	1
Personelgruppe ¹	455	7
Kontrakt	452	10
Ledelse	450	12
Funktion	435	27

1. Eksklusiv civile, da de kun udgør fire personer.

Bilag 2

BILAGSTABEL B2.1

Nettogældsanalyse. Resultater af før- og efterregressionsanalyse for alle udsendte 1999-2004. 2 år før og 5 år efter. Koefficient og standardfejl.

	Udsendte 1999-2004 (2 år før og 5 år efter)	
	Koefficient	Standardfejl
18-24 år	8.743 *	4.518
45 år og ældre	-25.451 ***	8.012
Mand	10.530	7.355
Ikke-enlig	17.481 **	7.133
Ikke etnisk dansk	-17.979	13.941
Med hjemmeboende børn	9.037	6.672
Uddannelse (lav)	-2.316	3.921
Uddannelse (høj)	-16.622 ***	5.691
Anbragt som barn	3.606	8.330
Vokset op i eneforsørgersfamilie	8.032 *	4.491
Ledig 1 år før udsendelse	-27.823	19.799
Boligejer	-31.400 ***	5.386
Engangsendte	27.175 ***	3.556
Udsendelsesår = 2000	-2.619	5.784
Udsendelsesår = 2001	13.181 **	6.587
Udsendelsesår = 2002	31.160 ***	6.409
Udsendelsesår = 2003	29.566 ***	7.238
Udsendelsesår = 2004	23.889 ***	7.681
IRAK	32.514 ***	8.742
ISAF	53.418 ***	14.449
KFOR	22.688 ***	6.222
SFOR	22.103 ***	6.808
Konstabel	-5.732	5.297
Sergent	-740	6.181
Officer	9.505	7.667
Andet personel	-14.876	14.115
Konstant	-23.825 **	10.969
R ²		0,035
Antal i alt (N)		6.914

Anm.: *** p < 0.01, **p < 0.05, *p < 0.1. Robust standardfejl. Afhængig variabel $Nettogæld_{Efter5} - Nettogæld_{Før2}$.

Bilag 3

BILAGSTABEL B3.1

Logistisk regression for sandsynligheden for at begå kriminalitet op til 5 år efter den første udsendelse særskilt for alle udsendte og for engangsendte 1992-2004. Koefficient og standardfejl.

	Udsendte 1992-2004 (2 år før og 5 år efter)		Engangsendte 1992-2004 (2 år før og 5 år efter)	
	Koefficient	Standardfejl	Koefficient	Standardfejl
Kriminel 1-2 år før	1,412 ***	0,112	1,360 ***	0,156
18-24 år	0,227 **	0,093	0,315 **	0,131
45 år og ældre	-0,459	0,316	-0,712 **	0,445
Mand	2,200 ***	0,562	1,917 ***	0,650
Ikke-enlig	-0,096	0,209	-0,172	0,293
Ikke etnisk dansk	0,796 ***	0,273	0,940 **	0,418
Med hjemmeboende børn	-0,313	0,201	-0,235	0,274
Uddannelse (lav)	0,641 ***	0,082	0,588 ***	0,110
Uddannelse (høj)	-0,859 ***	0,247	-1,018 **	0,397
Anbragt som barn	0,474 ***	0,124	0,565 ***	0,171
Eneforsørgelse	0,194 **	0,084	0,243 **	0,117
Ledig 1 år før udsendelse	0,307	0,208	0,452 *	0,270
Engangsendte	0,314 ***	0,073		
IFOR	0,391	0,619	0,902	1,046
IRAK	0,090	0,292	-0,254	0,423
ISAF	-0,597	0,755	0,455	0,862
KFOR	0,092	0,202	0,108	0,266
SFOR	0,019	0,205	-0,095	0,282
UNPROFOR	-0,369 *	0,203	-0,202	0,297
Konstabel	-0,187	0,135	0,043	0,191
Sergent	-0,512 **	0,199	-0,159	0,273
Officer	-0,942 **	0,398	-0,710	0,625
Andet	-0,512	0,994	0,534	0,978
Konstant	-5,462 ***	0,631	-4,942 ***	0,720
Model Log Likelihood		-3198,269		-1638,354
Antal i alt (N)		16.996		7.849

Anm.: ***p < 0.01, **p < 0.05, *p < 0.1. Afhængig variabel: Kriminel 1 til 5 år efter.

BILAGSTABEL B3.2

Logistisk regression for sandsynligheden for at begå vold op til 2 år efter den første udsendelse særskilt for alle udsendte og for engangsudsendte 1992-2007.

Koefficient og standardfejl.

	Udsendte 1992-2007 (2 år før og 2 år efter)		Engangsudsendte 1992-2007 (2 år før og 2 år efter)	
	Koefficient	Standardfejl	Koefficient	Standardfejl
Vold op til 2 år før	1,683***	0,530	1,696**	0,786
18-24 år	0,551**	0,280	0,461	0,337
Ikke-enlig	0,119	0,701	-0,459	0,951
Ikke etnisk dansk	0,454	0,701	0,500	0,975
Med hjemmeboende børn	-0,485	0,645	-0,085	0,768
Uddannelse (lav)	0,495**	0,207	0,486*	0,259
Anbragt som barn	0,469	0,312	0,179	0,472
Eneforsørgerfamilie	-0,068	0,222	-0,017	0,295
Ledig 1 år før udsendelse	0,667	0,461	0,589	0,658
Engangsudsendte	0,413**	0,189		
Udsendelsesår 1996	-1,022	0,770	-10,867***	1,054
IFOR	1,973***	0,695	11,1403***	0,492
IRAK	1,660**	0,704	1,463*	0,871
ISAF	0,288	0,854		
KFOR	1,911	0,640	0,252	0,656
SFOR	0,534	0,608	0,328	0,642
UNPROFOR	0,859	1,031	0,281	1,003
Konstabel	-0,902**	0,379	-0,932*	0,512
Sergent	-1,562***	0,521	-1,302**	0,660
Konstant	-6,999***	1,082	-5,689***	1,101
Model Log Likelihood		-711,986		-382,049
Antal i alt (N)		16.945		7.460

Anm.: ***p < 0.01, **p < 0.05, *p < 0. Afhængig variabel er sat til vold 1-2 år efter (ja/nej).

LITTERATUR

- Archer, D. & R. Gartner (1976): "Violent Acts and Violent Times: A Comparative Approach to Postwar Homicide Rates". *American Sociological Review*, 41(6), s. 937-963.
- Ashenfelter, O. (1978): "Estimating the Effect of Training Programs on Earnings". *Review of Economics and Statistics*, 6, s. 47-57.
- Angrist, J.D. & J. Johnson (2000): "Effects of Work-Related Absences on Families: Evidence from the Gulf War". *Industrial and Labor Relations Review*, 54(1), s. 41-58.
- Angrist, J. & J.S. Pischke (2008): "Mostly Harmless Econometrics". *Princeton University Press*, NJ.
- Baltagi, B. (1995): *Econometric Analysis of Panel Data*. Chichester: John Wiley and sons Ltd.
- Bell, C., D. Gorin & J.M. Hogarth (2009): *Does Financial Education Affect Soldiers' Financial Behaviors?* Federal Reserve System Community Affairs Research Conference draft 06-12-09. Federal Reserve Board, Division of Consumer & Community Affairs.
- Bouffard, L.A. (2003): "Examining the Relationship between Military Service and Criminal Behavior during the Vietnam Era: A Research Note". *Criminology*, 41(2), s. 491-510.
- Clausen, S. & B. Kyvsgaard (2003): *Kriminalitetsniveauet i kommuner og politikredse – en modelafprøvning*. Justitsministeriets Forskningsenhed.

- Culp, R., T.J. Youstin, K. Englander & J. Lynch (2011): "From War to Prison: Examining the Relationship between Military Service and Criminal Activity". *Justice Quarterly* 2011, s. 1-30.
- Eighmey, J. (2006): "Why Do Youth Enlist? Identification of Underlying Themes". *Armed Forces and Society*, 32(2), s. 307-328.
- Ejarque, J., S. Leth-Petersen (2008): *Consumption and Savings of First Time House Owners Department of Economics*. University of Copenhagen, Working Paper 2008-08.
- Forsvarsministeriet (2010): *Redegørelse for veteranforhold*. Baggrundsnotat.
- Holm, G. (2010): "Statsproducerede voldsforbrydere". I: *Politiken*, 11. juli 2010.
- Jæger, Mads Meier (2003): *Korrespondanceanalysen – et sociologisk værktøj*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Kofod, J., A. Fenger Benwell & A. Aslaug Kjær (2010): *Hjemvendte Soldater. En Interviewundersøgelse*. Netpublikation. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:21.
- Leth-Petersen, S. (2010): "Intertemporal Consumption and Credit Constraints: Does Total Expenditure Respond to an Exogenous Shock to Credit?" *The American Economic Review*, Volume 100, Number 3, June 2010, s. 1080-1103 (24).
- Le Roux, B. & H. Rouanet (2010): *Multiple Correspondence Analysis*. London: SAGE.
- Lyk-Jensen, S.V., J. Jacobsen & J. Heidemann (2010): *Soldater – før, under og efter udsendelse. Et litteraturstudie*. Netpublikation. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:27.
- Lyk-Jensen, S.V., C.D. Weatherall, J. Heidemann, M. Damgaard & A. Glad (2011): *Soldater før og under udsendelse. En kortlægning*. Netpublikation. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:25.
- Lyk-Jensen, S.V., A. Glad, J. Heidemann & M. Damgaard (2012): *Soldater efter udsendelse. En spørgeskemaundersøgelse*. Netpublikation. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 12:01.
- Napo (2008): *Ex-Armed Forces Personnel and the Criminal Justice System*. London: Napo. Tilgængelig på: <http://www.napo.org.uk>.
- Napo (2009): "Veterans in the Criminal Justice System". *Napo News*, November 2009, Issue 214, s. 2.
- Noonan, M.E. & C. Mumola (2007): "Veterans in State and Federal Prison, 2004". *Bureau of Justice Statistics Special Report*. Washington

- DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs; NCJ 2171199.
- Regeringen (2010): *Anerkendelse og Støtte. Veteranpolitik*.
- Smith, B., M.A.K. Ryan, D.L. Wingard, T.L. Patterson, R.J. Sampson & J.H. Laub (1993): *Crime in the Making: Pathways and Turning Points Through Life*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Stampe, C. (2009): "Politikere overdriver ungdomskriminaliteten". I: *Information*, 16. april 2009.
- Steffensmeier, D.J., E. Andersen Allan, M.D. Harer & C. Streifel (1989): "Age and the Distribution of Crime". *American Journal of Sociology*, 94 (4) (Jan., 1989), s. 803-831.
- Thomsen, D.Y., R. Jonassen, D. Berntsen, K.B. Johannessen, C.R. Hoxer, C.H. Pedersen, P. Bach, H.B. Klausen & M. Bertelsen (2010): *Undersøgelse af psykiske efterreaktioner hos soldater udsendt til Afghanistan i perioden februar-august 2009*. Forsvarsakademiet.
- Tranæs, T. & L.P. Geerdsen med bidrag af S. Imai, C. Larsen & M. Sværer (2008): *Forbryderen og samfundet*. Rockwool Fondens Forskningsenhed, Gyldendal.
- Treadwell, J. (2010): "Counterblast: More than Casualties of War?: Ex-military Personnel in the Criminal Justice System". *The Howard Journal*, 49(1), s. 73-77.
- Winslow, D. (1999): *Canadian Warriors in Peacekeeping: Points of Tension in Complex Cultural Encounters (DCIEM-CR-1999-125)*. Toronto, Ontario, Canada: Defence and Civil Institute of Environmental Medicine.
- Yager, J. (1976): "Postcombat Violent Behavior in Psychiatrically Maladjusting Soldiers". *Archives of General Psychiatry*, 33, s. 1332-1335.
- Yager, T., R. Laufer & M. Gallops (1984): "Some Problems Associated with War Experience in Men of The Vietnam Generation". *Archives of General Psychiatry*, 41 (4), s. 327-333.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2011

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 11:01 Liversage, A., Jakobsen, V. & Rode Hansen, I.: *"Det var ikke nemt, men jeg klarede det!" Interviewundersøgelse med etniske minoritetskvinder om uddannelse*. 156 sider. ISBN: 978-87-7119-000-7. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 11:02 Filges, T. & Holt, H.: *AC-arbejdskraft i den vestlige del af Region Midtjylland. Muligheder og barrierer*. 96 sider. ISBN: 978-87-7119-001-4. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:03 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Heiner Schmidt, L. & Aaquist, M.: *Forebyggende foranstaltninger 5-9 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 3*. 184 sider. ISBN: 978-87-7119-002-1. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 11:04 Jacobsen, J. & Lindstrøm, M.: *Lokal integration af førtidspensionister*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-003-8. Vejledende pris: 110 kr.
- 11:05 Deding, M. (red.): *Forskning om tvang i misbrugsbehandling. En kortlægning foretaget af SFI Campbell*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-004-5. Netpublikation.

- 11:06 Oldrup, H., Lindstrøm, M. & Korzen, S.: *Vold mod førskolebørn. Praksis og barrierer for opsporing og underretning*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-005-2. Netpublikation.
- 11:07 Christensen, E.: *Væk fra Grønland. Udsatte grønlandere, der er flyttet til Danmark med deres børn*. 88 sider. ISBN: 978-87-7119-006-9. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:08 Brink Thomsen, L. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2010*. 140 sider. ISBN: 978-87-7119-007-6. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 11:09 Bengtsson, S., Hansen, H. & Røgeskov, M.: *Børn med en funktionsnedsættelse og deres familier. Den første kortlægning i Norden*. 108 sider. ISBN: 978-87-7119-008-3. Vejledende pris: 110,00 kr.
- 11:10 Vitus, K. & Kjær, A.A.: *PSP-samarbejdet. En kortlægning af PSP-Frederiksberg, Odense, Amager og Esbjerg*. 201 sider. ISBN: 978-87-7119-009-0. Netpublikation.
- 11:11 Graversen, B.K.: *Tættere på arbejdsmarkedet? Om effektmåling af beskæftigelsesindsatsen for ikke-arbejdsmarkedsparede ledige*. 78 sider. ISBN: 978-87-7119-010-6. e-ISBN: 978-87-7119-048-9. Vejledende pris: 70,00 kr.
- 11:12 Andersen, D., Thomsen, R., Langhede, A.P., Albæk Nielsen, A. & Toft Hansen, A.: *Skolernes samarbejde. Kortlægning af skolernes kontakt med kommunale forvaltninger og andre institutioner*. 249 sider. ISBN: 978-87-7119-011-3. Netpublikation.
- 11:13 Larsen, M., Bach, H.B. & Ellerbæk, L.S.: *55-70-åriges forbliven på arbejdsmarkedet. Adfærd, forventninger, aftaler og kendskab til regler*. 222 sider. ISBN: 978-87-7119-012-0. e-ISBN: 978-87-7119-045-8. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 11:14 Christoffersen, M.N. & Hammen, I.: *ADHD-indsatser. En forskningsoversigt*. 129 sider. ISBN: 978-87-7119-013-7. Vejledende pris: 130,00 kr.
- 11:15 Oldrup, H., Korzen, S., Lindstrøm, M. & Christoffersen, M.N.: *Vold mod børn og unge. Hovedrapport*. 95 sider. ISBN: 978-87-7119-014-4. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:16 Rostgaard, T., Bjerre, L., Sørensen, K. & Rasmussen, N.: *Omsorg og etnicitet. Nye veje til rekruttering og kvalitet i aldreplejen*. 207 sider. ISBN: 978-87-7119-015-1. Vejledende pris: 200,00 kr.
- 11:17 Bengtsson, S., Alim, W., Holmskov, H. & Lund, A.: *Sociale indsatser til mennesker med ADHD. En kortlægning*. 166 sider. ISBN: 978-

- 87-7119-017-5. e-ISBN: 978-87-7119-040-3. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 11:18 Böcker Jakobsen, T., Langhede, A.P. & Sørensen, K.: *Lige muligheder – støtte til udsatte børn og unge. Evalueringsrapport 1: Beskrivelse af igangsatte forsøgsprojekter*. 87 sider. ISBN: 978-87-7119-016-8. Netpublikation.
- 11:19 Albæk, K. & Brink Thomsen, L.: *Er kvindefag lavtlønsfag? En analyse af sammenhængen mellem løn og andelen af kvinder i enkelte arbejdsfunktioner*. 97 sider. ISBN: 978-87-7119-018-2. Vejledende pris: 97,00 kr.
- 11:20 Knudsen, L. & Egelund, T.: *Effekter af slægtspleje. Slægtsanbragte børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle plejefamilier*. 161 sider. ISBN: 978-87-7119-019-9. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 11:21 Kofod, J., Dyrvig, T.F., Markwardt, K., Lagoni, N., Bille, R., Termansen, T., Christiansen, L., Toldam, E.J. & Vilshammer, M.: *Prostitution i Danmark*. 395 sider. ISBN: 978-87-7119-020-5. Vejledende pris: 390,00 kr.
- 11:22 Brink Thomsen, L. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse i 2010. Regionale Forskelle*. 68 sider. ISBN: 978-87-7119-021-2. e-ISBN: 978-87-7119-022-9. Vejledende pris: 60,00 kr.
- 11:23 Amilon, A.: *Supplerende arbejdsmarkedspension. Hvorfor vælger eller fravælger førtidspensionister ordningen?* 92 sider. ISBN: 978-87-7119-023-6. e-ISBN: 978-87-7119-024-3. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:24 Christensen, E. & Hansen, H.: *Den sociale indsats for børn og unge i Grønland. Kortlægning af aktiviteterne 2011*. 44 sider. ISBN: 978-87-7119-025-0. e-ISBN: 978-87-7119-026-7. Vejledende pris: 40,00 kr.
- 11:25 Lyk-Jensen, S.V., Weatherall, C.D., Heidemann, J., Damgaard, M. & Glad, A.: *Soldater før og under udsendelse. En kortlægning*. 190 sider. e-ISBN: 978-87-7119-028-1. Netpublikation.
- 11:26 Ottosen, M.H. & Stage, S.: *Dom til fælles forældremyndighed. En evaluering af forældreansvarsloven*. 257 sider. ISBN: 978-87-7119-029-8. e-ISBN: 978-87-7119-030-4. Vejledende pris: 250,00 kr.
- 11:27 Liversage, A. & Leelo Knudsen, L.: *Kvinder i byggefag. En interviewundersøgelse*. 131 sider. ISBN: 978-87-7119-031-1. e-ISBN: 978-87-7119-032-8. Vejledende pris: 130,00 kr.
- 11:28 Christensen, E. & Hansen, H.: *Kalaallit numaanni meeqqanut inu-usutunullu isumaginninnikekut suliniutit*. 46 sider. ISBN: 978-87-

- 7119-033-5. e-ISBN: 978-87-7119-034-2. Vejledende pris: 40,00 kr.
- 11:29 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Vammen, K.S., Schmidt, L.H. & Legendre, A.-C.: *Forebyggende foranstaltninger 10-13 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 4*. 184 sider. ISBN: 978-87-7119-036-6. e-ISBN: 978-87-7119-037-3. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 11:30 Bengtsson, S.: *Danmark venter stadig på sin psykiatireform. Et rids af udviklingen de seneste årtier*. 78 sider. ISBN: 978-87-7119-038-0. e-ISBN: 978-87-7119-039-7. Vejledende pris: 70,00 kr.
- 11:32 Oldrup, H.H. & Vitus, K.: *Indsatser over for udsatte 0-3-årige og deres forældre. En systematisk forskningsoversigt*. 213 sider. ISBN: 978-87-7119-041-0. e-ISBN: 978-87-7119-042-7. Vejledende pris: 210,00 kr.
- 11:33 Bo Madsen, M., Jacobsen, S. & Jensen, S.: *Socialt bedrageri. Et litteraturstudie*. 100 sider. e-ISBN: 978-87-7119-044-1. Netpublikation.
- 11:34 Christoffersen, M.N., Skov Olsen, P., Vammen, K.S., Sander Nielsen, S., Lausten, M. & Brauner, J.: *Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge. Risiko- og beskyttelsesfaktorer*. 207 sider. ISBN: 978-87-7119-046-5. e-ISBN: 978-87-7119-047-2. Vejledende pris: 200,00 kr.
- 11:35 Fuglsang Olsen, R., Egelund, T. & Lausten, M.: *Tidligere anbragte som unge voksne*. 145 sider. ISBN: 978-87-7119-043-4. e-ISBN: 978-87-7119-051-9. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 11:36 Brink Thomsen, L. & Høgelund, J.: *Køn, Handicap og beskæftigelse i 2010*. 47 sider. e-ISBN: 978-87-7119-053-3. Netpublikation.
- 11:37 Liversage, A. & Gudrun Jensen, T.: *Parallele retsopfattelser i Danmark. Et kvalitativt studie af privatretlige praksisser blandt etniske minoriteter*. 191 sider. ISBN: 978-87-7119-054-0. e-ISBN: 978-87-7119-055-7. Vejledende pris: 190,00 kr.
- 11:38 Ottosen, M.H., Stage, S. & Søndergaard Jensen, H.: *Børn i deleordninger. En kvalitativ undersøgelse*. 209 sider. ISBN: 978-87-7119-056-4. ISBN: 978-87-7119-057-1. Vejledende pris: 200,00 kr.
- 11:39 Jin Pedersen, M., Rosdahl, A., Winther, S.C., Langhede, A.P. & Lynggaard, M.: *Ledelse af folkeskolerne. Vilkår og former for skoleledelse*. 283 sider. e-ISBN: 978-87-7119-058-8. Netpublikation.
- 11:40 Dreyer Espersen, L., Eiberg, M. & Andersen, D.: *Vejle til ungdomsuddannelse 2. Kvalitative interview med skoleledere, lærere, elever og UU-vejledere*. 169 sider. e-ISBN: 978-87-7119-060-1. Netpublikation.

- 11:41 Palmhøj Nielsen, L. & Skov Olsen, P.: *11-åriges trivsel og risiko. Statistiske analyser af 11-åriges trivsel*. 115 sider. ISBN: 978-87-7119-061-8. e-ISBN: 978-87-7119-062-5. Vejledende pris: 110,00 kr.
- 11:42 Thuesen, F., Tørslev, M.K. & Gudrun Jensen, T.: *Rekruttering og fastholdelse af højtuddannet arbejdskraft. Danmark, Norge, Holland, Storbritannien og Canada*. 244 sider. ISBN: 978-87-7119-063-2. e-ISBN: 978-87-7119-064-9. Vejledende pris: 240,00.
- 11:43 Brink Thomsen, L., Holt, H., Jensen, S. & Thuesen, Frederik: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2011*. 194 sider. ISBN: 978-87-7119-065-6. e-ISBN: 978-87-7119-066-3. Vejledende pris: 190,00 kr.
- 11:44 Bengtsson, S. & Stigaard, D.L.: *Aktuel skandinavisk og britisk handicappforskning. En kortlægning af miljøer*. 318 sider. ISBN: 978-87-7119-067-0. e-ISBN: 978-87-7119-068-7. Vejledende pris: 310,00 kr.
- 11:45 Lauritzen, H.H., Boje-Kovacs, B. & Benjaminsen, L.: *Hjemløshed i Danmark 2011. National kortlægning*. 148 sider. ISBN: 978-87-7119-069-4. e-ISBN: 978-87-7119-070-0. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 11:46 Stigaard, D.L.: *Fra hjemløshed til egen bolig. Et interviewstudie blandt tidligere hjemløse*. 68 sider. e-ISBN: 978-87-7119-071-7. Netpublikation.
- 11:47 Calmar Andersen, S. & Winter, S.C. (red.): *Ledelse, læring og trivsel i folkeskolerne*. 164 sider. ISBN: 978-87-7119-072-4. e-ISBN: 978-87-7119-073-1. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 11:48 Holt, H. & Larsen, M.: *Kønsopdelt lønstatistik og redegørelse om lige løn. Evaluering af loven*. 118 sider. e-ISBN: 978-87-7119-074-8. Netpublikation.
- 11:49 Brauner, J., Skov Olsen, P. & Egelund, T.: *Muligheder for Dokumentation af anbringelser. En gennemgang af målemetoder*. 168 sider. ISBN: 978-87-7119-076-2. e-ISBN: 978-87-7119-077-9. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 12:01 Lyk-Jensen, S.V., Glad, A., Heidemann, J. & Damgaard, M.: *Soldater efter udsendelse. En spørgeskemaundersøgelse*. 117 sider. e-ISBN: 978-87-7119-075-5. Netpublikation.
- 12:02 Lausten, M., Hansen, H., Mølholt, A.-K., Vammen, K.S. & Legendre, A.-C.: *Forebyggende foranstaltninger 14-17 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 5*. 235 sider. ISBN: 978-87-7119-078-6. e-ISBN: 978-87-7119-079-3. Vejledende pris: 230,00 kr.

- 12:03 Rostgaard, T., Brunner, T.N. & Fridberg, T.: *Omsorg og livskvalitet i plejeboligen*. 150 sider. ISBN: 978-87-7119-080-9. e-ISBN: 978-87-7119-081-6. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:04 Mølholt, A.K., Stage, S. Hyld Pejtersen, J. & Thomsen, P.: *Efterværn for tidligere anbragte unge. En videns- og erfaringsopsamling*. 222 sider. ISBN: 978-87-7119-082-3. e-ISBN: 978-87-7119-083-0. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 12:05 Ellerbæk, L.S. & Høst, A.: *Udlejningsredskaber i almene boliger. En analyse af brugen og effekterne af udlejningsredskaber i almene boligområder*. 258 sider. ISBN: 978-87-7119-084-7. e-ISBN: 978-87-7119-085-4. Vejledende pris: 250,00 kr.
- 12:06 Høgelund, J.: *Effekter af den beskæftigelsesrettede indsats for sygemeldte. En litteraturoversigt*. 112 sider. e-ISBN: 978-87-7119-086-1. Netpublikation.
- 12:07 Skovbo Rasmussen, P. & Skov Olsen, S.: *Positiv adfærd i læring og samspil (PALS). En evaluering af en skoleomfattende intervention på 11 pilotskoler*. 159 sider. ISBN: 978-87-7119-087-8. e-ISBN: 978-87-7119-088-5. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:08 Fridberg, T. & Damgaard, M.: *Frivillige i hjemmeværnet 2011*. 120 sider. ISBN: 978-87-7119-089-2. e-ISBN: 978-87-7119-090-8. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 12:09 Lyk-Jensen, S.V., Heidemann, J. & Glad, A.: *Soldater – før og efter udsendelse. En analyse af motivation, økonomiske forhold og kriminalitet*. 164 sider. e-ISBN: 978-87-7119-091-5. Netpublikation.
- 12:10 Bengtsson, S.: *Vækstfaktorer på det specialiserede socialområde*. 120 sider. ISBN: 978-87-7119-092-2. e-ISBN: 978-87-7119-093-9. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 12:12 Christensen, E.: *Nakuusa – vi vil og vi kan. En opfølgning på Youth Forum i Ilulissat 2011*. 48 sider. e-ISBN: 978-87-7119-096-0. Netpublikation.
- 12:13 Christensen, E.: *Nakuusa – piumavugut saperatalu. 2011-mi ilulissani Youth Forum pillugu nangitsineq*. 50 sider. e-ISBN: 978-87-7119-097-7. Netpublikation.

SOLDATER – FØR OG EFTER UDSENDELSE

EN ANALYSE AF MOTIVATION, ØKONOMISKE FORHOLD OG KRIMINALITET

Denne rapport er femte del af projektet "Danske hjemvendte soldater". Hovedprojektets overordnede formål er at undersøge, hvilke konsekvenser udsendelse har for de danske soldater, der sendes ud til internationale militære missioner.

I denne rapport undersøger vi før og efter udsendelse soldaternes motivationer for udsendelse samt deres økonomiske situation og kriminalitetsrate. 447 soldater, der har været udsendt til Afghanistan eller Libanon i foråret 2011 har besvaret en spørgeskemaundersøgelse før og efter deres udsendelse. Resultaterne viser, at der er forskelle i motivationer, der knytter an til soldaternes tidligere militærerfaring, kontrakt- samt missionstype. Soldaterne bliver mindre motiverede og mindre ideologiske efter udsendelse. Det kan skyldes, at det kan være svært for de udsendt at se, i hvilket omfang de er med til at gøre en forskel, eller at deres forventninger ikke alle bliver indfriet.

Derudover undersøger vi i rapporten en større gruppe af soldaters kriminalitet og økonomiske situation før og efter deres første udsendelse på baggrund af registerdata fra forsvaret og Danmarks Statistik. Vi tager her udgangspunkt i de ca. 26.000 soldater, som har været udsendt i perioden 1992-2009, og sammenligner et udsnit af dem med en kontrolgruppe, der ikke har været udsendt. Undersøgelsen viser, at 2 til 5 år efter udsendelsen bliver soldaterne generelt hverken mere kriminelle eller får en større gæld end kontrolgruppen.